

84 ਵਾਂ
ਸਾਲ
ਅੰਕ 3

1933 ਤੋਂ

ਪੀੜ ਨੜੀ

ਮਾਰਚ 2017

₹50

ਸਿੱਖ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਸਿੱਖ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਸਾਲ 1937 ਈ. ਵਿੱਚ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ। ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਇਸ ਦਾ ਮੰਤਵ ਸੀ। ਸੁਸਾਇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਖ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਲਜ 1937-38 ਵਿੱਚ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਗਿਆ।

ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਸ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਆਈ.ਏ.ਐਸ. (ਰਿਟਾਇਰਡ), ਸਕੱਤਰ ਵਜੋਂ ਕਰਨਲ (ਰਿਟਾਇਰਡ) ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ ਬਾਲਾ ਸਮੇਤ ਕੋਈ 101 ਦੇ ਕਰੀਬ ਮੈਂਬਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਬਕਾ ਉਪ ਕੁਲਪਤੀ, ਇੰਜਨੀਅਰ, ਡਾਕਟਰ, ਫੌਜ ਦੇ ਰਿਟਾਇਰਡ ਜਨਰਲ, ਰਿਟਾਇਰਡ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ, ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਅਤੇ ਪੀ.ਸੀ.ਐਸ. ਅਫਸਰ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਰਨਲ ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ ਬਾਲਾ ਦੀ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸੁਸਾਇਟੀ ਅਧੀਨ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹੋਠ ਲਿਖੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿਚ 10,000 ਤੋਂ ਉਪਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ 600 ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਟਾਫ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

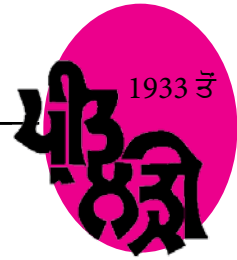
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ	ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜ ਫ਼ਾਰ ਵਿਮੈਨ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜ ਆਫ ਫਾਰਮੇਸੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ	ਸਿੱਖ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਲਜ, ਕਾਦੀਆਂ	ਸਿੱਖ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਲਜ, ਬੰਗਾ
ਸਥਾਪਨਾ 1966	ਸਥਾਪਨਾ 1973	ਸਥਾਪਨਾ 1982	ਸਥਾਪਨਾ 1948	ਸਥਾਪਨਾ 1953
ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਧੀਨ	ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਧੀਨ	ਫਾਰਮੇਸੀ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਕੌਂਸਲ ਔਫ ਟੈਕਨੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਤੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਲ	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਲ
ਕੋਰਸ: BA (Pass & Hons.) B.Com (Pass & Hons.) BCA, B.Sc. (Hons) Bio-tech., B.Sc. (Com. Sci., Med., Non-Med.) M.Sc. (Maths, IT, Bio-Tech. Microbial Bio-Tech.) M.Com, MA (Eng., Pbi, Eco.) PGDCA	BA, BCA, B.Com, M.Com, M.Sc. (IT), PGDMC, PGDCA,	Diploma in Pharmacy, Diploma in Medical Laboratory Technology	BA, B.Com, BCA, B.Sc. (Com. Sci., Non Med., Eco., IT) MA (Pbi) MSc. IT, DCA	BA, B.Com. (Prof. & regular) BCA, BBA, B.Sc. (Med. & Non-Med., Com. Sci, Eco.) M.Sc. (Com. Sci., Maths, F.D.) MA (Eng. Pbi., Eco.) M.Com, PGDCA, DCA, PGDFS (Banking & Insurance), PGDFD
ਹੋਸਟਲ ਦੀ ਸਹੂਲਤ	ਹੋਸਟਲ ਦੀ ਸਹੂਲਤ	ਹੋਸਟਲ ਦੀ ਸਹੂਲਤ		ਹੋਸਟਲ ਦੀ ਸਹੂਲਤ

ਸਕੂਲ

1. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜੀਏਟ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਈ. ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ।
2. ਸਿੱਖ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ, ਬੰਗਾ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਬੋਰਡ ਮੋਹਾਲੀ ਨਾਲ।
3. ਸਿੱਖ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ, ਕਾਦੀਆਂ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਬੋਰਡ ਮੋਹਾਲੀ ਨਾਲ।

ਫੋਨ ਨੰ: 0172-2792524 Email: seschandigarh@rediffmail.com www.sikheducationalist.org

ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ,
ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ,
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ।

ਬਾਨੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ
ਬਾਨੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ ਟ੍ਰਸਟ
ਪੀ.ਐਚ. ਵੈਸ਼ਨਵ

www.facebook.com/groups/preetlari
preetlarhi@gmail.com; preetlari.word-
press.com; apnaorg.com/preetlari

ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਨੌਜਵਾਨ ਸੰਪਾਦਕ ਸੁਮੀਤ ਸਿੰਘ
ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਵੈਸ਼ਨਵ ਦੇ ਅਨੂਠੇ
ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਣ ਸਦਕਾ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਪਾਦਕੀ 4 ਗੁਰਮਿਹਰ, ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਦਿਹਾੜਾ

ਪੂਨਮ ਸਿੰਘ

ਹਾਅ! 8 ਸ਼ਹਿਬਾਜ਼ ਕਲੰਦਰ ਵਾਲਾ ਕਤਲੇ-ਆਮ!

ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ

ਚੰਗੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਮਕਸਦ ਵਿੱਦਿਆ ਵਾਂਗ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਲਾਭਵੰਦ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦਾ ਮੰਤਵ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰੇ ਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਕਰੇ। ਮਨੁੱਖੀ ਆਚਰਣ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਚੰਗੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਕਈ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੈਸੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਈਏ। ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਫਲ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖਣੀ ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ ਪੁਸਤਕ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦਗਰਜੀ ਵਧੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨਾ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਣ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਆਚਰਣ ਸੁਧਰੇ।

ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ, ਜਾਣਕਾਰੀ

ਬਾਲ ਸੁਨੇਹਤੇ 23-26

ਸੰਪਾਦਕਾ ਪੂਨਮ ਸਿੰਘ
ਸੰਚਾਲਕ ਰੱਤੀ ਕੰਤ ਸਿੰਘ

ਮੁੱਖ ਸਫ਼ਾ: ਭਾਰਤ ਦੀ ਨਾਰ- ਕੁਝ ਜਾਗ ਰਹੀ ਹੈ ਹੁਣ!
ਫੋਟੋਕਾਰ : ਰਤਿਕਾ ਸਿੰਘ
(ਅਸਾਮ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਦਾ ਤਾਜ਼ਾ ਸਿਲਸਿਲਾ)

ਮਾਰਚ 2017

ਸਾਲ 84ਵਾਂ ਅੰਕ 3
ਮੁੱਲ 50 ਰੁ.
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ 600 ਰੁ.
ਜੀਵਨ ਸਾਥ 25,000 ਰੁ.
ਬਾਇ ਏਅਰ 1 ਸਾਲ 3,000 ਰੁ.

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਹੈੱਡ ਆਫਿਸ

ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ(ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ)143109

ਕਵਿਤਾਵਾਂ

ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ (5,6); ਰੁਪਿੰਦਰ ਸੰਧੂ (8); ਪੋਰਿੰਦਰ ਸਿੰਗਲਾ (26) ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਖੇੜਾ ਸਮਰਾ (31); ਸ਼ਸ਼ੀ ਸਮੁੰਦਰਾ(38); ਸੁਮਿਤਾ ਮਦਨਲਾਲ ਦੀਦੀ (39);ਅਨਿਲ ਆਦਮ (46)

ਕਹਾਣੀਆਂ

9 ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਹਣਾ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ ਗੈ. ਗਾ. ਮਾਰਖੇਜ਼
14 ਆਪਣੇ ਲੋਕ ਬਸ਼ੀਰ ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਈ
19 ਬਰਬ-ਡੇ ਗਰਲ ਰਾਜੇਸ਼ ਗੁਪਤਾ

ਮੁਲਾਕਾਤ

32 ਬਲਬੀਰ ਮਾਧੋਪੁਰੀ, ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ ਬਾਰੇ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ

ਖਾਸ

22 ਕਨਿਸ਼ਕ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਪੂਨਮ ਸਿੰਘ

ਸੁਖਸੀਅਤ

20 ਅਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦੀ ਪੰਜਾਬਣ ਚਾਹਵਾਲੀ ਸਕ੍ਰੋਲ. ਇਨ

ਯਾਦਾਂ

27 ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਖੇਡ ਪਰਵੀਨ ਕੌਰ, ਕੈਨੇਡਾ

ਗੱਲਬਾਤ

22 ਗੁਨਾਹ ਸੁਰਿੰਦਰ ਅਤੇ ਸਿੰਘ

ਪੁਸਤਕ

22 'ਜੋ ਦਮ ਗਾਫਿਲ, ਸੋ ਦਮ ਕਾਫਿਰ' ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ

ਗੁਲਸ਼ਨ ਦਿਆਲ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ 46 A HOUSE IN THE SKY ਗੁਲਸ਼ਨ ਦਿਆਲ

ਰੰਗ

49 ਸੁਲਤਾਨਾ ਬੇਗਮ ਦਾ ਸਫ਼ਾ ਸੁਲਤਾਨਾ ਬੇਗਮ

ਲੜੀਵਾਰ ਕਿਤਾਬ 40 ਚਿੱਤ ਚੇਤਾ ਕਾਨਾ ਸਿੰਘ

ਦਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ 48 ਸਿਹਤ ਤੇ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਲਈ ਸਲਾਹ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ

ਕਥਨ

3 ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ (ਪ੍ਰਿ.) ਇੰਦਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ

ਮੇਰਾ ਸਫ਼ਾ

50 ਕਿੱਟੀ ਬੱਲ ਐੱਸ. ਬਲਵੰਤ

ਆਹ! ਪਿਆਰੇ ਜਗਦੀਸ਼ "ਵਰਿਆਮ" ਜੀ!

ਆਹ! ਪਿਆਰੇ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨ, ਦਿੱਲੀ, ਜੀ! ਕਦੋਂ ਘਾਟੇ ਪੂਰੇ ਹੋਣੇ?

ਸਾਡਾ ਪਤਾ: Preet Lari, Village Preet Nagar (Amritsar)143109
[98762 63725 (Publisher), [93161 32806 (Editor), 98156-20563
(Office)For Bank Draft: "PREETLARI" Payable at Chandigarh
Bank Details:Preetlari Trust PNB (637900) 6379002100000349
I F S C : P U N B 0 6 3 7 9 0 0 ; S W I F T : P U N B I N B B A H B

ਛਾਪਕ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਰੱਤੀ ਕੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਟ੍ਰਸਟ ਲਈ ਪ੍ਰਿੰਟਵੈਲ, 146 ਫੋਕਲ ਪੋਇੰਟ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਛਪਵਾਏ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ।

ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਡੀਪੀਆਈ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਨੰਬਰ 302 2/47-58ਬ-1277 ਮਿਤੀ 8/3/77 ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਤੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਲਈ ਪਰਵਾਨ ਹੈ।

The more you know about another person's story, the less possible it is to see that person as your enemy," the wise and wonderful Parker Palmer wrote in his treatise on healing the heart of society.

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਤੀਵੀਆਂ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦਿਹਾੜੇ ਦੇ ਮੌਕੇ ਇਸ ਸਾਲ ਗੁਰਮਿਹਰ ਕੌਰ ਦੀਆਂ ਆਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਇਕ ਬਹਿਸ ਛਿੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੁਰਮਿਹਰ ਇਕ ਵੋਟਰ ਹੈ, ਕੋਈ ਬੱਚੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸਾਹਿਤ ਦੀ, ਬਹਾਦਰ ਵੀ, ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਹੈ। ਉਹ ਜਿਗਿਆਸੂ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਇਕ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਹੀਦ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਓਨੇ ਹੀ ਬਹਾਦਰ ਦਾਦੇ ਅਤੇ ਮਾਂ ਦੀ ਲਾਡਲੀ ਹੈ। ਉਸ ਅੱਗੇ ਇੱਕ ਜੰਗ ਰਹੀ ਹੈ ਉਮਰ ਭਰ ਦੀ ਕਿ ਪਿਤਾ ਦੀ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਿਰੀ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਮੇਲ ਬਿਠਾਉਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ "ਕਰਨਹਾਰ" ਕੁੜੀ ਹੈ, ਬਾਲਪਣ ਤੋਂ- ਉਸ ਨੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਬਾਰੇ "ਕੁਝ ਕਰਨਾ" ਚਾਹਿਆ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਮਾਸੂਮ ਬੁਰਕੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਨਾਨੀ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਬੋਲਣ ਲੱਗੀ ਸੀ, 6 ਸਾਲ ਦੀ ਅਣਭੋਲ ਉਮਰੇ, ਚਾਕੂ ਨਾਲ, ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਭੱਜ ਕੇ- ਪਰ ਮਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ- ਉਸ ਬਾਲਤੀ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪਲ ਰਹੀ ਨਫ਼ਰਤ ਦੀ ਅੱਗ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ: ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਸੂਰਵਾਰ ਨਾ ਸਮਝੇ, ਜੰਗ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮਾਤੀ ਚੀਜ਼। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ ਸੀ। ਬਾਲਤੀ ਨੂੰ ਉਸਾਰੂ, ਅਮਨਮਈ ਅਤੇ ਸਿਰਜਕ ਸੋਚ ਨਾਲ ਲੈਸ ਕਰਨਾ ਤੇ ਡੂੰਘੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਦੱਸ ਪਾਉਣੀ। ਇਹ ਸਰਸਵਤੀ ਦੇਵੀ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਸੀ, ਜੋ ਦੇਵੀ ਸਾਫ਼ਗੋਈ ਦਾ ਹੱਕ ਰੱਖਦੀ ਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਪੂਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਵੱਲੋਂ ਸਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਗੱਲ ਹੈ ਸੀ। ਅੱਜ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਓਹੀ ਗੁਰਮਿਹਰ ਵੰਡਾਂ-ਤਕਰਾਰਾਂ ਦੇਖਦੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਅਸਹਿਜ ਅਤੇ ਅਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਅਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇਖਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਕਿਤੇ ਜਾਪਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅੱਜ ਹੀ ਉਸਦਾ ਪਿਤਾ ਫੇਰ ਮਰਨ

ਲੱਗਾ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਅੱਜ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਬਚਾਅ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ। ਇਹ ਉਸਦਾ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੰਗ ਸੰਗ ਰੱਖਣ ਦਾ ਇਕ ਕੁਦਰਤ-ਸਿਖਾਇਆ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜ਼ਰੂਰ। ਇਹ ਸੂਫ਼ੀਆਂ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ-ਫ਼ਲਸਫ਼ਾ ਹੈ, ਬੁਧ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਖੱਬੇ-ਉਲਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਧੀ-ਭੈਣ-ਮਾਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਦੀ ਹੈ: ਕਿ ਕਦੇ ਅਮਨ ਵੀ ਹੋਏਗਾ- ਮਰਦ ਅੰਦਰਲੀ ਮਮਤਾ ਵੀ ਤਾਂ। ਇਹੋ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰੂਹ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ। ਇਹੋ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਸਾਨੂੰ ਵਾਜਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ, ਗੁਰਮਿਹਰ ਦੇ ਰਾਹੀਂ... ਇਸ ਨੂੰ ਬੱਚੀ ਦੀ, ਜ਼ਨਾਨੀ ਦੀ, ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੀ ਯਾਨੀ ਝੱਲੀ ਵੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਖ ਹਥਿਆਰ ਲਿਸ਼ਕਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ.. ਓਧਰ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਕ-ਆਵਾਜ਼, ਇਕ-ਖਿਆਲ-ਲੱਕੜਮਿਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੋਈ: ਉਹ ਖੁਦ ਵੀ ਇਸੇ ਬੇਅਮਨ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਹੀ ਤਾਂ! ਓਥੇ ਸਲਮਾਨ ਤਾਸੀਰ ਵਰਗੇ ਅਮਨ ਦੇ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਲਈ ਆਪਾ ਵਾਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਹੈਨ। ਸੂਫ਼ੀ ਦਰਗਾਹ ਦਾ ਹਾਲ ਹੀ ਦੇਖ ਲਓ ਕੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ- ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ ਕਲੰਦਰ ਦਾ! ਉੱਜ ਵੀ, ਧਰਮ ਦੀ ਕੋਈ ਲੜਾਈ ਜੋ ਲੜਨੀ ਹੀ ਪੈ ਗਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਮੋਹ ਜਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦੇ ਵਲਵਲੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿ ਕੇ ਲੜੀ ਜਾਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ.. *ਬਾਕੀ ਇਕ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਕਿੱਸਾ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਸੁਣੋ: ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇਕ ਬਹੁਤ ਖੂਬਸੂਰਤ ਤੇ ਓਨਾ ਹੀ ਪਿਆਰਾ -ਭੋਲਾ, ਸ਼ਾਂਤ ਇਕ ਖਾਸ ਕੁੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਸੁਣਾਉਣ ਸੁਣਾਉਣ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਪਰ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਵੀ ਤਾਂ ਹੋਵੇ, ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਗੱਲ ਛੇੜਨ ਦਾ! ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੁਆਰਾ ਹੈ। ਯਾਨੀ ਇਸਦੇ

ਬੱਚੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਘਰ, ਕੁਝ ਸਾਲ ਹੋਏ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਆਇਆ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ: "ਬਈ ਇਹ ਹੁਣ ਬੜਾ ਚਿਰ ਬੀਬਾ ਬੱਚਾ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਹੁਣ ਕੁਝ ਸੋਚੋ!" ਹੈਰਾਨੀ ਓਦੋਂ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਏਧਰਲੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵੀ ਕੁਝ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਜਜ਼ਬਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ- ਤੇ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿਣੋਂ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੇ: ਲੈ ਬਈ ਇਸ ਗੱਲੇ ਤੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਦਿਲ ਬਿਲਕੁਲ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਧੜਕਦਾ ਹੈ! *ਤ੍ਰੀਮਤ ਦਿਹਾੜੇ ਲਈ ਖਾਸ: ਡਾਕਟਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤ੍ਰੀਮਤ ਜੋ ਹੈ, ਇਹ ਮਰਦ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕੋਈ ਖਾਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ- ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਖਾਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਕ ਤਾਰ ਸਮਝੋ- ਜਿਸ ਦੇ ਇਕ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਜੋ ਮਰਦ ਸੋਚੀਏ ਤੇ ਦੂਜੇ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਤ੍ਰੀਮਤ, ਤਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਤੱਕ ਆਉਂਦਿਆਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹਾਂ- ਜੋ ਹਰ ਕੋਈ ਤ੍ਰੀਮਤ ਵੀ ਹਾਂ ਤੇ ਮਰਦ ਵੀ, ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਫ਼ੀ ਸਦਾਂ ਵਿਚ। ਐਨ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਚ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਰਦ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤ੍ਰੀਮਤ ਵੀ। ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹੋ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਮਾਜਾਂ ਨੇ ਘੜਿਆ ਹੈ। ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਪੂਜ ਹੈ। *ਵਾਹ! : ਅਮਰੀਕੀ ਮਾਹਿਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਮੰਨ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ 100 ਇੰਤਜ਼ਾਮੀਆ ਦੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਪੁਰਾਣੇ ਬੰਦ ਪਏ ਟੋਇਆਂ ਵਿਚ ਲਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਮਲ ਮੂਤਰ ਦਾ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਤੇ ਆਲੂ ਖਾਦ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਮਿੱਟੀ ਜਿਹਾ ਰੂਪ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਇਸ ਪੂਰਨੇ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਫ਼ਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਵਾਇਤੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਸਵੇਰੇ ਵਿਖਣ 'ਤੇ ਵੱਡਾ ਭਾਗ ਮੰਨ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ ਨੂੰ ਵੀ ਸੂਭ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ.. — ਪੁਨਮ ਸਿੰਘ

ਵਰਜਿਤ

ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ

ਕਵਿਤਾ

ਇਕ ਪਤਨੀ ਜ਼ਾਰਜ਼ਾਰ ਰੋਈ
 ਖਾਵੰਦ ਆਪਣੇ ਨੂੰ
 ਇਵ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੋਈ-
 ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆਂ ਸੱਜਣਾ
 ਲੰਬੀ ਤਵਾਰੀਖ
 ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦੀ,
 ਆਪਣੇ ਉਸ ਚਾਅ ਮਲ੍ਹਾਰ ਦੀ?
 ਉਹਨਾਂ ਰਸਮਾਂ ਦੀ
 ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ... ਸ਼ਗਨਾਂ ਦੀ
 ਜਿਹੜੇ ਤੇਰੇ ਬੂਟੇ ਨੇ
 ਮੇਰੀ ਆਮਦ 'ਤੇ ਮਨਾਏ
 ਗੀਤ ਜੋ ਮੇਲਣਾ ਮਿਲ ਕੇ ਉਦੋਂ ਸਨ ਗਾਏ?... ਰੈਰਾਨ ਹਾਂ,
 ਉਸ ਤਵਾਰੀਖ ਨੂੰ ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆਂ ?
 ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆਂ ਉਹ ਨੰਗੀਆਂ ਧੁੱਪਾਂ
 ਇਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਵੇਖ ਉਹ
 ਠੰਡੇ ਸਾਂਭ ਭਰਨੇ, ..
 ਉਹ ਸਰਦ ਰਾਤਾਂ
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਨੇਰੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ, ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਉਹ
 ਗੀਤ ਗੁਣਗੁਣਾਉਣੇ
 ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ 'ਤੇ
 ਨਾਂ ਲਿਖ ਲਿਖ ਮਿਟਾਉਣੇ!
 ਉਹ ਸੱਚ ਸੀ ਜੇ
 ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦੀ ਤਵਾਰੀਖ ਨੂੰ
 ਸੱਜਣਾਂ ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆਂ?
 ਹੁਣ ਤੂੰ ਪਿਆਰ ਦਾ ਘਰ
 ਕਿੱਥੋਂ ਜਾ ਕੇ ਵਸਾਅ ਲਿਆ ?
 ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਦਾ ਬੂਟਾ,
 ਕਿਹੜੀ ਕਿਆਰੀ 'ਚ ਲਾ ਲਿਆ?
 ਤੇਰੀ ਕਿਆਰੀ 'ਚ ਬੀਜੇ ਸੀ ਮੈਂ ਜੋ ਬੂਟੇ,
 ਮੈਂ ਤੇਰੇ
 ਅੰਬਾਂ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ
 ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਜਿਆ ਤੇ ਪਾਲਿਆ
 ਉਸ ਤਵਾਰੀਖ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਤੂੰ ਕਿਹੜੇ
 ਵਰਜਿਤ ਫਲ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾ ਲਿਆ?

ਮਾਹੀ ਉਸਦੇ, ਗੱਲ ਸੁਣ ਉਸਦੀ, ਇਕ ਹਉਕਾ ਭਰਿਆ,
 ਇਕ ਬਲਦਾ ਸਵਾਲ, ਉਸਦੀ
 ਚੁਗਾਠ 'ਤੇ ਆਣ ਧਰਿਆ,

ਮੈਂ, ਕਦ ਭੁੱਲਾਂ ਉਹ ਤਵਾਰੀਖ ਗੋਰੀਏ
 ਜਦ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਆਈ
 ਤਾਂ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਸੁਫਨੇ ਜਿਹੀ ਸੀ,
 ਰੰਗਦਾਰ ਕਾਗਜ਼ਾਂ 'ਚ ਲਿਪਟੇ ਕਿਸੇ ਤੋਹਫੇ ਜਿਹੀ ਸੀ,
 ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਤੱਕਦਾ ਤੂੰ ਖਿੜਖਿੜ ਹੱਸਦੀ,
 ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵੱਲ ਚੋਰੀ ਚੋਰੀ ਝਾਕਦਾ
 ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆਨੇ ਬਹਾਨੇ ਬੁਠੀ ਮੂਠੀ ਲੜਦੀ
 ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਾਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੇ ਕੋਲ ਸੀ
 ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਮਹਿਬੂਬ ਸੀ !
 ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ... ਤੂੰ ਮਹਿਬੂਬਾ ਤੋਂ ਪਤਨੀ
 ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ, ਮੈਂ ਤੱਕਦਾ ਰਿਹਾ
 ਤੇ ਤੂੰ, ਕੇਵਲ ਮਸ਼ੀਨ ਬਣ ਕੇ ਬਹਿ ਗਈ; ਤੂੰ ਆਪਣੇ
 ਚਾਅ ਕਿਚਨ ਦੇ ਗਰਾਈਡਰ ਵਿਚ ਰਗੜਕੇ ਪੀ ਲਏ ;
 ਕਿਚਨ ਦੇ ਬਰਤਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੇਰੀਆਂ
 ਵੰਗਾਂ ਖੜਕਣੋਂ ਭੁੱਲ ਗਈਆਂ
 ਫਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਫਾਈਆਂ ਕਰਦਿਆਂ
 ਤੇਰੀਆਂ ਪੰਜੇਬਾਂ ਵੀ ਪੈਰੋਂ ਲਹਿ ਗਈਆਂ, ਤੂੰ ਸਿਰਫ
 ਪਤਨੀ ਬਣਕੇ ਰਹਿ ਗਈ; ਕੇਵਲ
 ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਬਣ ਕੇ ਬਹਿ ਗਈ !
 ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕਸੂਰ ਦਿਸਦੇ ਨੇ ਕੇਵਲ,
 ਤੇਰੀ ਜ਼ਬਾਨ 'ਤੇ ਮੇਰੀ
 ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ,
 ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਤਾਂ ਤੂੰ
 ਇਹ ਵੀ ਆਖ ਦਿੰਦੀ ਏ-
 ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਮਰੇ ਤਾਂ
 ਮੈਂ ਪਰਸ਼ਾਦ ਵੰਡਾਂ !
 ਦੱਸ ਮੈਂ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਸਹਿ ਸਕਨਾਂ
 ਬਿਨ ਬੋਲਿਆਂ ਤੇਰਾ ਹੋ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਸਕਨਾਂ ?
 ਤੂੰ ਆਈ ਸੀ ਤਾਂ ਸੁਹਲ ਸੁਫਨੇ ਜਿਹੀ ਸੀ
 ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਂਬੜ ਬਣ ਗਈ ਏਂ
 ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਠਾਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ
 ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਤਵਾਰੀਖ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲੀ
 ਤੇਰਾ ਵਿਹਾਰ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਮੈਂ, ਜੇ ਮੈਂ ਲੱਭਦਾ
 ਹਾਂ ਘਰ 'ਚੋਂ, ਉਹ ਪਿਆਰ ਲੱਭ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਮੈਂ !

ਜਿਹਨੂੰ ਤੂੰ ਵਰਜਿਤ ਵਰਜਿਤ ਕਹਿੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ,
 ਅਜੇ ਵੀ ਚੀਚ ਵਹੁਟੀ ਜਿਹੀ ਹੈ ਉਹ,
 ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਂਗ ਖਿੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ,

ਜਦੋਂ ਖਿੜਖਿੜ ਹੱਸਦੀ ਹੈ ਉਹ
 ਮੋਤੀਆਂ ਵਰਗੇ ਦੰਦ ਨੇ ਉਸਦੇ
 ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਮਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਹ
 ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦੋ ਬੋਲਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਲਈ
 ਸਾਰਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ,
 ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਹ
 ਮੇਰੇ ਲਈ ਜਿਉਂਦੀ,
 ਤੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਹ!
 ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਨ ਹੈ ਉਸਨੂੰ
 ਬਿਨਾ ਕੁਝ ਕਿਹਾ,
 ਮੈਨੂੰ ਜਾਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ!

ਤੂੰ ਆਖੋਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਉਹ
 ਤਵਾਰੀਖ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹਾਂ

ਮੈਂ ਉਸੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਤਵਾਰੀਖ ਨੂੰ
 ਲੱਭਦਾ ਲੱਭਦਾ;
 ਉਸਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਘੁਲ ਗਿਆ ਹਾਂ
 ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਵਰਜਿਤ ਹੈ ਇਹ,
 ਪਰ ਇਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਵੀ ਕਬੂਲ ਹੈ ਮੈਨੂੰ,
 ਜੇ ਇਹ ਵਰਜਿਤ ਵੀ ਹੈ, ਹੋ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਹੀ,
 ਇਸ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਰੂਰ ਹੈ ਮੈਨੂੰ
 ਵਰਜਿਤ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਇਹ ਇਲਜ਼ਾਮ ਵੀ
 ਕਬੂਲ ਹੈ ਮੈਨੂੰ !
 ਤੇਰੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਪਾਸ ਹੈ
 ਪਰ ਮੈਂ ਜੀਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ
 ਉਸ ਦਾ ਇਸ਼ਕ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸੋਗਾਤ ਹੈ,
 ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਜੀਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ,
 ਮੁਆਫ਼ ਕਰੀਂ ਜੇ ਤੇਰਾ ਲਹੂ ਪੀ ਰਿਹਾ ਹਾਂ !

ਪਤਨੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕਾਲਜਾ ਫੜਿਆ
 ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਮਹਿਬੂਬਾ ਦੀ ਜੂਹੇ
 ਇਕ ਅੰਗਿਆਰ ਜਾ ਧਰਿਆ,

ਵਰਜਿਤ

ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ

ਕਵਿਤਾ

ਮੇਰੇ ਖਾਵੰਦ ਦੀਏ ਮਹਿਬੂਬ ਨਾਰੇ
ਤੂੰ ਹੀ ਜ਼ਰਾ ਅਕਲ ਕਰ ਕਮਲੀਏ
ਤੂੰ ਔਰਤ ਹੋ ਕੇ ਔਰਤ ਦਾ ਹੱਕ ਖੋਹੋ!
ਕਿਵ ਦੀ ਔਰਤ ਤੂੰ ਔਰਤ ਹੋ ਕੇ
ਔਰਤ ਦਾ ਘਰ ਤੋੜੋ !

ਤੈਨੂੰ ਪਤੈ ਤੁਹਾਡਾ ਇਹ ਵਰਜਿਤ ਰਿਸ਼ਤਾ
ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਜਰਦੀ
ਦਿਨੇ ਨੂੰ ਰੋਵਾਂ
ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਹਉਕੇ ਭਰਦੀ
ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਚੈਨ ਖੋਹ ਲਿਆ
ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸੰਨ੍ਹ ਤੂੰ ਲਾਈ
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮਰਦ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਹੋਈ ਪਰਾਈ;
ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਬੇਬਸ ਹੋਈ

ਨਾ ਮੈਂ ਜਿਉਂਦੀ ਨਾ ਮੈਂ ਮੋਈ !
ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਤੈਨੂੰ ਕਦੇ ਅਸੀਸ ਨਾ ਨਿਕਲੀ
ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਮੇਰਾ ਘਰ ਬਰਬਾਦ ਹੈਂ ਕਰਦੀ ?
ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਡੈਡ ਚਾਹੀਦਾ; ਪਰ ਡੈਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਇਸ਼ਕ 'ਚ ਮਗਰੂਰ ਹੈ ਹੋਇਆ
ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀਆਂ
ਇਸ਼ਕ ਤੇਰੇ 'ਚ ਚੂਰ ਹੈ ਹੋਇਆ
ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ਰਾ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ
ਵਿਵਾਦ ਹੈ ਕਰਦਾ
ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇ ਕੁਲਹਿਣੀਏ ਨਾਰੇ
ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ
ਛੱਜ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਛੱਟ ਦਿਆਂਗੀ
ਫਿਰ ਨਾ ਆਖੀਂ
ਮੈਂ ਤੇਰੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ,
ਸਾਰੇ ਜੰਗ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਆਂਗੀ

ਮਹਿਬੂਬ ਕੁਤੀ ਜੋ
ਮੋਮਬੱਤੀ ਵਾਂਗ ਜਲ ਰਹੀ ਸੀ
ਕਸਮਸਾ ਕੇ ਉਹ ਵੀ ਪਿਘਲ ਗਈ-

ਮੇਰੇ ਮਹਿਬੂਬ ਦੀਏ ਜੀਵਨ ਸਾਥਣੇ
ਤੈਨੂੰ ਐਵੇਂ ਵਹਿਮ ਹੈ ਹੋਇਆ
ਤੂੰ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਵਿਸ ਪਈ ਘੋਲੇਂ
ਨਾ ਕੁਝ ਹੋਣੈ, ਨਾ ਕੁਝ ਹੋਇਆ!

‘ਹਾਥੀ ਫਿਰੇ ਗਿਰਾਂ ਗਿਰਾਂ
ਜਿਸ ਕਾ ਹਾਥੀ ਉਸੇ ਦਾ ਨਾਂ’
ਤੇਰਾ ਪਤੀ ਤੇਰਾ ਹੀ ਪਤੀ ਰਹਿਣੈਂ
ਤੂੰ ਹੀ ਉਸਦੀ ਜੀਵਨ ਸਾਥਣ
ਉਹ ਤੇਰੇ ਕਿਲੇ ‘ਤੇ ਬੱਝਾ
ਤੇਰਾ ਹੀ ਬਲੀ ਦਾ ਬੱਕਰਾ !
ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਤੇਰੇ ਲਈ
ਤੂੰ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ,
ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਈ ਏਂ
ਖਾਹਮਖਾਹ ਰਹੇਂ ਉਸ ਨਾਲ ਲੜਦੀ
ਗੱਲ ਗੱਲ ਤੇ ਤਾਹਨੇ ਮਿਹਣੇ ਕੱਸਦੀ !
ਮੈਂ ਤਾਂ ਰਾਹ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ
ਧੁੱਪ ‘ਚ ਮਿਲੀ ਛਾਂ ਜਿਹੀ ਹਾਂ
ਪਲ ਦੇ ਪਲ ਜੇ
ਉਹ ਮੇਰੀ ਛਾਂ ਹੇਠਾਂ ਬਹਿ ਜਾਂਦਾ
ਦੱਸ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੀ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ?
ਬਟੂਆ ਤਾਂ ਉਹ ਆ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਦਿੰਦਾ
ਪਰ੍ਹਿਆ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਤੇਰਾ ਹੀ ਨਾਂ ਲੈਂਦਾ !
ਬੱਚਿਆਂ ਤੇਰਿਆਂ ਦਾ ਉਹ ਡੈਡੀ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਾਤਿਰ
ਦਿਨ ਰਾਤ ਕੰਮ ਹੈ ਕਰਦਾ !

ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਸਾਕ ਵੀ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਵਰਜਿਤ,
ਇਸ ਸਾਕ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਉਸ ਨੇ ਘੁੱਟੀ ਹੋਈ ਹੈ
ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਉਹ
ਉਪਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਮਿਲਦਾ !

ਮੇਰਾ ਵੀ ਤਾਂ ਜੀਅ ਕਰਦੈ
ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ
ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਹੱਸੇ ਬੋਲੇ
ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਸਹਾਰ ਲਿਆ ਹੈ
ਵਰਜਿਤ ਨੂੰ ਵਰਜਿਤ ਮੰਨ
ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ ਹੈ
ਐਵੇਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਡੁਲਾ ਨਾ ਅਤੀਏ
ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ ਉਹਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ
ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਰਾਹ ਨੀ ਅਤੀਏ
ਮੈਂ ਬੰਦ ਮੁੱਠੀ 'ਚ ਲੁਕਾਈ ਖੰਡ ਜਿਹੀ ਹਾਂ

ਇਸ ਨੂੰ ਇਵੇਂ ਲੁਕੀ ਰਹਿਣ ਦੇ
ਸੱਚਮੁਚ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ
ਇਸ ਮੁੱਠੀ ਨੂੰ ਘੁੱਟੀ ਰਹਿਣ ਦੇ
ਸਿਰਫ ਉਸਦੇ ਦੋ ਬੋਲਾਂ ਦੀ ਮੂਹਤਾਜ ਹਾਂ ਮੈਂ;
ਵਰਜਿਤ ਹੀ ਸਹੀ

ਤੇਰੇ ਸਾਹਵੇਂ ਜੋਦਤੀ ਮੇਰੀ
ਸਾਡਾ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿਣਦੇ
ਅੰਬਰ ਤੁਰਦਾ, ਤਾਰੇ ਤੁਰਦੇ
ਸੂਰਜ ਚੰਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਤੁਰਦੇ
ਆਪੋਆਪਣੇ ਰਾਹੇ ਤੁਰਦੇ
ਬਿਨਾ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਇਆਂ
ਇਕ ਰਫਤਾਰੇ ਤੁਰਦੇ,

ਪਰ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤੇ ਕਿਉਂ ਖਹਿੰਦੇ ਫਿਰਦੇ?
‘ਵੈੱਸਟ’ ਦੇ ਲੋਕ ਖੂਬ ਸਮਝਦੇ :
ਵਰਜਿਤ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਉਮਰ ਨਾ ਹੁੰਦੀ
ਇਹ ਰਿਸ਼ਤੇ ਤਾਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਨੇ
ਉਹ ਬੰਦੇ ਕਦੇ ਨਾ ਰੱਜਦੇ
ਜਿਹੜੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਖੋਹ ਖਾਂਦੇ ਨੇ
ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਗੰਗਾ ਵਹਿੰਦੀ
ਉਸ ਵਿਚ ਹੀ ਹੱਥ ਧੋ ਲੈਂਦੇ
ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਸੁਣਦੇ ਗਾਲੀਆਂ,
ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ ਤਾਹਨੇ ਮਿਹਣੇ!
ਜੇ ਉਹ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ
ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਾ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦੇ
ਬੈਠ ਕੇ ‘ਟੇਬਲ’ ‘ਤੇ ਉਹ
ਆਪਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਜਲਿਸ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ;
ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੀ ਜਿਉਂਦੇ ਉਹਦੇ ਹੋ;
ਪੂਰੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਜਿਉਂਦੇ
ਵਰਜਿਤ ਰਿਸ਼ਤੇ ਪਾਲ ਪਾਲ ਕੇ
ਨਾ ਖਿਝਦੇ ਨਾ ਖਿਝਾਉਂਦੇ
ਨਾ ਆਪ ਰੋਂਦੇ
ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰੁਆਉਂਦੇ !

ਕੈਨੇਡਾ 905-216-4981

ਭੁੱਲ ਦੀ ਸੋਧ:

ਫ਼ਰਵਰੀ ਅੰਕ ਦੀ ਕਹਾਣੀ “ਇਕ ਨਾਜ਼ੁਕ ਕਹਾਣੀ” (ਰਤਨ ਸਿੰਘ) ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਵਾਕ ਵਿਚ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਿਆ ਲਫ਼ਜ਼ “ਸੁਗੰਧੀ” ਹੈ। ਖਿਮਾ ਦੇ ਜਾਚਕ ਹਾਂ!-ਸੰ

ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ ਕਲੰਦਰ

ਅਮਨ ਜਫ਼ਰ

ਹਾਅ!

ਕੱਲ੍ਹ ਸ਼ਾਮ, ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ ਕਲੰਦਰ ਵਿਖੇ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਧਮਾਲ ਦਾ ਬੜਾ ਹੀ ਦੁਖਾਵਾਂ ਬੰਦੇ-ਖਾਣਾ ਅੰਤ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਖੂਨ ਦੀ ਹੋਲੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਸਾਡੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਆਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਪਰ ਮੈਂ ਕੋਈ ਸੱਤ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪੈਂਦੀ ਦੇਖੀ ਸੀ ਜੋ ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਧਮਾਲ, ਉਸਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਅੱਜ ਵੀ ਇੰਨ ਬਿੰਨ ਮਾਣ ਸਕਦਾ ਪਿਆ ਹਾਂ। ਕਲੰਦਰ ਦੀ ਮਜ਼ਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਓਸ ਸ਼ਾਮ ਵੀ ਇੰਜ ਹੀ ਖਿੱਡੇ ਪਏ ਜਾਪਦੇ ਸਨ ਕੁਝ ਸਰੀਰ ਜੋ ਬਹੁਤਾ ਕਰਕੇ ਤੀਵੀਆਂ ਦੇ ਹੀ ਸਨ। ਪਰ ਉਹ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਜਿਉਂਦੇ-ਜਾਗਦੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਓਦੋਂ ਹੀ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਜੰਮੇ ਹੀ ਤਾਂ ਸਨ ਉਹ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਥੱਕੇ ਟੁੱਟੇ ਮੁਚੜੇ ਨੁਚੜੇ ਸਰੀਰ ਕੁਝ ਹੀ ਛਿਣ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਰਤਾਏ ਗਏ ਇਕ ਮੁਕੰਮਲ ਝੱਲ ਅਤੇ ਜਨੂੰਨੀ ਵਲਵਲੇ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਸੀ ਕਲੰਦਰ ਵੱਲੋਂ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਏ ਗਏ ਹੋਣ ਦੀ ਲੈਅ ਦਾ ਇਕ ਰੰਗ। ਕਲੰਦਰ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਨ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਧਰ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਵਾਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਛਾਲ-ਨਿੱਸਲ ਹੋਏ ਤੀਵੀਆਂ ਤੇ ਮਰਦਾਂ ਖੁਦ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੇ ਦਮ ਖਮ ਦਾ ਤਕਰੀਬਨ ਅਖੀਰੀ ਤੁਪਕਾ ਵੀ ਢੋਲ ਦੀ ਉਸ ਧੂੰਹਦੀ ਹੀ ਚਲੀ ਗਈ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਓਦੋਂ ਤੱਕ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਬੰਦ ਨਾ ਹੋਈ।

ਸੱਤ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਹਿਵਨ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਕਲੰਦਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖਦਾ। ਅੱਜ ਵੀ ਨਿੰਠ ਕੇ ਏਨਾ ਹੀ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਕੁਝ ਹੀ ਸਮਝ ਪਈ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਿਆ ਹਾਂ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕਲੰਦਰ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਅਕਸਰ ਸਭ ਤੋਂ ਗਰੀਬ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦਾ ਇਸ ਆਪਣੀ ਪਾਈ ਧਮਾਲ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਇਕਮੁਠ ਹੋਇਆ ਦਮ ਖਮ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਪੁਕਾਰ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਅਕੀਦਤ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕ ਨਵੇਂ ਦਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ। ਕਲੰਦਰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਹੈ ਮਾਈ ਮੁੰਦਾਂ ਦੀ ਉਹ ਮੁਹੱਬਤ ਜੋ ਸਾਰਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਲਹੌਰ ਦੇ ਕੂੜੇ ਵਿਚੋਂ ਸਕ੍ਰੈਪ ਚੁਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਹਿਵਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਸ ਸਾਲਾਨਾ ਤੀਰਥ ਲਈ ਹਰ ਰਾਤ ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਅੱਠ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖ ਲਏ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਹੈ ਮਰੀਅਮ ਦੇ ਨੰਗੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਪੀੜ, ਜੋ ਹਰ ਸਾਲ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਸਹਿਵਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲੰਬੇ ਪੈਦਲ ਹੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਫਰ ਵੇਲੇ ਓਦੋਂ ਤੱਕ ਪੈਰੀਂ ਜੁੱਤੀ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਆਪਣੇ

ਇਸ ਪੀਰ ਅੱਗੇ ਮੱਥਾ ਨਾ ਟੇਕ ਲਵੇ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਹੈ ਚਾਅ ਮਸਤ ਸਾਈਂ ਦਾ ਜੋ ਤਰਪਾਲ ਹੇਠ ਦਿਨਕਟੀ ਕਰਦਾ ਪਰ ਕਲੰਦਰ ਨਾਲ ਮੇਲੇ ਹੋਣ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਸਕੜੇ-ਮੁਸਕੜੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਿਆਰੀ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਕ ਖੁਸਰਾ ਹੈ, ਧੰਦਾ ਕਰਦੀ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਲੰਦਰ ਖਾਤਿਰ ਨੱਚਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ ਨੇੜੇ ਉਡਦਾ ਫਿਰਦਾ ਉਸਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹਰ ਅਦਾ ਤੇ ਜਲਵੇ ਲਈ ਹਾਮੀ ਭਰਦਾ ਹੈ।

ਕਲੰਦਰ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲਤਾੜਿਆਂ ਬੁੜਿਆਂ ਦਾ ਇਕਮੁਠ-ਸਾਂਝਾ ਹੋਇਆ ਜਜ਼ਬਾ ਤੇ ਦਮ ਖਮ ਹੈ। ਅੱਜ, ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਹੋਰ ਤਕੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜਿੰਦਗੀਆਂ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਜੁਲਮ ਅਤੇ ਘੁਟਨ ਦੇ ਵੱਸ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਕਲੰਦਰ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਵਧ ਕੇ ਅਹਿਮ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਕਲੰਦਰ ਜਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਬਖਸ਼ ਰਿਹੈ, ਸਗੋਂ ਜਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਹੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰਿਹੈ ਤੇ ਇਓਂ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਹੱਦਾਂ ਦੇ ਆਰ ਪਾਰ ਵਹਿੰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ, ਪਸ਼ਤੂਨ, ਸਿੰਧੀ, ਬਲੋਚੀ, ਉਤਦੂ

ਹਾਅ ਦਾ ਇਕ ਨਾਅਰਾ

ਅਮਨ ਜਫ਼ਰ

ਭਖਦਾ

ਡੈਨਮਾਰਕ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੋਰ ਪੇਡਰਸਨ ਨੇ ਬਿਨਾ ਹਵਾਈਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਈ ਦੇਸ਼ ਘੁੰਮੇ- ਮਹਾਂਦੀਪਾਂ, ਟਾਪੂਆਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਨ ਢੋਣ ਵਾਲੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ! 10/10/2013 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ 2017 ਮਾਲਦੀਵ ਸਫ਼ਰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ। 203 ਵਿਚੋਂ 122 ਮੁਲਕ ਘੁੰਮ ਲਏ, ਹਰੇਕ ਮੁਲਕ ਘਟੋਘਟ 24 ਘੰਟੇ। "ਵੰਸ ਅਪੋਨ ਅ ਸਾਗਾ" ਬਲਾਗ ਵਿਚ ਤਜਰਬੇ ਲਿਖੇ ਹਨ- ਵੀਜ਼ੇ, ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਵਾਸਤੇ ਇਜਾਜ਼ਤਾਂ ਲੈਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਔਖਾ ਰਿਹਾ।

ਬੋਲਣਵਾਲੇ- ਇਹ ਸਭੋ ਇਸਦਾ ਅੰਗ ਹਨ।

ਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਨ ਓਥੇ, ਸੱਤ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪਈ ਉਸ ਧਮਾਲ ਪਿੱਛੇ ਵੀ - ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਉਠਾਲਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਲਦੇ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵਧਣ ਲਈ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀਆਂ ਦਿੰਦੇ। ਓਸ ਸ਼ਾਮ, ਉਸ ਧਮਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੰਭੇ-ਹੁੱਟੇ ਪਰ ਦਗ਼ ਦਗ਼ ਕਰਦੇ ਕਲੰਦਰੀਆਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਆਪਣੇ ਆਪਿਆਂ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਉਹ ਮੁੜ ਜੰਮ ਪਏ ਸਨ ਤੇ ਉਸ ਨਵਿਆਏ ਜਾਣ ਲਈ ਕਲੰਦਰ ਦਾ ਸੁਕਰਾਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਸਨ।

ਹਾਇ, ਪਰ ਕੱਲ੍ਹ ਰਾਤ ਜਦੋਂ ਕਲੰਦਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਉਹ ਬੰਬ ਫਟਿਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਨਵਿਆਉਣਾ ਬੜੀ ਦਰਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਟੁੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

{ਅਨੁ: ਪੂਨਮ ਸਿੰਘ}

{ਸਹਿਯੋਗ: ਸੁਮਿਤਾ ਮਦਨਲਾਲ ਦੀਦੀ}

{ਅਮੀਨ ਜਫ਼ਰ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ ਪੀ ਐੱਚਡੀ, LUMS ਵਿਚ ਸੋਸ਼ਿਓਲਜੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਮਜ਼ਾਰਾਂ ਉਤੇ ਹੈ, ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਵਿਸਰਿਆਂ-ਨੁੱਕਰੇਲਾਇਆਂ ਲਈ ਇਕ ਠਾਹਰ ਹਨ। -ਸੰ

ਕਹਾਣੀ

ਰੁਪਿੰਦਰ ਸੰਧੂ

ਕਵਿਤਾ

ਨੰਗੇ ਪੈਰ ਤੁਰਦੀ
ਛਿਟੀਆਂ ਚੁਗਦੀ
ਕਾਗਜ਼ ਚੁਗਦੀ
ਕਤਕਵੀਂ ਧੁਪ ਵਿਚ ਪਿੰਡਾ ਲੂੰਹਦੀ
ਆਉਂਦੀ-ਜਾਂਦੀ
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਨਾ ਪੰਧ ਗਾਹ ਲੈਂਦੀ
ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਲੀਲ ਅਖਾਂ ਨਾਲ ਲੜਦੀ
ਜਲਾਲਤ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆਂ ਕਰਦੀ
ਠੁਡੇ ਠੋਡੇ ਖਾਂਦੀ
ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ
ਇਸ ਉਮੀਦ ਨਾਲ
ਸ਼ਾਮਾਂ ਤੀਕਰ
ਦੇ ਰੋਟੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ
ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਮਾਂ ਹੈ
ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਧੀ ਹੈ
ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਭੈਣ ਹੈ
ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਪਤਨੀ ਹੈ
ਕਦੇ ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਭੁਖ ਦੀ ਚਿੰਤਾ
ਕਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮਦਦ ਦੀ ਫਿਕਰ
ਕਦੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਮਦਦ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ
ਤੇ ਕਦੇ ਪਤੀ ਦੇ ਮਥੇ ਦੀਆਂ
ਸਿਲਵਟਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼
ਖੁਦ ਲਈ ਕੀ ਕਰ ਰਹੀ ?
ਖੁਦ ਲਈ ਤਾਂ ਸੋਚਣ ਦਾ
ਵਕਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ
ਜਦੋਂ ਉਮਰ ਦੇ ਇਕ ਪਤਾਅ 'ਤੇ ਆ ਕੇ
ਖੁਦ ਲਈ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹਿਆ
ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਵਕਤ ਹੀ ਮੁਕ ਗਿਆ
ਹਰ
ਧੀ / ਭੈਣ / ਮਾਂ
ਦੀ ਏਹੋ ਜਿਹੀ ਹੀ ਕਹਾਣੀ
ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੁਣਾਅ 'ਤੀ
ਕਿਸੇ ਦੀ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਏ ਸੁਣਾਈ।

ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਹਣਾ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ

ਗੈਬਰੀਅਲ ਗਾਰਸੀਆ ਮਾਰਖੇਜ਼

(ਪੰਜਾਬੀ:ਪੂਨਮ ਸਿੰਘ)

ਲਾਤੀਨੀ ਅਮਰੀਕੀ ਕਹਾਣੀ

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਜਿਹੜੇ ਬੱਚਿਆ ਉਸ ਫੁੱਲੇ ਹੋਏ, ਕਾਲੇ ਤੇ ਤਿਲੁਕਵੇਂ ਅਕਾਰ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਆਉਂਦਾ ਵੇਖਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਿਆ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਹੋਣੈ। ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਝੰਡਾ ਜਾਂ ਪਾਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਫੁੱਲ ਮੱਛੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਆ ਲੱਗਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਸ ਉੱਤੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਘਾਅਬੂਟ ਦੇ ਗੁੱਛੇ, ਜੈਲੀ ਫ਼ਿਸ਼ ਦੀਆਂ ਹੱਥ-ਬਾਹਾਂ, ਸਮੁੰਦਰੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਰਹਿੰਦ ਖੁੰਹਦ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਐਵੇਂ ਤਰੀ ਫਿਰਦੀ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਟੁੱਟ ਭੱਜ ਵੱਖ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ ਸੀ।

ਸਾਰੀ ਦੇਪਹਿਰ ਬੱਚੇ ਉਸ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਰਹੇ। ਕਦੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਨਾਰੇ ਦੇ ਰੇਤੇ ਵਿਚ ਦੱਬ ਦੇਂਦੇ, ਕਦੇ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ। ਪਰ ਸਬੱਬੀ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਪੈ ਗਈ ਤੇ ਉਸੇ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਹ ਪੈਰਾਂ ਖੌਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਕੱਢਣ ਵਾਲੀ ਖਬਰ ਫੈਲਾਅ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਹੜੇ ਜਣੇ ਉਸਨੂੰ ਚੁੱਕ ਨੇੜੇ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਰੇ ਹੋਏ ਆਦਮੀ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਾਰਾ ਸੀ। ਉਹ ਤਕਰੀਬਨ ਕਿਸੇ ਘੋੜੇ ਜਿਨਾ ਭਾਰਾ ਸੀ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਕਾਫੀ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਤਰੀ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਏਸ ਲਈ ਪਾਣੀ ਇਸਦੇ ਹੱਡਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਰਚ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦਮੀ ਨਾਲੋਂ ਲੰਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਸ ਘਰ ਵਿਚ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਹੀ ਆਇਆ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਵਧਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣ ਕੁਝ

ਡੁੱਬਣ ਵਾਲੇ। ਉਸ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਮਹਿਕ ਰਚ-ਵਸ ਗਈ ਸੀ, ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਉਸਦਾ ਆਕਾਰ ਹੀ ਦੱਸ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀ ਚਮੜੀ 'ਤੇ ਚਿੱਕੜ ਅਤੇ ਖਲੋਪੜਾਂ ਦੀ ਤਹਿ ਜੰਮ ਗਈ ਸੀ।

ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਓਪਰਾ ਸੀ, ਇਹ ਜਾਨਣ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪਈ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਤਾਂ ਲੱਕੜਾਂ ਦੇ ਬਣੇ ਸਿਰਫ਼ ਵੀਹ ਘਰ ਸਨ, ਫੁੱਲ ਵਿਹੂਣੇ ਪਥਰੀਲੇ ਵਿਹੜਿਆਂ ਵਾਲੇ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਘਰ ਇਕ ਬੰਜਰ, ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਵਧ ਆਏ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਟੋਟੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਖਿਲਦੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਜ਼ਮੀਨ ਏਨੀ ਰਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਡਰ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਤੇਜ਼ ਹਵਾਵਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਉਡਾਅ ਲੈ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਏਨੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਜਣੇ ਮੋਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨੇ ਲਾਉਣ ਲਈ ਸਫ਼ਾਚੱਟ ਚੱਟਾਨ ਦੀ ਦੰਦੀ ਤੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਲਤੂ ਜਿਹਾ ਤੇ ਵੱਡੇ ਦਿਲ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਰਦ ਤਾਂ ਸੱਤ ਕਿਸਤੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਜਾਨਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਆਪ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੈ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਸ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਦੇਖਣਾ ਹੀ ਸੀ।

ਉਸ ਰਾਤ ਉਹ ਸਾਰੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਨਾ ਗਏ। ਜਿੱਥੇ ਮਰਦ ਇਹ ਪਤਾ ਕਰਨ ਨਿਕਲ

ਗਏ ਕਿ ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਲਾਪਤਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਓਥੇ ਤੀਵੀਆਂ ਮਰੇ ਹੋਏ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸਾਂਭ ਕਰਨ ਲਈ ਓਸੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਘਾਅ ਦੇ ਗੁੱਛਿਆਂ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਦੇਹ ਉੱਤੇ ਲੱਗੀ ਮਿੱਟੀ ਲਾਹੀ। ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਜਿਹੜੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਰੋੜ-ਪੱਥਰ ਓਹਦੇ ਵਾਲਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝ ਗਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹਟਾਇਆ। ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਚਾਨੇ ਲਾਹਣ ਵਾਲੇ ਸੰਦਾਂ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਚਮੜੀ ਉੱਤੇ ਜੰਮੀਆਂ ਤੈਹਾਂ ਅਤੇ ਖਲੋਪੜਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖੁਰਚਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਹ ਸਭ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸਦੀ ਦੇਹ ਨਾਲ ਵਲਿਆ ਘਾਹ-ਬੂਟ ਡੂੰਘੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦਾ ਤੇ ਦੂਰ-ਦੁਰੇਡੇ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਕੱਪੜੇ ਚੀਬੜਿਆਂ ਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਨ। ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਪ੍ਰਵਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਭੁੱਲ-ਭੁਲੱਈਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਵਹਿ ਕੇ ਓਥੇ ਪੁੱਜਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੌਤ ਵੀ ਉਸਦਾ ਰੋਅਬ ਨਹੀਂ ਖੋਹ ਸਕੀ ਸੀ। ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਹੋਰਾਂ ਵਾਂਗ ਉਹ ਇਕੱਲਾਕਾਰਾ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਨਦੀਆਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਜਣਿਆਂ ਵਾਂਗ ਉਹ ਮਰੀਅਲ ਤੇ ਲੋੜਵੰਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਆਦਮੀ ਸੀ, ਇਹ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਦੇਹ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਪਤਾ

ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਹਣਾ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ

ਗੈਬਰੀਅਲ ਗਾਰਸੀਆ ਮਾਰਖੇਜ਼

ਲਾਤੀਨੀ ਅਮਰੀਕੀ ਕਹਾਣੀ

Canadian writer John Sobol and Brooklyn-based Russian illustrator Dasha Tolstikova explore in Friend or Foe? (public library) — a charming modern-day fable, without a simplistic moral, about what makes for and what undoes the sense of otherness. (ਬਗਾਨਾ ਹੋਣਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)

ਚੱਲੀ, ਤੇ ਫੇਰ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹ ਹੀ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿੰਨੇ ਮਰਦ ਵੇਖੇ ਸਨ, ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਲੰਮਾ, ਤਕੜਾ ਤੇ ਵੱਧ ਵਰੋਸਾਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਉਸਨੂੰ ਨਿਹਾਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਸ ਜਿਹੇ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਸਕਣਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਉਹਨੂੰ ਲਿਟਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਓਨਾ ਲੰਮਾ ਮੰਜਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਏਨਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮੇਜ਼ ਹੀ ਲੱਭਾ ਜੋ ਅਖੀਰੀ ਰਸਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਉਸ ਦੇ 'ਜਗਰਾਤੇ' ਵਾਸਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਮੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਦਿਨ-ਤਿਹਾਰ ਵਾਲੀਆਂ ਪਤਲੂਨਾਂ ਉਸਦੇ ਤੰਗ ਪੈ ਗਈਆਂ, ਸਭ ਤੋਂ ਮੋਟੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗਿਰਜੇ ਵਾਲੀਆਂ ਕਮੀਜ਼ਾਂ ਉਸਦੇ ਨਹੀਂ ਆਈਆਂ, ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਜੁੱਤੇ ਵੀ ਉਸਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨਾਪ ਲਈ ਛੋਟੇ ਨਿਕਲੇ। ਉਸਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਆਕਾਰ ਤੇ ਰੂਪ ਤੋਂ ਮੋਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸਤੀ ਦੀ ਕਸੂਤੀ ਪਾਲ ਤੋਂ ਉਸਦੀ ਪਤਲੂਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਚਾਦਰ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਕਮੀਜ਼ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਰੋਅਬਦਾਰ ਲੱਗਦਾ ਰਹੇ। ਜਦ ਉਹ ਘੇਰਾ ਘੱਤ ਕੇ ਤੇ ਵਿਚ ਵਿਚ ਲਾਸ਼ ਵੱਲ ਤੱਕਦੀਆਂ ਇਹ ਕੱਪੜੇ ਸੀ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਰਾਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਵਾ ਕਦੇ ਏਨੀ ਟਿਕ ਕੇ ਤਿੱਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਤੇ ਇਹ ਕੈਰੇਬੀਆਈ ਸਮੁੰਦਰ ਕਦੇ ਏਨਾ ਅਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਨ ਲਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦਾ ਇਸ ਮੋਏ ਹੋਏ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਹੈ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਸ਼ਾਨਾਂ ਮਾਰਦੇ ਘਰ ਦੇ ਦਰ ਸਭ ਤੋਂ ਚੌੜੇ ਹੁੰਦੇ, ਛੱਤ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ, ਫ਼ਰਸ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦਾ, ਉਸਦਾ ਪਲੰਘ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਤੋਂ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਚਿਟਕਣੀਆਂ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਉਸਦੀ ਘਰਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਤੀਵੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦਾ ਰੋਅਬ ਦਾਅਬ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਮੱਛੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰ ਪੁਕਾਰ ਹੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਏਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਚੱਟਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਫੁੱਟ ਕੇ ਫੁੱਟਾਰੇ ਚੱਲ ਪੈਂਦੇ, ਉਹ ਸਫ਼ਾਛੱਟ ਚੱਟਾਨ ਦੰਦੀਆਂ ਉੱਤੇ ਫੁੱਲ ਉਗਾਅ ਲੈਂਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਰੀ ਦੇਣੀ ਆਪਣੇ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਕਿ ਜੇ ਕੰਮ ਉਹ ਆਦਮੀ ਇਕ ਹੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਕਰ ਦੇਂਦਾ, ਉਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਰਦ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਾ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਮਨ-ਹੀ-ਮਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਤਾਣੇ, ਨਖਿਧ ਤੇ ਨਿਕੰਮੇ ਜੀਅ ਮੰਨ ਕੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਤੀਵੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅਣੋਖੀਆਂ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਘੁਣਤਰੀ ਬੁਣਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵਰਚ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦੀ ਨੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕਾਮਵਾਸਨਾ ਨਾਲ ਘੱਟ ਤੇ ਤਰਸ-ਮੋਹ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਵੇਖਿਆ ਸੀ, ਹਉਕਾ ਭਰਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ—

“ ਇਸਦਾ ਚਿਹਰਾ ਤਾਂ ਏਸਟੇਬਨ (ਸੂਰਮਾ ਜੇਤੂ) ਜਿਹਾ ਹੈ।”

ਇਹ ਸੱਚ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਵੱਲ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਵਾਰ ਹੀ ਹੋਰ ਵੇਖਣ

ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਇਹ ਜਾਣਨ ਲਈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਬੇਸ਼ਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਕੁਝ ਹਠੀਲੀਆਂ, ਜੋ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਵੀ ਸਨ, ਨੂੰ ਕੁਝ ਘੱਟੋ ਭਰਮ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਚਮੜੇ ਦੇ ਵਧੀਆ ਜੁੱਤੇ ਪੁਆ ਕੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿਚ ਲਿਟਾਅ ਦੇਣ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਲਾਓਤੋਰੇ (ਬਾਂਕਾ-ਦਲੇਰ) ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਇਕ ਹੰਕਾਰੀ ਭਰਮ ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ। ਤਰਪਾਲ ਛੋਟੀ ਨਿਕਲੀ, ਪਤਲੂਨ ਦੀ ਕਟਾਈ ਮਾੜੀ ਤੇ ਸਿਲਾਈ ਹੋਰ ਮਾੜੀ ਹੋਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਸਦੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਲੁਕੇ ਅਰਮਾਨਾਂ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਕਮੀਜ਼ ਦੇ ਬਟਨ ਖਿੱਚੇ ਜਾ ਕੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੀਟੀਆਂ ਮਾਰਦੀ ਹਵਾ ਦਾ ਵੇਗ ਕੁਝ ਘਟ ਗਿਆ, ਸਮੁੰਦਰ ਫੇਰ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਅੱਧ-ਹਫ਼ਤੇ ਵਾਲੇ ਸੁੱਤ-ਉਨੀਦਰੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਿਆ। ਉਸ ਚੁੱਪੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਭੁਲੇਖੇ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ— ਉਹ ਏਸਟੇਬਨ ਹੀ ਸੀ। ਤੀਵੀਆਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਪੁਆਏ ਸਨ, ਵਾਲ ਸੁਆਰੇ ਸਨ, ਨਹੁੰ ਕੱਟੇ ਸਨ ਤੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤੀਵੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਹੀ ਸੁੱਟਿਆ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਤਾਂ ਤਰਸ-ਮੋਹ ਤੇ ਗਿਲੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਝੁਣਝੁਣੀ ਆ ਗਈ। ਤੇ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਉਹ ਇਹ ਸਮਝ ਸਕੀਆਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵੱਡਾ ਕੱਦ-ਬੁੱਤ ਉਸਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਉਸ ਉਸਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਹੁਣ ਉਹ ਉਸਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ— ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਕੱਦ ਕਾਠ ਕਰਕੇ ਉਹ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਟੇਢਾ ਹੋ ਕੇ ਲੰਘਣ ਦਾ ਸਰਾਪ ਭੋਗਦਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਸਦਾ ਸਿਰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਛੱਤ ਦੀਆਂ ਆਡੇ ਦਾਅ ਸ਼ਤੀਰਾਂ ਵਿਚ

ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਹਣਾ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ

ਮੈਲਬੋਰਨ, ਅਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦਾ ਇਕ ਕਿਸਾਨ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਰਤ ਲਾ ਬੈਠਾ ਕਿ ਉਹ ਬਿਨਾ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਸਿਡਨੀ ਤੋਂ ਲੰਡਨ ਜਾਏਗਾ। 29 ਸਾਲ ਦੇ ਟੀ ਡਾਲਿਤਜ਼ ਨੇ ਕੋਈ 60000 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲਾਂ 'ਤੇ, ਹੋਰਾਂ ਤੋਂ ਸੁਆਰੀਆਂ ਮੰਗ ਕੇ, ਤੁਰ ਕੇ ਤੇ ਕਿਸਤੀਆਂ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਤੈਅ ਕੀਤਾ। 20 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੁਪਏ ਲੱਗੇ। ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਉਸਨੂੰ ਇੰਟੈਰੋਗੇਟ ਕੀਤਾ, ਜਿੱਥੇ ਉਸਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਟੁਟ ਗਿਆ ਸੀ।

ਗੈਬੀਅਲ ਗਾਰਸੀਆ ਮਾਰਖੇਜ਼

ਲਾਤੀਨੀ ਅਮਰੀਕੀ ਕਹਾਣੀ

ਵੱਜ ਵੱਜ ਭੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਖਲੋਤਾ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੀਲ (ਸਮੁੰਦਰੀ ਜੀਵ) ਵਰਗੇ ਕੋਮਲ, ਲਾਲ ਸੂਹੇ ਉਸਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਹੋਣਾ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕਰਨਾ। ਓਧਰ, ਘਰ ਦੀ ਮਾਲਕਿਣ ਆਪ ਡਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਆਪਣੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੁਰਸੀ ਉਸਦੇ ਅੱਗੇ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਉਸਨੂੰ ਬੈਠਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਂਦੀ ਹੋਵੇਗੀ- “ਬੈਠ, ਏਸਟੇਬੇਨ, ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ!” ਪਰ ਉਹ ਮੁਸਕਾਂਦਾ ਕੰਧ ਨੂੰ ਟੋਕ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ- “ਤੁਸੀਂ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਾ ਕਰੋ, ਜੀ! ਮੈਂ ਇਥੇ ਠੀਕ ਹਾਂ।” ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਟੁੱਟ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਗ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਾਅ ਸਕੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਡੀਆਂ ਦੁਖ ਰਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤੇ ਹਰ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣ ‘ਤੇ ਇਹੋ ਸਿਲਸਿਲਾ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਸਦੀ ਪਿੱਠ ਵਿਚ ਵੀ ਪੀੜ ਹੋਈ ਰਹਿੰਦੀ। ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਓਹੀ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਉਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ- “ਨਾ ਜਾ, ਏਸਟੇਬੇਨ, ਘੱਟੋਘੱਟ ਕੋਫ਼ੀ ਬਣਨ ਤੱਕ ਤਾਂ ਰੁਕ”, ਓਹੀ ਉਸ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਹਿੰਦੇ, “ਸੁਕਰ ਹੈ ਉਹ ਰਾਕਸ਼ਸੀ-ਮੂਰਖ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਉਹ ਸੁਨੱਖਾ ਮੂੜ੍ਹ ਚਲਾ ਗਿਆ।”

ਉਸ ਰੂਪਵਾਨ ਆਦਮੀ ਦੀ ਲੋਥ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੈਠੀਆਂ ਉਹ ਤੀਵੀਆਂ ਸਾਝਰਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰਤਾ ਕੁ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹੋ ਸਭ ਸੋਚ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਸਦਾ ਮੂੰਹ ਰੁਮਾਲ ਨਾਲ ਢਕ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਓਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਏਨਾ ਅਣ-ਰੱਖਿਆ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੋਂ ਮੋਇਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੀਵੀਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮਰਦਾਂ ਵਰਗਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਸਭ ਦੇਖ ਕੇ ਰੋ ਪਈਆਂ। ਉਹ ਇਕ ਹੌਲੀ ਉਮਰ ਦੀ ਤੀਵੀਂ

ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਰੋਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। ਫੇਰ ਹੋਰ ਤੀਵੀਆਂ ਵੀ ਰੁਦਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਲੰਮੇ ਲੰਮੇ ਸਾਹ ਭਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਵੈਣ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਜਿੰਨਾ ਵੱਧ ਡੁਸਕਦੀਆਂ ਓਨੀ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤਕੜੀ ਹੋਈ ਜਾਂਦੀ। ਦਰਅਸਲ ਉਹ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ ਹੁਣ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਏਸਟੇਬੇਨ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਪਿਆ

ਉਸ ਰੂਪਵਾਨ ਆਦਮੀ ਦੀ ਲੋਥ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੈਠੀਆਂ ਉਹ ਤੀਵੀਆਂ ਸਾਝਰਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰਤਾ ਕੁ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹੋ ਸਭ ਸੋਚ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਸੀ। ਏਸ ਲਈ ਉਹ ਰੋਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਹੀ ਵੱਧ ਦ, ਸਭ ਤੋਂ ਹੀ ਵੱਧ ਸ਼ਾਂਤ-ਠਹਿਰਿਆ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਹੀ ਵੱਧ ਕਿਰਪਾਲੂ ਆਦਮੀ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਵਿਚਾਰਾ ਏਸਟੇਬੇਨ। ਏਸ ਲਈ ਜਦ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਰਦ ਇਸ ਖਬਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਆਏ ਕਿ ਉਹ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦੇ ਵਿਚ, ਤੀਵੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕ ਚਾਅ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। “ਸੁਕਰ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ,” ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਲੰਮੇ ਸਾਹ ਭਰਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ, “ਇਹ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਹੈ।”

ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਦਿਖਾਵਾ ਤੀਵੀਆਂ ਦੀ ਫੁਕਰਾਪੰਥੀ ਸੀ। ਉਹ ਰਾਤ ਬਰਾਤੇ ਪੁੱਛ ਪਤਤਾਲ ਕਰਦੇ ਫਿਰਨ ਦੇ ਐਥੇ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਕੇ ਥੱਕ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਇਕ ਨਮੀ-ਵਿਗੁਣਾ ਦਿਨ ਸੀ ਤੇ ਹਵਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਏਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਇਸ ਨਵੇਂ-ਆਏ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਟਿਕਾਣੇ ਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਜਾਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਧੂ ਮਸਤੂਲਾਂ ਦੇ ਅਗਲੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੇ ਬਰਛਿਆਂ ਜਿਹੇ ਬਾਂਸਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਕੰਮ-ਚਲਾਉ ਅਰਥੀ ਬਣਾਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਲਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਜੋ ਚੱਟਾਨ ਦੀ ਦੰਦੀ ਤੱਕ ਪੁੱਜਣ ਤੀਕ ਲੋਥ ਦਾ ਭਾਰ ਜਰ ਸਕੇ। ਉਹ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦੀ ਲੋਥ ਨੂੰ ਇਕ ਮਾਲਵਾਹਕ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਲੰਗਰ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਗਾੜ੍ਹੀਆਂ ਛੱਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸੌਖ ਨਾਲ ਡੁੱਬ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਡੁੱਬਿਆਈ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਮੱਛੀਆਂ ਵੀ ਅੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗੋਤਾਖੋਰ ਘਰ-ਵਿਰਵੇ ਹੋ ਕੇ ਕਾਲ ਦੇ ਗਰਕ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਲੋਕ ਇਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦੀ ਲੋਥ ਨੂੰ ਵੀ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਥਪੜੇ ਉਵੇਂ ਹੀ ਵਾਪਿਸ ਕਿਨਾਰੇ ‘ਤੇ ਲੈ ਆਉਣ ਜਿਵੇਂ ਹੋਰ ਲੋਥਾਂ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਪਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਰਦ ਜਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਇਹ ਕੰਮ ਨਬੇੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਤੀਵੀਆਂ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਦੇ ਓਨੇ ਹੀ ਢੰਗ ਲੱਭ ਲੈਂਦੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਛਾਤੀਆਂ ‘ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਤਾਵੀਜ਼ ਟੰਗੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਤੇ ਘਬਰਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਕੁੱਕੜੀਆਂ ਵਾਂਗ ਏਧਰ ਓਧਰ ਚੁੰਝ ਮਾਰਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਬੰਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਤੀਵੀਆਂ ਉਸ ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ

ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਹਣਾ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ

ਗੈਬੀਅਲ ਗਾਰਸੀਆ ਮਾਰਖੇਜ਼

ਕਹਾਣੀ

ਰੋਣ ਦੇ ਸਿਹਤ ਲਈ 7 ਫਾਇਦੇ! - ਇੰਟਰਨੈੱਟ 'ਤੇ ਇੱਥੇ
 ਪੜ੍ਹੋ: <http://curejoy.us7.list-manage2.com/track/click?u=66c6c99ba8b74827ae49956ab&id=56bc6ac186&e=8af6f741e3>

ਆਦਮੀ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਚੰਗੇ ਸ਼ਗਨ ਦਾ ਧਾਰਮਕ ਚੋਗਾ ਪਾਉਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝੀਆਂ ਦਿਸ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਤੀਵੀਆਂ ਉਸਦੀ ਵੀਣੀ-ਕਲਾਈ 'ਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਦਸੇਰਾ ਜੰਤਰ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। “ਨੀ, ਲਾਭੇ ਹੋ, ਹਟ ਪਾਸੇ, ਵੇਖ, ਤੇਰੇ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਡੁੱਬੇ ਦੇ ਉੱਤੇ ਡਿੱਗ ਹੀ ਪੈਣਾ ਸੀ” ਵਰਗੇ ਰੋਲੇ ਰੋਪੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿੰਡ ਦਿਆਂ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਤੀਵੀਆਂ ਦੀ ਨੀਅਤ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਹੀ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਹ ਬੁੜ ਬੁੜ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਕ ਅਣਜਾਣ ਬੰਦੇ ਦੀ ਅਖੀਰੀ ਜਾਤਰਾ ਵਾਸਤੇ ਏਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਜਾਉਣ ਸੰਵਾਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਭ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਧਾਰਮਕ ਰਸਮਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਨਿਭਾਅ ਲਓ, ਅਖੀਰ ਤਾਂ ਲੋਭ ਨੇ ਸਾਰਕ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਗਰਾਹੀ ਹੀ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਪਰ ਤੀਵੀਆਂ ਏਧਰ ਓਧਰ ਨੱਸਦੀਆਂ ਭੱਜਦੀਆਂ ਤੇ ਖਹਿੰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਵੀ ਓਸ ਡੁੱਬੇ ਮਰਦ 'ਤੇ ਯਾਦ-ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦਾ ਨਿੱਕ ਸੁੱਕ ਬੰਨ੍ਹਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਉਹ ਹੁਣ ਰੋ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹੀਆਂ, ਪਰ ਉਥੇ ਸਾਹ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਸਭ ਵੇਖ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ ਵਾਧੂ ਜਿਹੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਵਹਿ ਕੇ ਆਈ ਠੰਡੀ ਲੋਭ ਦਾ ਏਨਾ ਬੜਗੜ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੋਂ ਬਣਿਆ ਸੀ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਤੀਵੀਂ ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ ਮਰਦ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਵਿਚ ਵਿਖਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਏਨੀ ਘਾਟ ਤੋਂ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਓਦੋਂ ਓਸਨੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਜਣੇ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਪਿਆ ਰੁਮਾਲ ਹਟਾਅ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਦੇ ਰੋਅਬ ਦਾਅਬ ਭਰੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਰਦ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ।

ਇਹ ਸੱਚੀ ਏਸਟੇਬਲ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਛਾਣੇ ਜਾਣ ਲਈ ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਦੁਹਰਾਏ ਜਾਣ

ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਸਰ ਵਾਲਟਰ ਰੇਲਿਘ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਵੀ ਉਸਦੇ ਅਮਰੀਕੀ ਲਹਿਜੇ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਛੱਪਾ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਉਸਦੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਤੋਤੇ ਤੇ ਓਥੇ ਹੀ ਲਟਕੀ ਆਦਮਖੋਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਚੌੜੀ ਨਾਲ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਬੰਦੂਕ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਏਸਟੇਬਲ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਉਹ ਇਥੇ ਪਿਆ ਸੀ... ਵੁੱਲ ਮੱਛੀ ਵਾਂਗ ਫੈਲਰਿਆ ਹੋਇਆ। ਉਸਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਜੁੱਤੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਤੇ ਉਸਨੇ ਕਿਸੇ ਨਿਆਣੇ ਦੇ ਮਾਪ ਦੀ ਪਤਲੂਨ ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਕਾਠੇ ਨਹੁੰਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚਾਕੂ ਨਾਲ ਹੀ ਕੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਹ ਜਾਣਨ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰਫ ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਰੁਮਾਲ ਹੀ ਚੁੱਕਣਾ ਸੀ। ਜੇ ਉਹ ਏਨਾ ਵੱਡਾ ਜਾਂ ਭਾਰਾ ਜਾਂ ਰੂਪਵਾਨ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸਦੀ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਕੁਝ ਵਾਪਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵਧੇਰੇ ਹੋਸ਼ਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਡੁੱਬਣ ਦੀ ਥਾਂ ਚੁਣਦਾ।

ਇਹ ਸਭ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਸੰਜੀਦਗੀ-ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਬਈ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੀੜੀ ਸਿਆਪਾ ਨਹੀਂ ਪਸੰਦ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਲੰਗਰ ਆਪਣੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾ ਕਿਸੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਦੰਦੀ ਤੋਂ ਔਖਾ ਸੌਖਾ ਬੱਲੇ ਛਾਲ ਮਾਰ ਜਾਂਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਰਦ ਆਖ ਹੀ ਰਹੇ ਸੀ, ਇਕ ਗਲੀ ਸੜੀ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਵਜਹ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਪਰ ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ ਆਦਮੀ ਦੇ ਚਾਲਚਲਣ ਵਿਚ ਏਨੀ ਸਚਿਆਈ ਸੀ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ੱਕੀ ਮਰਦ... ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਾਤਰਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਅਣਮੁੱਕਵੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਦੀ ਕੌੜ ਵਿਚ ਇਹ ਡਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤੀਵੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਫਨੇ ਲੈਣੋਂ ਥੱਕ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤੇ ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੁਫਨੇ ਵੇਖਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਗੀਆਂ... ਉਹ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬੇਕਿਰਕ-ਕਠੋਰ ਲੋਕ ਏਸਟੇਬਲ ਦੀ ਸਚਿਆਈ ਵੇਖ ਕੇ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਕੰਬ ਗਏ।

ਅਤੇ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਡੁੱਬੇ ਮੋਢੇ ਲਾਵਾਰਿਸ ਆਦਮੀ ਦੀ ਉਹ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਅਖੀਰੀ ਰਸਮ ਕੀਤੀ, ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵਿਚ ਆਈ। ਕੁਝ ਤੀਵੀਆਂ ਫੁੱਲ ਲੈਣ ਨਾਲ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਤੀਵੀਆਂ ਵੀ ਲੈ ਆਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੁੱਬੇ ਆਦਮੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸੀ। ਨਾਲ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੀਵੀਆਂ ਜਦੋਂ ਡੁੱਬੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਹੋਰ ਫੁੱਲ ਲੈਣ ਵਾਪਿਸ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਤੀਵੀਆਂ ਲੈ ਆਈਆਂ। ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਓਦੋਂ ਤੱਕ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਓਥੇ ਏਨੇ ਫੁੱਲ ਤੇ ਏਨੀਆਂ ਤੀਵੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਕਿ ਓਥੇ ਚੱਲਣ ਫਿਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਵੀ ਨਾ ਬਚੀ। ਅਖੀਰੀ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇਕ ਯਤੀਮ ਵਾਂਗ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦਿਆਂ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੋਈ। ਇਸ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਹਣਾ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ

ਗੈਬੀਅਲ ਗਾਰਸੀਆ ਮਾਰਖੈਜ਼

ਕਹਾਣੀ

ਨਵਾਜ਼ਦੀਨ ਸਿਦੀਕੀ ਦੀ ਫਿਲਮ “ਹਰਾਮਖੋਰ” ਦਾ ਗੀਤ ਹੈ “ਕਿਧਰੇ ਜਾਵਾਂ”- ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ 1500 ਅੱਲ੍ਹੜ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਇਹ ਜਾਨਣ ਲਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਮੁਹੱਬਤ ਵਰਗਾ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਜਾਪਿਆ ਸੀ ਤੇ ਪਿਆਰ ਬਾਰੇ ਉਹ ਕੀ ਸਮਝ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੀਤ ਲਿਖਿਐ ਆਦਿਤਯ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਤੇ ਗਾਇਐ ਜਸਲੀਨ ਰੋਯਲ ਨੇ।

ਨੇ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਾਂ ਪਿਓ, ਚਾਚਾ, ਚਾਚੀ, ਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਆਪਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਬਣ ਗਏ।

ਕੁਝ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂਵਾਲਿਆਂ ਦੂਰ ਕਿਤੇ ਰੋਣ ਦੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਤੇ ਉਹ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਰਾਹ ਭੁੱਲ ਗਏ। ਲੋਕਾਂ ਤਾਂ ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂਵਾਲੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਮਸਤੂਲ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਵਾਅ ਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਟੂਣੇਹਾਰਨਾਂ-ਮੋਹਿਣੀਆਂ ਬਾਰੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਤਰਮੁਗਧ ਕਰਦੇ ਗੌਣ ਸੁਣ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਰਾਹੋਂ ਭਟਕ ਕੇ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਲੋਕ ਉਸ ਦੀ ਅਰਥੀ ਚੁੱਕ ਵੱਡੀ-ਉਚੀ ਪਹਾੜ ਦੀ ਦੰਦੀ ਤੱਕ ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਲੈਣ ਲਈ ਆਪੇ ਵਿਚ ਲੜ ਰਹੇ ਸਨ। ਓਸੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਰਦਾਂ ਤੇ ਤੀਵੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਦੇ ਸੁੰਨੇਪਣ, ਆਪਣੇ ਵਿਹੜਿਆਂ ਦੇ ਰੁੱਖੇਪਣ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸੁਫ਼ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਉਤੇਪਣ ਦਾ ਸਿੱਦਤ ਨਾਲ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ ਆਦਮੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਨਾਂ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਸੁਹੱਪਣ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਲੰਗਰ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਬਿਨਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਜੋ ਜਦ ਉਹ ਵਾਪਿਸ ਆਉਣਾ ਚਾਹੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੇ, ਓਦੋਂ ਆ ਸਕੇ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਦੀਆਂ ਜਿੰਨੇ ਲੰਮੇ ਪਲ ਆਪਣਾ ਸਾਹ ਰੋਕੀ ਖਲੋਤੇ ਰਹੇ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਸ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਉਸ ਅਣਮੁੱਕ ਨਿਵਾਣ ਵਿਚ ਡਿੱਗਣ ਨੂੰ ਲੱਗਾ।

ਇਹ ਜਾਨਣ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪਈ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਸਾਰੇ ਓਥੇ ਹਾਜ਼ਿਰ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਕਿ ਹੁਣ ਕਦੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਣਗੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਦਰ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਚੌਤੇ

ਲੋਕ ਉਸ ਦੀ ਅਰਥੀ ਚੁੱਕ ਉਚਾਈ ਵਾਲੀ ਪਹਾੜ ਦੀ ਦੰਦੀ ਤੱਕ ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਲੈਣ ਲਈ ਆਪੇ ਵਿਚ ਲੜ ਰਹੇ ਸਨ। ਓਸੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਰਦਾਂ ਤੇ ਤੀਵੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਦੇ ਸੁੰਨੇਪਣ, ਆਪਣੇ ਵਿਹੜਿਆਂ ਦੇ ਰੁੱਖੇਪਣ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸੁਫ਼ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਉਤੇਪਣ ਦਾ ਸਿੱਦਤ ਨਾਲ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ

ਹੋਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਵਧੇਰੇ ਉੱਚੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਰਸ਼ ਵਧੇਰੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਏਸਟੇਬੇਨ ਦੀ ਯਾਦ ਬਿਨਾ ਸ਼ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਇਆਂ ਹਰ ਪਾਸੀ ਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਓਦੋਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫੁਸਫੁਸਾਅ ਕੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਆਖੇਗਾ, “ਬਈ, ਇਕ ਦਿਓ ਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਜਹਾਨੋਂ ਟੁਰ ਗਿਆ। ਮਾੜਾ ਹੋਇਆ। ਓਇ ਉਹ ਸੁਹਣਾ ਮੂਰਖ ਗੁਜ਼ਰ ਗਿਆ।” ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਏਸਟੇਬੇਨ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਅਣਆਦਿ-ਅਣਅੰਤ ਤੱਕ ਸੁਰੱਖੀ-ਸਾਂਭੀ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ

ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਚਮਕਦਾਰ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਰੰਗ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠ ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਤਿਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੱਡਭੰਨਵੀਂ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਪੱਥਰਾਂ ਵਿਚ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸਫ਼ਾਚੱਟ ਚੱਟਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਫੁੱਲ ਉਗਾਏ ਜਾ ਸਕਣ।

ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਬਗੀਚਿਆਂ ਦੀ ਮਹਿਕ ਨਾਲ ਬੇਚੈਨ ਹੋ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਜਾਤਰੀ ਸਵੇਰੇ ਜਾਗਿਆ ਕਰਨਗੇ, ਉਦੋਂ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਕਪਤਾਨ ਆਪਣੀ ਵਰਦੀ ਪਹਿਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆਏਗਾ। ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਜੰਤਰ ਨਾਲ, ਉਸਨੂੰ ਧੂਵ ਤਾਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਦੀ ਦੱਸ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ। ਉਸਦੀ ਵਰਦੀ ‘ਤੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਨਾਂ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਮਿਲੇ ਤਗਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਾਲਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਦੁਮੇਲ ‘ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਗੁਲਾਬਾਂ ਦੇ ਉਸ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਨੂੰ ਵਧ ਆਏ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਟੋਟੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਚੌਦਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕਹੇਗਾ-

“ਓਧਰ ਦੇਖੋ ਜੀ, ਜਿੱਥੇ ਹਵਾ ਏਨੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਆਰੀਆਂ ਵਿਚ ਸੌਣ ਚਲੇ ਗਈ ਹੈ, ਓਧਰ ਓਥੇ, ਜਿੱਥੇ ਸੂਰਜ ਏਨਾ ਚਮਕਦਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿੱਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਝੁਕਣ, ਹਾਂ ਜੀ, ਓਹੀ ਏਸਟੇਬੇਨ ਦਾ ਪਿੰਡ ਹੈ।

{ ਸੁਸ਼ਾਂਤ ਸੁਪ੍ਰਿਆ ਵਲੋਂ ਅਨੁਵਾਦਤ ਨਵੀਂ ਹਿੰਦੀ ਕਿਤਾਬ “ਵਿਸ਼ਵ ਕੀ ਚਰਚਿਤ ਕਹਾਣੀਆਂ” ਤੋਂ 08512070086

ਆਪਣੇ ਲੋਕ

ਮੁਹੰਮਦ ਬਸ਼ੀਰ ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਵੀ

ਅਨੁ: ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੈਦਾ

ਉਰਦੂ ਕਹਾਣੀ

ਇਨ੍ਹੀ ਦਿਨੀਂ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਅਜੀਬ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬਦਲਾਅ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਬੱਦਲ ਉਮੜ ਆਏ ਹਨ। ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਰਦੀ ਜ਼ੋਰ ਵਿਖਾਉਣ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਹੀ ਵੱਲਸ਼ਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਮੀਂਹ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਗੈਸ ਹੀਟਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੀਣਾ ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਦਸੰਬਰ-ਜਨਵਰੀ ਵਿਚ ਬਰਫ਼ਾਨੀ ਤੂਫ਼ਾਨਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀਟਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਨਸਾਂ ਵਿਚ ਲਹੂ ਹੀ ਜੰਮਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਮਾਰਕੀਟ, ਹੋਟਲਾਂ, ਦਫ਼ਤਰਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ, ਪੁਸ਼ਟ-ਥਾਵਾਂ ਮਤਲਬ ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਇਨਸਾਨੀ ਵੱਸੋਂ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀਟਰ ਹੀ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਨੂੰ ਗਰਮਾਉਂਦੇ ਦਿਸਦੇ ਹਨ।

ਮਤਲਬ ਲਾਵਾਰਿਸ ਬੁੱਢਿਆਂ ਦਾ ਹੌਸਟਲ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜੀਵਨ ਦੀ ਹਰ ਸੁੱਖ ਸੁਵਿਧਾ ਹਾਸਿਲ ਸੀ।

ਨਵੀਂ ਥਾਂ ਤੇ ਨਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਓਪਰਾਪਣ ਖ਼ਾਲਿਦ ਦੀ ਜਾਨ ਦਾ ਖੋਆ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਡਮ 'ਜਮ' ਵਿਚ ਤਾਂ ਮਮਤਾ ਅਤੇ ਨਰਮੀ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਭਾਵਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਰੇਕ ਕੰਮ ਵਿਚ ਡਿਸਿਪਲਿਨ, ਬਸ ਡਿਸਿਪਲਿਨ! ਹਿਟਲਰੀ ਤੌਰ ਤਰੀਕਾ; ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਇਹ ਹੋਏਗਾ, ਉਹ ਹੋਏਗਾ। ਉਹ ਇਸ ਘੁਟਨ ਵਾਲੇ ਮਾਹੌਲ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਤੰਗ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੀਆਂ ਬੀਵੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਝਗੜਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਡਿਸਿਪਲਿਨ, ਅਸੂਲ ਅਤੇ ਨਿਰਫਲਤਾ ਕਿੱਥੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ? ਖ਼ਾਲਿਦ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਿਤੇ ਜਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਨਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਹਿਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ ਕਿ ਆਖ਼ਿਰ ਉਹ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰੇ ?

ਖ਼ਾਲਿਦ ਨੇ ਵੱਲ ਕਲੱਕ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ ਤਾਂ

ਸਾਢੇ ਬਾਰਾਂ ਵੱਜ ਚੱਲੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਛੁੱਟੀ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਸਕੂਲ ਬੰਦ ਸਨ। ਹਫ਼ਤਾ ਭਰ ਤਾਂ ਉਹ ਨਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕਿਆ, ਪਰ ਜੁੰਮੇ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਛੱਡਣਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਸੋਚਿਆ, ਚੱਲੋ ਮੈਡਮ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ; ਜੁੰਮੇ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਡਮ 'ਜਮ' ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਬਹੁਤ ਰੁੱਖਾ ਸੀ; ਉਹ ਡਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਉਹ ਗਲ ਹੀ ਨਾ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਨਮਾਜ਼ ਲਈ ਖ਼ਾਲਿਦ ਦੀ ਬੇਚੈਨੀ ਹੋਰ ਵਧੀ ਤਾਂ ਉਹ ਪੌੜੀਆਂ ਕਾਹਲੀ ਕਾਹਲੀ ਚੜ੍ਹ ਮੈਡਮ ਦੇ ਬੈਂਡ ਰੂਮ ਦੇ ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਪੁੱਜਾ ਅਤੇ ਖੜਕਾਅ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਅੰਦਰੋਂ ਇਕ ਜ਼ਨਾਨਾ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ, "ਯੈਸ!...ਕਮ ਇਨ..!!" ਉਸਨੇ ਡਰਦਿਆਂ ਡਰਦਿਆਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਕਮਰੇ 'ਚ ਫੈਲੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਉਸਦੀਆਂ ਨਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਭਰ ਗਈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਹਿਮਿਆ ਸਹਿਮਿਆ ਅੰਦਰ ਦਾਖ਼ਿਲ ਹੋਇਆ। ਮੈਡਮ 'ਜਮ' ਹੇਅਰ-ਡ੍ਰਾਇਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਾਲ ਸੁਕਾਅ ਰਹੀ ਸੀ; ਖ਼ਾਲਿਦ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਭਰਵੱਟੇ ਚੜ੍ਹਾਅ ਕੇ ਬੋਲੀ- "ਕਿਨੀ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਬੈਂਡਰੂਮ

ਜੁੰਮੇ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਦਾ ਵੇਲਾ ਨੇੜੇ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅੱਠ ਸਾਲ ਦੇ ਖ਼ਾਲਿਦ ਦੀ ਬੇਚੈਨੀ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਘਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਅਤੇ ਮੈਡਮ 'ਜਮ' ਮਤਲਬ ਜਮੀਲਾ ਬੇਗਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਘਰ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੁਸੈਨ, ਜੋ 'ਮਨ' ਕਹਾਉਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਮਿੰਤਰ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਬਰਸਿੰਘਮ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਖ਼ਾਲਿਦ ਬੀਤੇ ਹਫ਼ਤੇ ਹੀ ਇਸ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਜੋੜੀ ਦੀ ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਵਿਚ ਅਦਾਲਤੀ ਹੁਕਮਾਂ ਕਰਕੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ। ਵੱਲਸ਼ਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਇਹ ਯੂਟਰੀ ਏਰੀਆ, ਜਿੱਥੇ ਘਣੀ ਵੱਸੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮਹੌਲ ਬੇਹੱਦ ਸ਼ਾਂਤ ਸੀ। ਗੱਡੀਆਂ ਦਾ ਹੌਰਨ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਸੁਣਦਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਬਸ ਕਦੇ ਕਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਵੇਚਣ ਵਾਲੀ ਵੈਨ ਮਿਠਾ ਮਿਠਾ ਸੰਗੀਤ ਖਿਡਾਂਦੀ ਹੋਈ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਸ਼ਾਂਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਇਸ ਏਰੀਏ ਵਿਚ 'ਓਲਡ ਹਾਊਸ' ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ,

ਚੀਨ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਟਲ ਦੀ ਬਣਤਰ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਲੱਗਦੀ ਪੌੜ ਵਰਗੀ ਹੈ। 27 ਮੰਜ਼ਿਲਾ। ਸੈਰਾਟਨ ਹੁਜ਼ੂ ਹੋਟ ਸਪ੍ਰਿੰਗ ਹੋਟਲ ਨੂੰ 'ਹੋਰਸ ਸ਼ੂ' ਜਾਂ 'ਡੋਅਨਟ' ਹੋਟਲ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦੇ। ਇਸ ਦੇ ਦੋਏ ਸਿਰੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਬੇਸਮੰਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਤਾਇਹੂ ਝੀਲ ਦੇ ਕੰਢੇ ਖਲੋਤੇ, ਇਸ ਵਿਚ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ 321 ਕਮਰੇ ਅਤੇ 39 ਘਰ ਹਨ।

ਦਾ ਬੂਹਾ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਨੱਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦੇ..! ਏਨੀ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬੂਹਾ ਖਟਖਟਾਣਾ ਬਦਤਮੀਜ਼ੀ ਹੈ; ਸਮਝ ਰਹੇ ਹੋ...!!" ਖਾਲਿਦ ਬੁੱਕ ਨਿਗਲ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, "ਜੀ...ਜੀ ਮੈਮ...!!" ਡ੍ਰਾਇਰ ਬੰਦ ਕਰ ਉਹ ਬੋਲੀ, "ਇਹ ਕੀ ਮੈਮ ਮੈਮ ਦੀ ਰੱਟ ਲਾਈ ਹੈ...ਮੌਮ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦੇ..!?" ਉਹ ਸਹਿਮ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, "ਸੌਰੀ ਮੌਮ...! ਮੌ..ਮੌਮ...(ਮੰਮੀ!) ਸੌਰੀ...!!" "ਹਾਂ, ਹੁਣ ਦੱਸ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ...!?"

ਉਹ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਵਾਲ ਸੁਕਾਉਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਗਈ। ਉਹ ਰੁਕ ਰੁਕ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, "ਮੌਮ!...ਅੱਜ ਜੁੰਮਾ ਹੈ...ਮੈਂ ਮਸਜਿਦ ਜਾਣਾ ਹੈ...ਮਨਜ਼ੂਰ ਸਾਹਬ ਕਦੋਂ ਤਕ ਆਉਣਗੇ?" ਉਹ ਫਿਰ ਖੜਾ ਹੋ ਗਈ, "ਮਨਜ਼ੂਰ ਸਾਹਬ ਨਹੀਂ, ਓਨਲੀ 'ਮਨ- ਮਨ ਸਾਹਬ ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 'ਡਾ' (ਡੈਡੀ) ਬੋਲ!" ਉਹ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਬੋਲਿਆ, "ਜੀ ਉਹੀ...ਡੈਡ...ਸੌਰੀ...ਡਾ...ਡਾ ਦੋਤਕ...!?" ਉਹ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਬੋਲੀ, "ਉਹ ਤਾਂ ਆਲਮ-ਰਾੱਕ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ...ਬਰਮਿਘਮ...ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਮਿੱਤਰ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੈ!...ਉਹ ਤਾਂ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਹੀ ਪਰਤਣਗੇ...!" ਉਹ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ, "ਪਰ ਮੌਮ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਜੁੰਮਾ ਪੜ੍ਹਨ ਮਸਜਿਦ ਜਾਣਾ ਹੈ...ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਲੈ ਜਾਵੋ ਮੈਨੂੰ...!!" ਉਹ ਫਿਰ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਨਾਲ ਬੋਲੀ, "ਮੈਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵਾਂ...!?...ਮਸਜਿਦ...! ਓ ਮਾਈ ਗੱਡ...!!" ਡ੍ਰਾਇਰ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਰੱਖ ਵਾਲਾਂ ਵਿਚ ਉਗਲੀਆਂ ਫੇਰਦਿਆਂ ਬੋਲੀ, "ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਨਿਕਲਣਾ ਹੈ; ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੇਟ ਹਾਂ। ਅਜੇ ਮੈਂ 'ਟੈਸਕੋ' ਜਾਵਾਂਗੀ। ਉਥੋਂ ਮੈਂ ਫੁੱਲ ਖਰੀਦਣੇ ਹਨ, ਗਿੱਫਟ ਖਰੀਦਣੈ!!"

“ਇਹ ਕੀ ਮੈਮ ਮੈਮ ਦੀ ਰੱਟ ਲਾਈ ਹੈ...ਮੌਮ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦੇ..!?” ਉਹ ਸਹਿਮ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਸੌਰੀ ਮੌਮ...! ਮੌ..ਮੌਮ...(ਮੰਮੀ!) ਸੌਰੀ...!!”

ਉਹ ਉਠੀ ਅਤੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਝਟਕ ਬਾਥਰੂਮ ਚਲੀ ਗਈ। ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਮਗਰੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਉਸ ਖਾਲਿਦ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਿਆਂ ਆਖਿਆ, “ਜਾਣਦੇਂ ਅਸੀਂ ਵਾਲਸਾਲ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਏਰੀਏ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ...? ਇਹ ਏਰੀਆ ਯੂਟਰੀ ਅਖਾਉਂਦੇ। ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਪਾਰ ਕਰ ਕੇ, ਉਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਬਸ ਸਟੌਪ ਹੈ! ਉਥੋਂ ਫੋਰ-ਓ-ਫਾਇਵ (405) ਬਸ ਫੜ ਅਬੂ ਬਕਰ ਮਸਜਿਦ ਚਲੇ ਜਾਣਾ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਆਏਗਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਮਸਜਿਦ ਹੈ।” ਉਹ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਟਦੀ ਮੁੜ ਬੋਲੀ, “ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜਦੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੋਗੇ, ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਗੇਟ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਬਸ ਸਟੌਪ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਇਹੀ ਬਸ ਯੂਟਰੀ ਲਈ ਫੜ ਲੈਣਾ। ਟਿਕਟ ਫੁੱਲ-ਡੋ ਦਾ ਨਾਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫੋਰ-ਓ-ਫੋਰ (404) ਵੀ ਫੜ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਯੂਟਰੀ ਵੱਲ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਘਰ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੀ ਹੈਂ...ਫੋਰਟੀ (40) ਨੰਬਰ ਹੈ...ਵੈਰੀ ਸਿੰਪਲ

ਐਂਡ ਈਜ਼ੀ...!! ਹਾਂ, ਘਰ ਦੀ ਇਕ ਚਾਬੀ ਜ਼ਰੂਰ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਵੀਂ...!!” ਉਹ ਅੱਕ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਪਰ...ਮੌਮ...!?” ਉਹ ਭਰਵੱਟੇ ਚੜ੍ਹਾਅ ਕੇ ਬੋਲੀ, “ਲੈ...!...ਪਰ...ਕੀ...!?” ਉਹ ਬੁੱਕ ਲੰਘਾਅ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਮਸਜਿਦ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਇਕੱਲੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗੋਰੇ ਮੁੰਡੇ ਫੜ ਕੇ ਕੁਟਾਪਾ ਚਾੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।” ਉਹ ਆਪਣੇ ਗੱਲਾਂ 'ਤੇ ਬੁੱਝ ਫੇਰਦਿਆਂ ਬੋਲੀ, “ਸਟੁਪਿਡ...ਕਿਉਂ ਮਾਰਨਗੇ ਤੈਨੂੰ ਗੋਰੇ? ਹੋਰ ਏਸ਼ੀਅਨ ਵੀ ਤਾਂ ਘੁੰਮਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ...ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਖਦਾ...!!” ਉਹ ਮਾਯੂਸ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਅੱਜ...ਮੇਰੀ ਨਮਾਜ਼ ਦਾ ਕੀ ਹੋਏਗਾ, ਮੌਮ...!?” ਉਹ ਚਿੜ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲੀ, “ਇਕ ਜੁੰਮਾ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੇਂਗਾ ਤਾਂ ਕਿਆਮਤ ਨਹੀਂ ਆ ਜਾਏਗੀ! ਚੱਲ ਹੇਠਾਂ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠ! ਟੀ.ਵੀ.ਓਨ ਕਰ ਲੈ, ਕੋਈ ਗੇਮ ਲਾ ਲੈ !..ਨੈਕਸਟ ਜੁੰਮਾ ਪੜ੍ਹ ਲਈ ਚੱਲ...ਜਾ...!!”

ਖਾਲਿਦ ਬਿਨਾ ਕੁਝ ਬੋਲਿਆਂ, ਮੂੰਹ ਲਟਕਾਈ ਬੈੱਡ ਰੂਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਥੱਕੇ ਹੋਏ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਪੌੜੀਆਂ ਉਤਰਦਾ ਡ੍ਰਾਇੰਗ ਰੂਮ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਪਰਦਾ ਹਟਾਅ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਬਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵੇਖਿਆ; ਮੀਂਹ ਪੈਣਾ ਲਗਭਗ ਰੁਕ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਵੱਜਣ ਵਿਚ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਬਾਕੀ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੋਫੇ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਰੀਮੋਟ ਚੁੱਕ ਟੀ.ਵੀ. ਸਕ੍ਰੀਨ ਨੂੰ ਘੁਰਨ ਲੱਗਾ। ਟੀ.ਵੀ. ਓਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਸ ਦਾ ਮੂਝ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਇਕ ਬੇਚੈਨੀ ਖੋਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

ਆਪਣੇ ਲੋਕ

ਮੁਹੰਮਦ ਬਸ਼ੀਰ ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਵੀ

ਉਰਦੂ ਕਹਾਣੀ

ਕੀ ਚਾਹ, ਕੋਢੀ ਪੀਣ ਦੇ ਕੋਈ ਫਾਇਦੇ ਹੈਨ? ਇੱਥੇ ਜਾਣੋ: <http://click.messages.webmd/?qs=e9dc1b6027a29952fd44ecdbbc69e80c384124b92fcb928d3cb3b5b64c3f41737e3bfe654d9c78cc96b2209a7fedfd5d9eb676ce6c9b9f4ae73bd7f289162db7>

ਕਾਸ਼ ! ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਸਜਿਦ ਪੁੱਜ ਸਕਦਾ!! ਜੁੰਮੇ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਅਫ਼ਸੋਸ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਜੀਅ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਘਰ 'ਚੋਂ ਅਜ਼ਾਦ ਹੋ ਕੇ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਭੱਜ ਜਾਏ। ਫੇਰ ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਭੱਜ ਕੇ ਉਹ ਜਾਏਗਾ ਵੀ ਕਿੱਥੇ ? ਆਪਣੇ 'ਦਾਰ ਜੀ' ਕੋਲ ਤਾਂ ਉਹ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ 'ਦਾਰ ਜੀ' ਤੇ 'ਬੇਜੀ' ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪਾਇਆ ਸੀ। 'ਦਾਰ ਜੀ' ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਅੱਖ ਦਾ ਇਕ ਅੰਬਰੂ ਵੀ ਉਹ ਸਹਿਣ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰ ਸਕਦੇ। 'ਦਾਰ ਜੀ' ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਡ ਨਾਲ ਖਾਣ, ਸਗੋਂ ਖਾਣ ਸਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬੇਜੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹ ਕਦੇ ਭੁੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਕੀ ਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਮੋਹ ਪਿਆਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਕ ਇਹ ਮੈਡਮ 'ਜਮ'...ਹੁੰ...! ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਮ ਕਹਾਂ...ਮਾਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ...ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ..! ਉਸ ਸਿੱਖ ਫੈਮਿਲੀ ਵਿਚ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਉਥੇ ਰਹਿ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਕੁਰਆਨ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਨਮਾਜ਼ ਤੇ ਰੋਜ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ। ਸਭ ਠੀਕ ਠਾਕ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ; ਪਰ, ਉਸ ਦੀ ਅਸਲੀ ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਇਕ ਅਰਜ਼ੀ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਉਲਟਾਅ ਪਲਟਾਅ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ।

ਅੱਠ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਖਾਲਿਦ ਦਾ ਜਨਮ ਬਰਮਿੰਘਮ ਦੇ ਇਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਮੁਸਲਿਮ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਿਤਾ ਇਕ ਬੇਕਰੀ ਵਿਚ ਮੈਨੇਜਰ ਸੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੀਆਂ ਬੀਵੀ ਦੇਵੋਂ ਜਾਂਬ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ

ਘੱਟ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦਾ ਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਇਲਡ ਕੇਅਰ ਸੈਂਟਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ। ਪਿਓ ਅਕਸਰ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ ਧੁੱਤ ਹੋ ਲੇਟ ਹੀ ਘਰ ਪੁੱਜਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਦਿਨ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਦੋਵੇਂ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਸਿਟੀ ਸੈਂਟਰ ਜਾਂ ਆਲਮਰਾੱਕ ਵਿਖੇ ਕਿਸੇ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿਚ ਡਿਨਰ ਕਰਦੇ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਘਰ ਵਿਚ ਭੋਜਣ ਤਦੇ ਤਿਆਰਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਆ ਟਪਕਦਾ। ਖਾਲਿਦ ਦੀ ਮਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪਿਓ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਤਨਖਾਹ ਲੈਂਦੀ ਸੀ। ਪਿਤਾ ਅਕਸਰ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਂਬ ਛੱਡਣ ਲਈ ਆਖਦਾ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਹੀ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇ ਸਕੇ। ਮਾਂ ਦੀ ਜਾਂਬ ਸਰਕਾਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਤਨਖਾਹ ਵੀ ਅੱਛੀ ਖਾਸੀ ਸੀ। ਉਹ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਏਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਰੱਜ ਕੇ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ। ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਸ਼ਰਾਬ ਕੁਝ ਵਧੇਰੇ ਹੀ ਪੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਰੱਜ ਕੇ ਕੁਟਾਪਾ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕਲਾ ਕਲੇਸ਼ ਤੋਂ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਜਾਣੂੰ ਗੁਆਂਢੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਫੈਮਿਲੀ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਖਾਲਿਦ ਦੇ ਪਿਓ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਨੇਤਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮਾਮਲਾ ਭਾਵੇਂ ਰਫ਼ਾ ਦਫ਼ਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੱਕੀ ਪੀਡੀ ਕੰਧ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਪਤਨੀ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਤਲਾਕ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਤਲਾਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਸ਼ਰੱਈ ਰਹੁ ਰੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਵੀ ਤਲਾਕ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਲਕ ਖਾਲਿਦ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਭਾਲ ਹੇਠ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਖਾਲਿਦ ਦੀ ਮਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਮਜਬੂਰ ਸੀ। ਚਾਰ ਸਾਲਾ ਬਾਲਕ ਖਾਲਿਦ ਨੂੰ ਸੋਸ਼ਲ ਵੈਲਫੇਅਰ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਵੈਲਫੇਅਰ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਯੋਗ ਲੋੜਵੰਦ ਫੈਮਿਲੀ ਨੂੰ ਬੱਚਾ ਸੌਂਪ ਕੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਬੱਚੇ ਦੇ ਇੱਛੁਕ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਚੈਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਾਰਟੀਕਿਊਲਰ ਯੋਗ ਜਾਪੇ। ਇਹ ਇਕ ਅਤਿਅੰਤ ਹੀ ਸ਼ਰੀਫ਼, ਰੱਬ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਭਲੀ ਮਾਣਸ ਪਰ ਬੇ-ਅੱਲਾਦ ਸਿੱਖ ਫੈਮਿਲੀ ਸੀ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਬੱਚਾ ਜੰਮਣ ਦੇ ਅਯੋਗ ਐਲਾਨਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਵੈਲਫੇਅਰ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਫ਼ਿਸ ਵਿਚ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਇਕ ਹਲਫ਼ੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ; ਕਿ ਉਹ ਬੱਚੇ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਇਸਲਾਮੀ ਰਹੁ ਰੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਕਰੇਗਾ। ਕਦੇ ਵੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਜਦ ਚਾਹੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹੇਠ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਖਾਲਿਦ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਫੇਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਖਾਲਿਦ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਨਾਲ ਘੁਲ ਮਿਲ ਗਿਆ।

ਖਾਲਿਦ ਦੀ ਅਸਲੀ ਮਾਂ ਮਨ ਮਾਰ ਕੇ ਮਜਬੂਰਨ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਕੋਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਚਲੀ ਗਈ। ਖਾਲਿਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਪਾਸੋਂ ਏਨੀ ਮੁਹੱਬਤ, ਹਮਦਰਦੀ ਅਤੇ ਅਪਣੱਤ ਮਿਲੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਬੀਤਿਆ ਲਗਭਗ ਧੁੰਦਲਾ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਾਂ, ਕਦੇ ਕਦੇ ਉਹ

‘ਪਿਊ ਰਿਸਰਚ ਸੈਂਟਰ, ਅਮਰੀਕਾ, ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ, ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਵਸੀਆਂ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਬਚੇ ਜੰਮਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭਾਰਤੀ ਮਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੀਜੇ ਨੰਬਰ ‘ਤੇ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ‘ਤੇ ਮਕਸੀਕੀ, ਦੂਜੇ ‘ਤੇ ਚੀਨੀ ਤੇ ਤੀਜੇ ‘ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਮਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੈ। ਵਿਆਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਬਾਲਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਭਾਰਤੀਆਂ ਵਿਚ ਸਿਰਫ 1% ਹੈ, ਕਾਲਜ ਡਿਗਰੀਆਂ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 87% ਹੈ ਤੇ ਸਲਾਨਾ ਆਮਦਨੀਆਂ ਉਚੀਆਂ ਹਨ, 1,04,500 ਡਾਲਰ।

ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਰੋ ਵੀ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਖੜੋਤ ਵੀ ਟੁੱਟ ਗਈ ਸੀ। ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਖਾਲਿਦ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਸਾੜੇ ਜਗਾਉਂਦੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਨੁਹਾਅ ਧੁਆਅ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਲੰਚਬੱਕਸ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਫੈਕਟਰੀ ਕੰਮ ‘ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਖਾਲਿਦ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ। ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ, ਜੋ ਇਕ ਰੈਡੀਮਿਡ ਕਪੜਾ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਕਰ ਕੇ ਪਰਤਣ ਸਮੇਂ ਖਾਲਿਦ ਨੂੰ ਸਕੂਲੋਂ ਲੈ ਲੈਂਦੀ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਹੋਮਵਰਕ ਵੇਖਦੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਹੋਰ ਲੋੜਾਂ ਚੈਕ ਕਰਦੀ। ਜੇਕਰ ਡਿਨਰ ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਿਮ ਹੋਟਲ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਲਿਦ ਨੂੰ ਹਲਾਲ ਮੀਟ ਖੁਆਉਣਾ ਉਸ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਰਹੂ ਰੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਖਾਲਿਦ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਇਕ ਮੌਲਵੀ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲੈ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਮੌਲਵੀ ਨੇ ਖਾਲਿਦ ਨੂੰ ਕੁਰਆਨ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕ (ਦੀਨੀ) ਸਿਖਲਾਈ ਵੀ ਦੇਣ ਲੱਗਾ। ਮੌਲਵੀ ਦੇ ਆਪਾ ਵਾਰਨ ਅਤੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਗਨ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਖਾਲਿਦ ਨੇ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਵਿਚ ਕੁਰਆਨ ਸ਼ਰੀਫ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ। ਏਸੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੌਲਵੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤੋਹਫੇ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਖਾਨ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਦਾਅਵਤ ਦਿੱਤੀ। ਖਾਲਿਦ ਅੱਠ ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਵਿਚ ਪੰਜ ਵਕਤਾਂ ਦਾ ਨਮਾਜ਼ੀ ਤਾਂ ਨਾ ਬਣ ਸਕਿਆ ਪਰ ਉਹ ਕਦੇ ਜੁਮੇ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਖੁੰਝਾਂਦਾ ਸੀ। ਈਦ ਅਤੇ ਬਕਰੀਦ ‘ਤੇ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਉਸ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਾਂਦੀ।

ਤਿਉਹਾਰ ਦੇ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਘਰ ਖੂਬ ਰੌਣਕ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਖਾਲਿਦ ਨੂੰ ਈਦ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਦੇ ਲਈ ਮਸਜਿਦ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਖੀਰ ਅਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਰ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਪਕਵਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ। ਖਾਲਿਦ ਦੀ

ਈਦ ਅਤੇ ਬਕਰੀਦ ‘ਤੇ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਉਸ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਾਂਦੀ। ਤਿਉਹਾਰ ਦੇ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਘਰ ਖੂਬ ਰੌਣਕ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਖਾਲਿਦ ਨੂੰ ਈਦ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਦੇ ਲਈ ਮਸਜਿਦ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ।

ਜੇਬੂ ਈਦੀ (ਈਦ ਦੇ ਦਿਨ ਮਿਲੇ ਸ਼ਗਨ ਦੇ ਪੈਸੇ) ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦੀ। ਰਮਜ਼ਾਦ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਖਾਲਿਦ ਜੁਮੇ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾ ਰਖਦਾ। ਉਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਲੋੜ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਆਪ ਵੀ ਰੋਜ਼ਾ ਰੱਖ ਲੈਂਦੀ। ਉਸ ਦਾ ਆਖਣਾ ਸੀ ਕਿ ਰੋਜ਼ਾ ਸਿਹਤ ਲਈ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਦੀ ਕਦੀ ਖਾਲਿਦ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ‘ਦਾਰ ਜੀ’ ‘ਦਾਰ ਜੀ’ ਆਖਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਹੱਠ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਉਹ ਬੇਔਲਾਦ ਹੈ। ਖਾਲਿਦ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਖਾਲੀਪਣ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਖੇਤਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਖਾਲਿਦ ‘ਦਾਰ

ਜੀ’ ਅਤੇ ‘ਬੇਜੀ’ ਦੀ ਮੁਹੱਬਤ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾਪਿਤਾ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਭੁੱਲ ਹੀ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਕਦੀ-ਕਦਾਈਂ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਆ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਦੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਸਤਾਉਣ ਲਗਦੀ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਖੀ ਸਾਂਦੀ ਦਿਨ ਲੰਘ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਟੈਲੀਫ਼ਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵੱਜੀ। ਉਸ ਇਕ ਫੋਨ ਕਾਲ ਨੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਹੀ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਘਰ ਦਾ ਹਰ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਠੱਗਿਆ ਠੱਗਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲਗਿਆ। ਫੋਨ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਵੈਲਫੇਅਰ ਅਫਸਰ ਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਕੋਈ ਤੀਮਤ ਸੀ। ਉਸ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਖਾਲਿਦ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਾ ਕੇ ਦੂਸਰਾ ਵਿਆਹ ਕਰਾਅ ਲਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਹ ਮੁੜ ਯੂ.ਕੇ. ਵਾਪਿਸ ਪਰਤ ਆਈ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੱਚਾ ਹੈ; ਉਸ ਦੀ ਗ਼ੈਰ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਵੈਲਫੇਅਰ ਵਾਲਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਫ਼ੈਮਿਲੀ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਤੌਖਲਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਧਰਮ ਤਬਦੀਲ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਬੱਚਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਸੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪਰਤਾਅ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਿਮ ਫ਼ੈਮਿਲੀ ਵਿਚ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ‘ਤੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚਾ ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਿਮ ਫ਼ੈਮਿਲੀ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਲਈ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਫਸਰ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਸੁੰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਕੁਝ ਬੋਲ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਬੜੀ ਉਦਾਸੀ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਮਾਜਰਾ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਇਹ ਮੰਦਭਾਗੀ ਸੂਚਨਾ ਸੁਣ

ਆਪਣੇ ਲੋਕ

ਮੁਹੰਮਦ ਬਸ਼ੀਰ ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਵੀ

ਉਰਦੂ ਕਹਾਣੀ

ਅਲਰਜੀ ਪਛਾਨਣ ਦੇ 7 ਤਰੀਕੇ: http://www.curejoy.com/content/how-to-identify-an-allergic-reaction/?utm_source=MC&utm_medium=email&utm_content=Daily-Newsletter-Mar-05&utm_campaign=Daily-Newsletter

ਗੁਮਸੁਮ ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਉਸ ਦਿਨ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਕੰਮ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਘਰ ਵਿਚ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਪਿਆ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੇ ਫੋਨ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲ ਤੋਂ ਸਮਾਂ ਲਿਆ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਾਝਰੇ ਹੀ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ।

ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਮਉਮਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਖਾਲਿਦ ਦੀ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਧੇਰੇ ਨਿੰਗਰ ਹੈ। ਬੀਤੇ ਵਰ੍ਹੇ ਉਸ ਨੇ ਕੁਰਆਨ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਹਲਫ਼ੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਖਾਲਿਦ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਕੀਲ ਨੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਰਡਰ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਐਪਰ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਾਕਾਮੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਹਾਸਿਲ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਅਪੀਲ ਅਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਗਈ। ਉੱਚ-ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਇੰਨ ਬਿੰਨ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਸਿੱਧਾ ਪੱਥ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਘਰ ਪੁੱਜਿਆ ਤਾਂ ਗੱਡੀ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਲੜਖੜਾਦਾ ਹੋਇਆ ਅੰਦਰ ਆਇਆ ਤੇ ਖਾਲਿਦ ਨੂੰ ਚੰਬੜ ਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗਾ। ਖਾਲਿਦ ਨੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਏਨਾ ਭਾਵੁਕ ਹੁੰਦਿਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਸੀ; ਉਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ-

“ਓ ਖਾਲੂ ਸਿਆਂ...! ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੁੱਤ ਹੈਂ!!”
 “ਓਏ ਆਪਣਾ ਮੁਲਕ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵੇਖਦਾ ਕੌਣ ਮਾਈ ਦਾ ਲਾਲ ਤੈਨੂੰ ਸਾਬੋਂ ਜੁਦਾ ਕਰਦਾ..!”

“ਇਹਨਾ ਗੋਰਿਆਂ...ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ...ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ.....!!”
 “ਇਹ ਕਿੱਥੋਂ ਦਾ ਇਨਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਪੁੱਤ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਖੋਹ ਰਹੇ ਹਨ...!”
 “ਓਏ...ਓ ਖਾਲੂ...ਤੂੰ...ਤੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜੰਮਿਆ ਓਏ..!!”

ਫਿਰ ਉਹ ਖਾਲੂ ਖਾਲੂ ਕਰਦਾ ਭੁੱਖੇ ਪੇਟ ਹੀ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਵੇਖ ਰੋਂਦੀ ਰਹੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਖਾਲਿਦ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬੜੇ ਮਿੰਨਤ ਤਰਲੇ ਕੀਤੇ, ਪਰ ਬਿੰਦੇ ਘੜੇ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਠਹਿਰਿਆ। ਵੈਲਫੇਅਰ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਲਈ ਏਨੀ ਕੁ ਸਹੂਲਤ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਖਾਲਿਦ ਦੇ ਨਵੇਂ ਗਾਰਜੀਅਨ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲਿਜਾਅ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਚਾਹੇ ਖਾਲਿਦ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਐਪਰ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਹ ਸਹੂਲਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਗੂਣੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ।

ਵੈਲਫੇਅਰ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਮੀਰਪੁਰ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦੀ ਇਕ ਬੇਅੋਲਾਦ ਮੁਸਲਿਮ ਜੋੜੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵਿਚ ਖਾਲਿਦ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭੈੜੇ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਪਿਆਰੋਂ ਸੱਖਣੇ ਲੋਕ ਸਨ। ਐਪਰ, ਜੋ ਨਿਸਚਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਅੰਤ ਇਕ ਦਿਨ ਖਾਲਿਦ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਰੋਂਦਾ ਵਿਲੁਕਦਾ ਛੱਡ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਗਾਰਜੀਅਨ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਬੂਹੇ 'ਤੇ ਖੜਖੜ ਹੋਈ; ਪੋਸਟ ਮੈਨ ਡਾਕ ਪਾ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਖਾਲਿਦ ਅਣਮੰਨੇ ਉਠਿਆ ਅਤੇ ਬੂਹੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਪਈ ਡਾਕ

ਚੁੱਕ ਡ੍ਰਾਇੰਗ ਰੂਮ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਡਾਕ ਡਾਇਨਿੰਗ ਟੇਬਲ 'ਤੇ ਰੱਖ ਉਸ ਨੇ ਵੱਲ ਕਲੱਕ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਇਕ ਵੱਜਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਨਮਾਜ਼ ਸੂਰੂ ਹੋਣ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਪੰਤਾਲੀ ਮਿਨਟ ਹੀ ਬਾਕੀ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਬੇਚੈਨੀ ਮੁੜ ਵਧ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਓਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੀ ਕੁਝ ਸੋਚਿਆ ਅਤੇ ਜੇਬੂ 'ਚੋਂ ਨਕਦੀ ਕੱਚ ਗਿਣਨ ਲੱਗਾ। ਪੂਰੇ ਪੰਦਰਾਂ ਪੈਂਡ ਸਨ। ਪੈਂਡ ਜੇਬ ਵਿਚ ਮੁੜ ਸੰਭਾਲ ਉਹ ਕੁਝ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਕੇ ਬਾਥਰੂਮ ਵਿਚ ਦਾਖਿਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਵਜੂ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਟਾਂਵਲ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਬਾਹਾਂ ਪੂੰਝੀਆਂ। ਜੈਕਟ ਦੇ ਬਟਨ ਮੇਲ ਕੇ ਉਹ ਬੁੜਬੁੜਾਇਆ- “ਮਮਮ...ਫੋਰ ਓ ਫਾਇਵ ਨੰਬਰ...ਮਸਜਿਦ ਅਬੂ ਬਕਰ...ਚਲੋ...ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ...!!

ਸਟੋਰ ਦਾ ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਛਤਰੀ ਚੁੱਕੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਬਾਹਰ ਕਾਰ ਦੇ ਰੁਕਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ। ਉਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਖਿੜ ਉਠਿਆ, ਉਹ ਸਮਝ ਗਿਆ ਕਿ ਮਨਜੂਰ ਸਾਹਬ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਾਰ ਵਿਚ ਮਸਜਿਦ ਜਾਵੇਗਾ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਮਨਜੂਰ ਸਾਹਬ ਮੈਡਮ 'ਜਮ' ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਖਾਲਿਦ ਵੱਲ ਕੁਝ ਨਰਮ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਦੌੜ ਕੇ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਬਾਹਰ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਤਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬਾਹਾਂ ਫੈਲਾਈ ਮੁਸਕੁਰਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਡੁਬਿਆ ਹੋਇਆ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲਿਆ- “ਓਏ ਖਾਲੂ ਸਿਆਂ...! ਅੱਜ ਜੁਮਾ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੂੰ ਓਏ...ਹੈਂ ਬਈ ਖਾਲੂ ਸਿਆਂ!?”

ਵਕੀਲ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਵਾਸਨ, ਪਟਿਆਲਾ, ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇਥੇ ਛਪੀ।

ਬਰਬਡੇ-ਗਰਲ

ਰਾਜੇਸ਼ ਗੁਪਤਾ

ਕਹਾਣੀ

ਚੜ੍ਹਦੇ ਦਿਨ ਦੀ ਘਸਮੈਲੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨੇ ਅਜੇ ਸਵੇਰ ਦੀ ਧਰਤ 'ਤੇ ਪੈਰ ਪਾਇਆ ਹੀ ਹੈ। ਸਵੇਰ ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੁੱਪ ਦੀ ਰੰਗੀਨ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਸੂਰਜ ਆਪਣੀ ਧੁੱਪ ਦਾ ਰੰਗ ਅਜੇ ਘੋਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਸਵੇਰ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਸੋਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਸੂਰਜ, ਸਵੇਰ ਨਾਲ ਅੱਖ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਆਨਾਕਾਨੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਅਣਬਣ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਪ੍ਰੀਤ ਬਿਸਤਰ ਤੇ ਪਈ ਪਾਸੇ ਵੱਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਵੇਰ ਦੇ ਛੇ ਵਜੇ ਦਾ ਅਲਾਰਮ ਵੱਜ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਪਰ ਰਾਜ ਅਜੇ ਤੱਕ ਬਿਸਤਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਉਠਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਉੱਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ ਉਹ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਉਠਿਆ। ਅਲਾਰਮ ਵੱਜ ਕੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਮਰਾ ਇੱਕਦਮ ਚੁੱਪ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਪਈ ਹਰ ਸ਼ੈ ਵੀ ਚੁੱਪ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਤ ਵੀ ਸਭ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਚੁੱਪ ਹੈ। ਅਚਾਨਕ ਫੋਨ ਦੀ ਬੈਲ ਵੱਜਦੀ ਹੈ। ਰਿੰਗ-ਟੋਨ ਵੱਜਣ ਨਾਲ ਕਮਰੇ ਦੀ ਚੁੱਪੀ ਟੁੱਟਦੀ ਹੈ-

“ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸਮਝਾਵਾਂ ਕੀ, ਨਾ ਤੇਰੇ ਬਾਝੋਂ ਲੱਗਦਾ ਜੀਅ.....”

ਉਹ ਫੋਨ ਚੁੱਕਦੀ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਭਾਬੀ ਬੋਲ ਰਹੀ ਹੈ “ਹੈਪੀ ਬਰਥਡੇ ਪ੍ਰੀਤ” ਉਧਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। “ਬੈਂਕ ਯੂ,” ਆਲਸ-ਭਰੀ ਤੇ ਦਿਲ ਤੋਂ ਨਾ ਉੱਠਣ ਵਾਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਉਹ ਬੋਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁੰ, ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਉਸ ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਫੋਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਜੂਦ ਸੱਜਰੀ-ਸਵੇਰ ਵਰਗਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਸੂਰਜ ਉਸਦੇ ਲਾਗੇ ਹੀ ਲੰਮਾ ਪਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹਿਲਜੁਲ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ

ਤੋਂ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਕੇ ਲੇਟੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਫਿਰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫੋਨ ਵੱਜਿਆ ਹੈ। ‘ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸਮਝਾਵਾਂ ਕੀ, ਨਾ ਤੇਰੇ ਬਾਝੋਂ ਲੱਗਦਾ ਜੀਅ’ ਉਸ ਫੋਨ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ, ਕੰਮ ਵਾਲੀ ਦਾ ਫੋਨ ਹੈ, “ਦੀਦੀ, ਹੈਪੀ ਬਰਥਡੇ” ਉਧਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

“ਬੈਂਕ ਯੂ” ਉਹ ਫਿਰ ਬਣਾਉਣੀ ਹਾਸੇ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਹੌਲ ਉਸਦੀ ਤਾਜ਼ਗੀ ਨੂੰ ਬਾਸੀਪਣ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਬਰਥਡੇ-ਗਰਲ ਬਣਨ ਨੂੰ ਤਰਸ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਐਨਜਾਇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਉਸਦਾ ਪਹਿਲਾ ਬਰਥਡੇ ਹੈ। ਸਵੇਰ, ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੁੱਪ ਦੇ ਨਿੱਘ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਦੀ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪਾਸਾ ਵੱਟੀ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ।

‘ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸਮਝਾਵਾਂ ਕੀ, ਨਾ ਤੇਰੇ ਬਾਝੋਂ ਲੱਗਦਾ ਜੀਅ, ਤੂੰ ਕੀ ਜਾਣੇ ਪਿਆਰ ਮੇਰਾ, ਮੈਂ ਕਰਾਂ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਤੇਰਾ.....’

ਫੋਨ ਲਗਾਤਾਰ ਵੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰੀਤ ਦਾ ਮਨ ਉਸ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਪਾਸੇ ਵੱਟੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਪੈਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਪਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਬੇਤਾਬੀ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਟੱਪਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਹਿਬੂਬ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਜਨਮਦਿਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਿਸ਼ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦਾ ਮਹਿਬੂਬ ਉਸਦੇ ਲਾਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਤੋਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਫੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਵੱਜਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ- “ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸਮਝਾਵਾਂ ਕੀ...ਨਾ ਤੇਰੇ.....” ਉਹ ਰਿੰਗ-ਟੋਨ ਦੇ ਗਾਨੇ ਦੀ ਬਿਰਹਾ ਨੂੰ ਹੰਢਾਅ ਰਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਤ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਸੁਲਗਣ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਪਾਸੇ ਵੱਟ ਵੱਟ ਕੇ ਬੱਕ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਬੇਸਬਰੀ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ ਟੁੱਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸਮਝ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਅਮੁੱਲ ਪਲਾਂ ਨੂੰ ਗੁਆਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਕੀ ਕਰੇ ਉਸਦਾ ਅੰਤਰਮਨ ਆਪਣੇ ਅਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਨਹੀਂ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਇਹੋ ਅਵਸਥਾ ਉਸਦੇ ਮਰਦ ਦੀ ਵੀ ਹੈ। ਦੋਨੋਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਅਹੰਕਾਰੀ ਮਨ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਵਧਣ ਵਿਚ ਅਸਮਰਥ ਹਨ। ਅਚਾਨਕ ਬਾਹਰੋਂ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਹੱਸਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ ਫਿਰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਹੱਸਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਅੰਗ-ਅੰਗ ਖਿਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਪੂਰੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਰੰਗੀਨ-ਤਰੰਗ ਦੌੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਤਨਮਨ ਬਸੰਤ-ਬਹਾਰ ਜਿਹਾ ਦਿਖਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਹੱਸਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਅਜੇ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਉਂਦੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੰਪੂਰਨ ਦੋਹ 'ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੁੱਪ ਦਾ ਨਿੱਘ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਤੇ ਸਵੇਰ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਕੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਇਉਂ ਘੁਲ ਗਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿਚ ਮਿਠਾਸ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਹੱਸਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਅਜੇ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਨੇ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਗਲਵੱਕੜੀ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ।

. ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ 09501096001

ਅਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦੀ ਇਕ ਪੰਜਾਬਣ ਚਾਹਵਾਲੀ, ਵਕੀਲ

ਸੁਖਸੀਅਤ

“ਮੈਂ ਵਕੀਲ ਵੀ ਤਕੜੀ ਹਾਂ, ਤੇ ਚਾਹਵਾਲੀ ਵੀ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹਾਂ,” ਉਪਮਾ ਵਿਰਦੀ ਆਖਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਵੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰੱਬ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੈ। ਨਾਂ ਹੋ ਵੀ ਬੜਾ ਗਿਆ ਹੈ 26 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ “ਚਾਇ ਵਾਲੀ” ਵਾਸਤੇ “ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਕਾਰੋਬਾਰਨ” ਹੋਣ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, “ਇੰਡੀਆ ਅਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਬਿਜ਼ਨਸ ਐਂਡ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਅਵਾਰਡਸ” ਵੱਲੋਂ। ਉਪਮਾ ਨੇ ਇਸ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਨਾਂ “ਚਾਇ ਵਾਲੀ” ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੁੱਤ-ਉਨੀਂਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਕਮਾਲ ਦਾ ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ ਬਣਾਅ ਫੜਦੀਆਂ ਹਨ।

“ਚਾਇ ਵਾਲਾ” ਤਾਂ ਆਮ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ,” ਉਪਮਾ ਵਿਰਦੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, “ਮੈਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜੋ ਹਰ ਵੇਲੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ, ਤੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ, ਚਾਹ ਬਨਾਉਂਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਤਾਂ, ਹਰੇਕ ਭਾਰਤੀ ਔਰਤ ਇਕ ਚਾਇ ਵਾਲੀ ਹੈ।” ਵਿਰਦੀ ਦੀ ਚਾਇ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰੈਂਡ ਨੇ, ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਮਸਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਜੜੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ ਦੇ ਮੇਲ ਬਿਠਾਅ ਕੇ, ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਚਾਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਕੋਫੀ ਹੀ ਪੀਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਅਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਮੁਲਕ ਵਿਚ, ਚਾਹ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ (ਸਮਝਾਉ ਸਿਖਾਉ ਬੈਠਕਾਂ) ਲਾਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਰੱਖਿਆ; “ਆਰਟ ਆਫ਼ ਚਾਇ” (ਚਾਹ ਇਕ ਕਲਾ), ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਲਈ ਇਕ ਖਾਸ ਥਾਂ ਬਣਾਅ ਲਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੈਠਕਾਂ ਵਿਚ, ਉਪਮਾ ਵਿਰਦੀ ਅਸਟ੍ਰੇਲੀਆਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਿਖਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਹੀ ਢੰਗ ਕੀ ਹੈ ਚਾਹ ਬਨਾਉਣ ਦਾ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ

“ਚਾਇ ਟੀ” ਨਾ ਆਖਣ, ਸਾਰੇ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਸਭ ਆਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। “ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਇੰਝ ਟੀ ਨੂੰ ਹੀ ਦੋ ਵਾਰੀ ਆਖ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ! ਇਹ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰੋ,” ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉੱਝ ਉਪਮਾ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਬਣੀ ਕੋਫੀ ਵੀ ਪਸੰਦ ਹੈ, “ਕੋਫੀ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਜੋ ਕਦੇ ਹੈ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਵਾਲਾ ਆਸ਼ਿਕ ਹੈ, ਪਰ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਚਾਹ ਮੇਰਾ ਘਰਵਾਲਾ ਹੈ!” ਉਹ ਮਖੌਲ ਕਰਦੀ ਹੈ।

“ਚਾਇ ਵਾਲੀ” ਦੀ ਖਾਸ ਮਸ਼ਹੂਰ ਚਾਹ ਹੈ 11-ਬੂਟੀ-ਮਸਾਲੇ ਦੇ ਰਲਾਅ ਦੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਨ ਦਾਲ ਚੀਨੀ, ਚੱਕਰ-ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਹਲਦੀ ਵੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਦੀ ਇਕ ਚੰਗੇ ਜੁੱਸੇ ਵਾਲੀ ਕਾਲੀ ਚਾਹ ਪੱਤੀ ਵਿਚ ਰਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਬਿਨਾ ਓਪਰੀਆਂ ਖਾਦਾਂ ਦੇ ਉਗਾਈ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਉਪਮਾ ਕਿਸੇ ਆਪਣੀ ਚਾਹ ਨੂੰ ਵੱਧ ਪਿਆਰੀ-ਖਾਸ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ: “ਹਰ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਲਈ ਵੱਖਰੀ ਚਾਹ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵੱਖਿਆ ਗਿਆ: ਇਕ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸ਼ਾਰਕ ਮੱਛੀ ਦਾ ਬੱਚਾ (ਭੂਣ), ਜਿਸ ਦੇ ਦੋ ਸਿਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਮੂੰਹ ਹਨ, ਦੋ ਦਿਮਾਗ, ਦੋ ਦਿਲ, ਦੋ ਪੇਟ, ਦੋ ਜਿਗਰ ਤੇ ਦੋ ਦੋ ਅੱਖਾਂ- ਪਰ ਇਕੋ ਸਰੀਰ, ਇਕੋ ਅੰਦਰਾਂ ਤੇ ਇਕੋ ਗੁਰਦਿਆਂ ਦਾ ਜੋੜਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਰਕ (ਅੱਡੇ ਦੇਣੀ) ਵਿਚ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਚਾਹ ਦੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ।”
 ਆਪਣੀ ਇਸ ਖਾਸ 11-ਮਸਾਲਾ ਚਾਹ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੀ, ਉਪਮਾ ਕੋਲ ਇਕ ਬਿਨਾ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਦੇ ਉਗਾਈ ਕਾਲੀ ਚਾਹ ਹੈ (ਯਾਨੀ ਜੋ ਹਰੀ ਪੱਤੀ ਦੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉੱਝ ਵੀ ਪੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਕਫ਼ੀਨ ਵਾਲੀ ਵੀ ਤੇ ਬਿਨਾ ਕਫ਼ੀਨ ਦੇ ਵੀ), ਅਤੇ ਚਾਹ ਦਾ ਸੁਆਦ ਦੋਂਦੀ ਚਾਕਲੇਟ ਵੀ ਉਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।
 ਉਪਮਾ ਵਿਰਦੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ, ਚਾਹ ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਬਸ ਪੀਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਗਰਮ ਸ਼ੈਅ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬਹੁਤੀ ਥਾਈਂ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਤਾਣਾ ਪੇਟਾ ਹੀ ਹੈ। ਵਿਰਦੀ ਦਾ ਤਾਂ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, “ਚਾਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਏਕੇ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਮਹੱਲ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਵੱਜੇ ਹੋਣ, ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਮੌਕਾ ਹੋਵੇ, ਚਾਹ ਧਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਤੇ ਵਰਤਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚਾਹ ਦੇ ਉੱਤੇ ਅਸੀਂ ਗਧ ਸ਼ਯ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਚਾਹ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਦੁੱਖ ਫੋਲ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਚਾਹ ਹਰ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਸਾਥਣ ਹੈ।”
 ਚਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਰਦੀ ਦਾ ਇਹ ਗੂੜ੍ਹ ਨਿੱਕੀ ਉਮਰੇ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਵਿਰਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ, ਜੋ ਬਿਮਾਰਾਂ ਦਾ ਅਯੁਰਵੈਦਿਕ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਾਹ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। “ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਨਿੱਕੀ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਬਿਮਾਰ ਹੋਣਾ, ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਢਿੱਡ ਪੀੜ ਹੋਣੀ, ਦਾਦਾਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੜੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ ਵਾਲੀ ਚਾਹ ਬਣਾ ਕੇ ਪਿਆਉਣੀ, ਜੋ ਭਾਵੇਂ ਉਦੋਂ ਮੈਂ ਔਖੀ ਸੌਖੀ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਪੀਣੀ, ਦਵਾਈ ਹੀ ਮੰਨ ਕੇ।” ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚੇਤੇ ਕਿ ਕਦੋਂ ਉਹ ਚਾਹ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ, ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਚੇਤੇ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧੂੰਏਂ ਛੱਡਦੀ ਗਰਮ ਗਰਮ ਚਾਹ ਦੇ ਕੱਪ ਵਿਚ ਭਿਓਂ ਲੈਣ ਦੋਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਆਪਣਾ ਪਾਰਲੇ-ਜੀ ਬਿਸਕੁਟ, ਜਿਸਦੇ ਗਹਿ ਗੱਚ ਹੋਏ ਅੱਧੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਚਾਹ ਵਿਚ ਹੀ ਡੁੱਬਦਾ ਜਾਂਦਾ ਵੇਖਦੇ ਰਹਿਣਾ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ।

“ਆਪਣੇ ਦਾਦਾਜੀ ਤੋਂ ਮੈਂ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ ਚਾਹਾਂ ਦੇ ਵੱਖੇ ਵੱਖਰੇ ਮੇਲਾਂ ਤੇ ਹਿਸਾਬਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ, ਤੇ ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧਦੀ ਰਹੀ ਕਈ ਸਾਲ,” ਉਪਮਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, “ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਸ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਬਚਾਈ ਰੱਖਣ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਸਿੱਖ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਕ ਏਨਾ ਡੂੰਘਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸਮਝਦੀ ਸੀ ਆਪਣਾ, “ਚਾਇ ਵਾਲੀ” ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਇਕ ਅਹਿਸਾਸ ਤੰਗ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੀ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕੜ ਗਸਤਾਖ -ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਜਿਹਾ ਤੇ ਗਰਮ

ਚਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਰਦੀ ਦਾ ਗੂੜ੍ਹ ਨਿੱਕੀ ਉਮਰੇ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਆਪਣੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਵਿਰਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ, ਜੋ ਬਿਮਾਰਾਂ ਦਾ ਅਯੁਰਵੈਦਿਕ ਇਲਾਜ ਕਰਦੇ।

ਗਰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ ਤੇ “ਚਾਇ ਵਾਲੀ” ਇਸੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ।

ਵਿਰਦੀ ਦੀ ਚੈਨਲ ਦੇ ਉੱਤੇ ਇਕ ਵੀਡੀਓ ਹੈ ਮਸਾਲਾ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਬਾਰੇ, ਜਿਸਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਤਕਰੀਬਨ ਕਿਸੇ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਹੀ ਹਿਲਦੀ ਜੁਲਦੀ ਵੇਖਣ ਵਾਂਗ ਹੈ।
 ਤੁਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹੋ ਕਈ ਮਸਾਲੇ ਪੀਹ ਕੇ ਪੱਤੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਕਾੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਇਕ ਗਹਿ ਗੱਚ ਗੂੜ੍ਹੇ ਰੰਗ ਦਾ ਬਣ ਆਉਣਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਫੇਰ ਦੁੱਧ ਪਾ ਕੇ ਇਕ ਐਨ ਸਹੀ ਹਲਕੇ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ,

ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਲਲਚਾਅ ਜਾਏ। ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਉਪਮਾ ਹੀ ਪਹਿਲੀ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣ ਆ ਗਈ ਹੈ, ਤੇ ਚਾਹ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣਾ ਭਾਰਤੀ ਵਿਰਸਾ ਤਾਂ ਸਮਝਦੀ ਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਿੱਤਾ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੋਚਿਆ। “ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਚੁਣਨਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਵਕੀਲ ਬਣਨਾ ਹੈ ਕਿ ਡਾਕਟਰ। ਮੈਂ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਪਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਘੁੰਮਣ ਆਦਿ ਦੇ ਬਾਰੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਲਈ ਕਿੱਤੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਚੋਣ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਬੁਨਿਆਦ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਮਾਂ ਪਿਓ ਮੇਰੇ ਇਕ ਚਾਇ ਵਾਲੀ ਬਨਣ ਦੇ ਸਖਤ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖਾ ਰਿਹਾ। ਹਾਸਾ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ! ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੋਰੀ ਰੱਖੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਲੁਕੋਣਾ ਹੋਵੇ। ਕਿਸੇ “ਚਾਇ ਵਾਲੀ” ਨਾਲ ਕੌਣ ਵਿਆਹ ਕਰਾਏਗਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੱਛਣਾ!
 ਹੁਣ ਵੀ, ਭਾਵੇਂ “ਚਾਇ ਵਾਲੀ” ਵਾਲਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਾਹਵਾ ਟੁਰ ਪਿਆ ਹੈ, ਫੇਰ ਵੀ, ਵਿਰਦੀ ਵਕਾਲਤ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨਾਲ ਨਾਲ। “ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ ਦੁਨੀਆ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੂਰਾ ਸਮਾਂ “ਚਾਇ ਵਾਲੀ” ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਹੀ ਕਰਦੀ, ਪਰ ਅਜੇ ਮੈਂ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਜਣਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋਲ੍ਹੇ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਤਾਂ ਕਰਨਾ ਹੈ,” ਉਹ ਮਖੌਲ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ।
 ਉਪਮਾ ਦੇ ਦਾਦਾਜੀ ਹੁਣ 96 ਸਾਲ ਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। “ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀਆਂ ਤੇ ਫੋਟੋਆਂ ਭੇਜਦੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ,” ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। “ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸਦਾ ਬੜਾ ਫ਼ਖਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ।”
 -ਸਕਰੋਲ.ਇਨ

ਤੁਰਨਾ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਨਾਲ ਨਾਲ

ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ

ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਦਾ ਸਰਬ-ਦੇਸ਼ੀ ਦਿਹਾੜਾ

ਚੱਲ ਹੁਣ ਛੱਡ ਵੀ ਦੇ ਉਹ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣਾ ਰੌਲਾ ਲਾਹ ਦੇ ਸੋਚਾਂ ਵਾਲਾ ਉਹ ਫਟਿਆ ਹੋਇਆ ਝੋਲਾ ਚੱਲ ਹੁਣ ਚੱਲਦੇ ਹਾਂ ਕਦਮ ਨਾਲ ਕਦਮ ਮਿਲਕੇ ਚੱਲ ਹੁਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕੁਝ, ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਲਾਕੇ ਮੈਂ ਜੰਗਾਂ ਲੜ ਸਕਦੀ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਆਪੇ ਵੇਖ ਲਿਆ ਵਿਚ ਪੁਲਾੜ ਉਡ ਸਕਦੀ ਹਾਂ ਤੂੰ ਵੇਖ ਹੀ ਲਿਆ ਤਵਾਰੀਖ਼ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਵੇਖ ਹੀ ਲਿਆ ਤੇਰੀ ਤਕਦੀਰ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ ਮੈਂ ਮੀਰਾ, ਮੁਖਤਾਰਾਂ ਮਾਈ, ਅਤੇ ਰਜ਼ੀਆ ਹਾਂ ਮੈਂ ਮਾਇਆ ਐਂਜਲੋ, ਐਲਿਸ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਓਪਰਾ, ਸੁਸ਼ਮਿਤਾ, ਮੈਰੀ ਕੌਮ ਤੇ ਨੇਹਵਾਲ ਮੈਂ ਮਾਈ ਟਰੇਸਾ, ਭਾਗੋ ਤੇ ਜੋਨ ਆਫ਼ ਆਰਕ ਤੂੰ ਔਰਤ ਨੂੰ ਘੰਗਰੂ ਪੁਆ ਨਚਾਉਣਾ, ਛੱਡ ਦੇ ਹੁਣ ਉਸਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਦਿਖਾਉਣਾ, ਛੱਡ ਦੇ ਛੇਤ-ਛੇਤ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਹੈ ਘਿਨਾਉਣਾ, ਛੱਡ ਦੇ ਪੱਤਾਂ ਰੋਲ ਕੰਜਕਾਂ ਨੂੰ ਇਉਂ ਰੁਆਉਣਾ ਛੱਡ ਦੇ ਤੂੰ ਵੀ ਚੱਲ ਮੈਂ ਵੀ ਚੱਲਾਂ ਹੁਣ ਚੱਲੀਏ, ਸਾਬਸਾਬ ਦੇਵੇਂ ਹਾਂ ਇਨਸਾਨ, ਤੁਰਨਾ ਹੈ ਹੁਣ, ਸਾਬ ਸਾਬ ਨਾ ਤੂੰ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਬੇੜੀ ਨਾ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਰਾਹ ਦਾ ਰੋੜਾ ਸਮਝੀਏ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ, ਬੋੜਾ ਬੋੜਾ।

ਨੋਟਿਸ:

ਅਸੀਂ ਪਰਚੇ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਨੂੰ ਏ-4 ਸਾਈਜ਼ ਕਰਨ, ਸਫ਼ੇ ਵਧਾਉਣ, ਇਸ ਵਿਚ ਛਪਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ, ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਤੇ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਬੰਧਤ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਨੋਟ ਕਰ ਲੈਣ।

-ਪ੍ਰਬੰਧਕ, ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ

‘ਜੋ ਦਮ ਗਾਫ਼ਿਲ, ਸੋ ਦਮ ਕਾਫ਼ਿਰ’

(ਪਾਲ ਕੌਰ ਹੋਣ ਦੀ ਯਾਤਰਾ)

ਪੁਸਤਕ

ਡਾ. ਹਰਕਮਲ ਕੌਰ ਵੱਲੋਂ ਸੰਪਾਦਿਤ ਅਤੇ ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਪਰਕਾਸ਼ਿਤ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹਟੀ ਹਾਂ। ਇਉਂ ਕਹਿ ਲਉ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥ ਸਾਇਰਾ ਨਾਲ ਕੁਝ ਦਿਨ ਅੰਤਰ-ਸੰਵਾਦ ਕਰਨ ਦਾ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਔਰਤ ਨੂੰ ਜੰਮਦਿਆਂ ਹੀ ਆਪਣਿਆਂ ਵਲੋਂ ਨਕਾਰੇ ਜਾਣ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਜਾਣੂ ਹੀ ਹੈ। ਪਾਲ ਕੌਰ ਨੇ ਇਸ ਮੁਖਾਲਫ਼ਤ ਨੂੰ ਸਹਿਣਿਆਂ, ਇਸ ਨਾਲ ਦੋ ਹੱਥ ਹੁੰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬਣਾਅ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਾਬਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁੜੀਆਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਉਸਨੇ ਪੀ ਐਚ ਡੀ ਕੀਤੀ, ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦੀ ਕਵਿੱਤਰੀ ਬਣੀ, ਇਕ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਘਰ ਆਪ ਬਣਾਅ ਕੇ ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ। ਉਸਦੀ ਇਸ ਹਿੰਮਤ ਤੋਂ ਸਦਕੇ !

ਪਾਲ ਕੌਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਇਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਾਇਰੀ ਵਰਗਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਮੋਰਚਿਆਂ ‘ਤੇ ਆਪ ਸਿਰ-ਖੁਦ ਹੋ ਕੇ ਲੜਾਈ ਲੜੀ ਹੈ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੋਢਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੋਢਾ ਬਣਨਾ ਚਾਹਿਆ। ਪਾਲ ਕੌਰ ਜੀ, ਇਕ ਖੁੱਦਾਰ ਇਨਸਾਨ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪੌੜੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਅੰਬਰ ਛੂਹਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਛੂਹਿਆ !

ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਪੁਸਤਕ ਹੈ। ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਿਤ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਦੁਹਰਾਉ ਜਰੂਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਪਰੇਖੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਾਲ ਕੌਰ ਜੀ ਅਤੇ ਹਰਕਮਲ ਕੌਰ ਜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਵਧਾਈ।

(ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ)

ਗੁਮਾਨ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਅਤੇ ਸਿੰਘ

ਗੱਲਬਾਤ

ਮੈਂ ਡਾਇਨਿੰਗ ਟੇਬਲ ‘ਤੇ ਬੈਠੇ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਬੋਤਲ ਦੇ ਢੱਕਣ ਵਿਚੋਂ ਸੋਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਦੇਖਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਉਹਨੇ ਢੱਕਣ ਵਿਚ ਸੋਸ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਤੇ ਕਿਉਂ ਪਾਈ। ਮੈਨੂੰ ਗਤਬਤ ਜਿਹੀ ਜਾਪੀ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਕੀ ਕਰਦੇਂ ਬੇਟਾ? ਜੁਆਬ ਮਿਲਿਆ, ਮਮਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ; ਮੈਂ ਛੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਘਰ ਚਲਾਅ ਰਿਹਾ ਹਾਂ (ਸੰਭਾਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ)। ਜੁਆਨ ਪੁੱਤਰ ਅਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਤੋਂ ਆਈਆਂ ਹੈ। ਘਰ ਤਾਂ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਚਲਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸੋ ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਈ। ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਓਹਨੇ ਮਾਰਕੀਟ ਜਾਣਾ ਮੰਨ ਲਿਆ। (ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਸਿਆਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ)। ਮੈਂ ਦੋ ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਓਹਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਪਾਏ ਸਨ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ। ਪੰਜਾਂ ਮਿਨਟਾਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ। ਅੱਗਦਾ, ਮੈਂ ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਓਹਨੇ ਏਧਰ ਓਧਰ ਹੱਥ ਮਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਮਮਾ! ਤੁਸਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਤੇ ਕਿਧਰੇ ਪੈਸੇ? ਅਈਥੇ ਈ ਰੱਖੇ ਸਨ। ਯਾਰ ਕਿਧਰ ਗਏ? ਉਹ ਫ਼ਰਿਜ਼ ‘ਤੇ, ਮੇਜ਼ ‘ਤੇ ਲੱਭੀ ਵੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਬੋਲੀ ਵੀ। ਠੀਕ ਚਾਰ ਮਿਨਟ ਬਾਅਦ ਨਿੱਕਰ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ ਹੱਸਿਆ- ਲੱਭ ਗਏ, ਆਹ ਜੇਬ ‘ਚ ਪਏ ਸਨ। “ਲਓ ਕਰ ਲਓ ਗੱਲ, ਮੈਂ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤੇ ਇਹ ਮੇਰ ਜੇਬ ‘ਚ ਸਨ!”

ਫਿਰ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚੋਂ ਲਿਆਇਆ ਕੁਝ ਵੀ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੁੱਧ ਦੇ ਪੈਕਟ ਵੱਧ ਫੈਟ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਉੱਪਰੋਂ ਗਿਣਤੀ ਦੁੱਗਣੀ। ਪਨੀਰ ਲਿਆਉਣਾ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੰਦੇ ਤਿੰਨ ਰਾਹ ਵਿਚ ਹੀ ਤੋੜ ਆਇਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਹਾਸਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਖੇ: ਮੈਂ ਘਰ ਚਲਾਉਦਾ ਹਾਂ- ਕੋਹ ਨਾ ਤੁਰੀ ਬਾਬਾ ਤਿਹਾਈ- ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਹੁਣੇ ਭੁੱਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ, ਕਿੱਦਾਂ ਉਮਰ ਲੰਘੂ?

2382/71 ਸੈਕਟਰ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਪਿਆਸਾ ਕਾਂ

ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਦੇਸ਼ਾ ਬਾਲ ਸੁਨੇਹੜੇ

ਕਹਾਣੀ

ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇੱਥੋਂ ਦੂਰ-ਦੂਰੇਡੇ ਥਾਂ।
ਵਿੱਚ ਪਹਾੜਾਂ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਇੱਕ ਕਾਂ।

ਗਰਮੀ ਦਾ ਸੀ ਦਿਨ ਕਿ ਲੱਗੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੀ ਪਿਆਸ।
ਪਰ ਕਿਧਰੇ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਇਆ ਉਸਨੂੰ ਪਾਣੀ ਆਸ-ਪਾਸ।

ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਹ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਉੱਡਿਆ।
ਉੱਡਦਾ-ਉੱਡਦਾ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਜਾ ਪੁੱਜਿਆ।

ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਘੜਾ ਸੀ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਇਆ।
ਉਹ ਝਟਪਟ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਪਾਣੀ ਦਾ ਤਿਰਾਇਆ।

ਘੜੇ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬੈਠ ਕੇ ਜਦ ਲੱਗਾ ਪੀਣ ਉਹ ਪਾਣੀ।
ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਫਿਰ ਬੱਚਿਓ ਇੱਕ ਉੱਥੇ ਨਵੀਂ ਕਹਾਣੀ।

ਉਸ ਘੜੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੀ ਬੱਚਿਓ ਪਾਣੀ ਬੜਾ ਹੀ ਥੋੜਾ।
ਉਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪੀਣ ਦੀ ਪਰ ਪੀ ਨਾ ਸਕਿਆ ਭੇਰਾ

ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਈ ਜਦ ਉਸਨੇ ਦੌੜਾਏ ਸੋਚਾਂ ਦੇ ਘੋੜੇ।
ਘੜੇ ਦੇ ਲਾਗੇ ਉਸਨੂੰ ਆਏ ਨਜ਼ਰੀਂ ਛੋਟੇ ਰੋੜੇ।

ਚੁੰਝ ਨਾਲ ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਰੋੜਾ ਘੜੇ 'ਚ ਪਾਇਆ।
ਇੰਝ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਘੜੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਆਇਆ।

ਪੀ ਕੇ ਪਾਣੀ ਕਾਂ ਬੱਚਿਓ! ਫਿਰ ਫੁੱਲੇ ਨਹੀਂ ਸਮਾਇਆ
“ਲੋੜ ਕਾਢ ਦੀ ਮਾਂ ਹੈ ਹੁੰਦੀ” ਇਹ ਸਬਕ ਸਾਨੂੰ
ਸਮਝਾਇਆ।

(ਈ.ਟੀ.ਟੀ. ਅਧਿਆਪਕ ਸ.ਅ.ਸ. ਬਾਬਾ ਬਕਾਲਾ ਸਾਹਿਬ, 98151-18124)

ਖਰਗੋਸ਼ ਦੀ ਚਾਲ

ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਕਹਾਣੀ

(ਇਸ ਤੋਂ ਨਾਟਕ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਵਧੀਆ ਕਹਾਣੀ ਹੈ- ਸੰ.)

ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅੱਜ ਖਰਗੋਸ਼ ਦੀ ਵਾਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਖਰਗੋਸ਼ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਕੌਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਵਾਪਿਸ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ। ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਿਕਰ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ? ਅਚਾਨਕ ਖਰਗੋਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਯਾਦ ਆਈ। ਉਸ ਦਾ ਬਾਬਾ ਬੜਾ ਜੁਗਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਬਾਬੇ ਨੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਜ਼ਾਲਿਮ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿਚ ਸੁੱਟਿਆ ਸੀ। ਕਾਫੀ ਸਾਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਲੰਘ ਗਏ ਸਨ। ਫੇਰ ਇਹ ਨਵੀਂ ਮੁਸੀਬਤ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਜੰਗਲ ਦੇ ਬੁੱਢੇ ਰਾਜੇ ਸ਼ੇਰ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਲਿਆ।

ਖਰਗੋਸ਼ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਸਦੇ ਬਾਬੇ ਵਾਲੀ ਚਾਲ ਨਹੀਂ ਚੱਲੇਗੀ। ਉਹ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਇਕ ਜੁਗਤ ਸੁੱਝੀ। ਆਖਿਰ ਖਰਗੋਸ਼ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਲਈ। ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦੁਖੀ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਸ਼ੇਰ ਖਰਗੋਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਖਰਗੋਸ਼ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਜੰਗਲ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਦੁਪਹਿਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਭੁੱਖ ਕਾਰਨ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਸੀ। ਉਹ ਪਹਾੜੀ ਦੀ ਚੋਟੀ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵੱਲ ਆਉਂਦੇ ਰਸਤੇ ਵੱਲ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਖਿਰ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਖਰਗੋਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਉਹ ਦਹਾੜਿਆ। “ਓਇ ਨਿਕਚੂ, ਅੱਜ ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਹੈ?” ਉਸਨੇ ਪੰਜਾ ਜ਼ਮੀਨ ‘ਤੇ ਮਾਰਿਆ।

“ਜੀ ਸਰਕਾਰ,” ਖਰਗੋਸ਼ ਪੰਜੇ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। “ਮੁਰਖਾ! ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੈ। ਇਕ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਛੋਟਾ, ਦੂਜਾ ਤੂੰ ਦੁਪਹਿਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ!” ਸ਼ੇਰ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਸੀ। “ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਦਾ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਘਰੋਂ ਤੁਰਿਆ...” “ਚੁੱਪ ਕਰ ਵੱਡਿਆ ਚਲਾਕਾ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸਾਰੀ ਚਲਾਕੀ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਬੇ ਵਾਂਗ ਕਹਾਣੀ ਬਣਾਏਂਗਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ,” ਸ਼ੇਰ ਗਰਜਿਆ। “ਨਹੀਂ ਹਜ਼ੂਰ, ਮੇਰੀ ਕੀ

ਮਜਾਲ, ਜੇ ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਘੜਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹਾਂ,” ਖਰਗੋਸ਼ ਸਿਰ ਸੁੱਟ ਕੇ ਬੋਲਿਆ। “ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਤੂੰ ਏਨਾ ਦੁਖੀ ਕਿਉਂ?” “ਹਜ਼ੂਰ ਕੀ ਦੱਸਾਂ? ਮੈਂ ਬੜਾ ਬਦਕਿਸਮਤ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਨਰਕ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲੇ।” “ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ?” ਸ਼ੇਰ ਕੁਝ ਕਾਹਲਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। “ਸਰਕਾਰ, ਮੈਨੂੰ ਬਲੱਡ ਕੈਂਸਰ ਹੈ,” ਏਨਾ ਆਖ ਕੇ ਉਸ ਤਿਰਛੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। “ਬਲੱਡ ਕੈਂਸਰ?” ਸ਼ੇਰ ਦਹਾੜਿਆ। “ਸਰਕਾਰ, ਮੈਂ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ। ਜਾਨਵਰ ਬਹੁਤ

ਚਲਾਕ ਨਿਕਲੇ, ਉਹਨਾਂ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਬਿਮਾਰ ਜਾਨਵਰ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਭੇਜ ਸਕਣ। ਪਰਸੋਂ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਝੋਟਾ ਖਾਧਾ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਸੂਗਰ ਸੀ,” ਖਰਗੋਸ਼ ਆਪਣੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਕੀ ਕਿਹਾ, ਝੋਟੇ ਨੂੰ ਸੂਗਰ ਸੀ?”

“ਹੋਰ ਕੀ, ਜਦੋਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕਮਾਈ ਖਾਈ ਜਾਣੀ, ਫਿਰ ਸੂਗਰ ਹੀ ਹੋਣੀ ਐ। ਜਾਨਵਰ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਕੇ ਮਿੱਠਾ ਖਾਣ। ਛੱਡੋ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਖਾਓ। ਤਾਂ ਜੋ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਵੀ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਏ,” ਖਰਗੋਸ਼ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਹਰ ਹਰਕਤ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ਮਹਾਰਾਜ, ਇਕ ਗੱਲ ਦਾ ਹੋਰ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ, ਕੱਲ੍ਹ ਜਿਹੜੀ ਬੱਕਰੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਖਾਣਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਛਾਤੀ ਦਾ ਕੈਂਸਰ ਐ।”

“ਏਨਾ ਵੱਡਾ ਧੌਖਾ! ਝੋਟੇ ਨੂੰ ਸੂਗਰ, ਖਰਗੋਸ਼ ਨੂੰ ਬਲੱਡ ਕੈਂਸਰ, ਤੇ ਬੱਕਰੀ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਦਾ ਕੈਂਸਰ। ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਬੇਇਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਬਚਾਓ!” ਸ਼ੇਰ ਸਿਰ ਫੜ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

“ਮਹਾਰਾਜ!” ਮੈਨੂੰ ਖਾਓ, ਤਾਂ ਜੋ ਮੇਰੀ ਮੁਕਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ,” ਖਰਗੋਸ਼ ਨੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ।

“ਮੂਰਖਾ! ਹਵਾ ਹੋ ਜਾ ਇਥੋਂ! ਤੈਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਰਕ ਬਣਾਅ ਲਵਾਂ? ਦੌੜ ਜਾ ਇਥੋਂ!” ਸ਼ੇਰ ਗਰਜਿਆ।

“ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਖਾਓ, ਮੈਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਤੋੜ ਸਕਦਾ!”

“ਮੈਨੂੰ ਬਚਾਓ, ਮੈਂ ਪਾਗਲ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ,” ਏਨਾ ਆਖ ਕੇ ਸ਼ੇਰ ਦਹਾੜਦਾ ਹੋਇਆ ਜੰਗਲ ਵੱਲ ਦੌੜ ਗਿਆ।

“ਵੱਡਾ ਆਇਆ ਸ਼ੇਰ,” ਖਰਗੋਸ਼ ਨੇ ਪੰਜੇ ਝਾੜੇ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਆਪਣੀ ਖੁੱਡ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ।

ਲੇਖਕ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਾਦਾ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਕਥਾਵਾਂ ਉਤੇ ਅਧਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ-ਸੰ.

ਮੋਰ ਦਾ ਖੰਭ

ਸੀਰਤਪਾਲ

ਕਹਾਣੀ

ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਜੈ ਪਾਲ ਸਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਚੈੱਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਰਾਹੁਲ ਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਾਪੀ ਵਿਚ ਰੰਗ-ਬਰੰਗਾ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਹਣਾ ਚਮਕਾਂ ਮਾਰਦਾ ਮੋਰ ਦਾ ਖੰਭ ਮਿਲਿਆ। ਜੈ ਪਾਲ ਸਰ ਨੇ ਰਾਹੁਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਤੂੰ ਇਹ ਖੰਭ ਇਸ ਕਾਪੀ ਵਿਚ ਕਿਓਂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ?”

ਰਾਹੁਲ ਕਹਿੰਦਾ, “ਸਰ, ਮੈਂ ਇਹ ਖੰਭ ਇਸ ਕਾਪੀ ਵਿਚ ਇਸ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿਓਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਮੇਰੇ ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਟੂਰ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਓਥੇ ਸੈਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਮੋਰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਹਣਾ-ਸੁਣੱਖਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਫੋਟੋ ਖਿਚਵਾਈ ਪਰ ਉਹ ਗੁੰਮ ਗਈ। ਇਹ

ਖੰਭ ਉਸ ਮੋਰ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਿਸ ਕਾਪੀ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਕਾਪੀ, ਕਾਪੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ, ਉਸ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਲਿਖਤ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਪੀ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਹੈ।”

ਜੈ ਪਾਲ ਸਰ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਤੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, “ਅਸੀਂ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਮੋਰ ਦੇ ਖੰਭ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਦਿਨ ਯਾਦ ਆ ਗਏ ਹਨ।”

ਉਹ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਕਿ ਅਜੇ ਵੀ ਕੁਝ ਬੱਚੇ ਮੋਰ ਦੇ ਖੰਭ ਕਾਪੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

.....

{ਜਮਾਤ ਸੱਤਵੀਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚੋਂ ਪਟਿਆਲਾ, 084270-44011

ਮੂੰਹ (OS)

ਪ੍ਰੇਮ ਅਵਤਾਰ ਰੈਣਾ

ਸਾਡਾ ਮੂੰਹ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵੰਨੀ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਲਾਂਘਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਵਾਹਵਾ ਢੱਬ ਨਾਲ, ਜੁਗਤ ਨਾਲ ਲੈਸ ਕੀਤੀ।

ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰੋਟੀ ਦੀ ਇਕ ਬੁਰਕੀ ਨੂੰ ਚਿੱਬਦੇ-ਚੱਬਦੇ ਅਤੇ ਨਿਗਲਦੇ ਅੰਦਰ ਲੰਘਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸੰਘਪੋਲ (ਗ੍ਰੂਸਟੀ - ਫੈਰਿਕਸ) ਕੋਲੋਂ ਘਿਸਰਦੀ ਸਿੱਧੀ ਖਾਧ-ਖੁਰਾਕ ਨਾਲੀ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅਤੇ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਠੰਡਾ ਸਾਹ ਭਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਹਵਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਰਾਹ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰ ਘੱਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਪੌਣ-ਨਾਲ (ਵਿੰਡ-ਪਾਈਪ) ਰਾਹੀਂ ਸਾਹ-ਨਾਲ(ਟਰੈਕੀਆ) ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਲਾ ਉਹ ਖਾਧ-ਪਦਾਰਥ ਫੇਫੜਿਆਂ

ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਹਵਾ ਕਿਉਂ ਮਿਹਦੇ (ਪੇਟ) ਅੰਦਰੋਂ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦੀ?

ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਮੂੰਹ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਘੰਡੀ (ਲਾਰਿਕਸ) ਵਿਚ ਇਕ ਖਾਸ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਖਾਧ-ਪਦਾਰਥ ਚਿੱਬਦੇ ਹਾਂ, ਉਕਤ (ਇਹੋ) ਦਰ, ਪੌਣ-ਨਾਲ ਦੇ

ਆਓ ਜਾਣੀਏ

ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਾਹ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚਦੇ ਹਾਂ, ਉਹੋ ਦਰ ਸੰਘ-ਪੋਲ (ਫੈਰਿਕਸ) ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਐਪਰ ਜੇ ਅਸੀਂ ਖਾਣਾ ਨਿਗਲਦੇ (ਖਾਂਦੇ) ਹੋਏ ਹੱਸਣਾ ਜਾਂ ਟਾਹਰ ਮਾਰਨੀ, ਭਾਵ, ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ, ਅਤੇ ਉਕਤ ਦਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਬੁਰਕੀ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਪੌਣ-ਨਾਲ (ਵਿੰਡ-ਪਾਈਪ) ਵਿਚ ਡਿਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਤੀਕਰ ਖੰਘਣਾ, ਖੰਘਾਰਨਾ, ਭਾਵ ਖੜ੍ਹੋਂ ਖੜ੍ਹੋਂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। (ਚੱਲਦਾ)

ਵਿਅੰਗ

ਆ ਗਏ ਨੇ ਨਵਰਾਤੇ
ਅੱਜ ਤੋਂ
ਕੰਜਕਾਂ ਦੇ ਕਾਤਲ ਵੀ
ਰੱਖਣਗੇ ਫਾਕੇ।
ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦਿਖਾਉਣਗੇ
ਕੰਜਕਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਵੀ ਧੋਣਗੇ।
ਆਪਣੇ ਘਰ 'ਚ ਕੰਜਕ ਜੰਮੀ
ਤਾਂ ਬੁੱਲ੍ਹ ਵੀ ਲਟਕਾਉਣਗੇ।
ਚੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ
ਸੁਨੇਹਾ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਭੈਣਾਂ।
ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਕਾਹਦੇ ਫੋਨ ਭੈਣਾਂ।
ਐਤਕੀ ਤਾਂ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਆਸ ਸੀ।
ਬੇਚਾਰਾ ਮਾਸੂਮ ਤੇ ਦੋ ਧੀਆਂ।

ਸੁੱਖਾਂ ਵੀ ਸੁੱਖੀਆਂ
ਚੌਕੀਆਂ ਵੀ ਭਰੀਆਂ
ਕਿਸਮਤ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੀ ਰਹੀ
ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਵੇਲ ਨਾ ਲੱਗੀ।
ਬੇਚਾਰਾ ਮਾਸੂਮ ਤੇ ਦੋ ਧੀਆਂ।
ਨਾਨੀ ਤੇ ਦਾਦੀ ਘਰ
ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਆਲਮ
ਬਹੁ ਦੀ ਇੱਜਤ 'ਤੇ ਵੀ
ਨਾਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਆਲਮ।
ਮਾੜੀ ਤਾਂ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਕਿਸਮਤ।
ਉਫ਼! ਇਹ ਪਾਖੰਡੀ ਸ਼ਿਖੰਡੀ
ਦੋਗਲੇ ਬਹੁਰੂਪੀਏ ਬਗਲੇ।

ਮੰਦਰਾਂ ਡੇਰਿਆਂ ਵਿਚ
ਮੁੰਡੇ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ
ਦੇ ਗਾਹਕ ਤੇ ਡੰਡੋਤੀ।
ਹੁਣ ਫੇਰ ਕਰਨਗੇ
ਕੰਜਕ ਪੂਜਾ ਦੀ ਨੌਟੰਕੀ
ਇਹ ਕੁੜੀਆਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ
ਰੱਖਣਗੇ ਫਾਕੇ
ਘਰ ਦੇ ਗਰਭ ਦੀਆਂ ਕੁੱਖਾਂ
ਪਰਖ ਕੇ ਭੇਦਣ ਦੇ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ।

102, ਗਰੀਨ ਐਵੇਨਿਊ, ਬੀਬੀ ਵਾਲਾ ਰੋਡ, ਬਠਿੰਡਾ
9501000276

ਪੋਰਿੰਦਰ ਸਿੰਗਲਾ

ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਖੇਡ

ਪਰਵੀਨ ਕੌਰ, ਕੈਨੇਡਾ

ਯਾਦਾਂ

ਮੈਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਗਈ। ਕਾਂਗੜੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸਕੂਲ ਸੀ। ਸਕੂਲੋਂ 'ਮਾਈ ਜੀ' ਆਂਦੇ, ਹਰ ਘਰ ਤੋਂ ਕੁੜੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਬੜੀ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ। ਮਿਸ਼ਨ ਸਕੂਲ ਪਹਾੜੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਚੋਟੀ 'ਤੇ ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇੰਜ ਹੋਣਾ ਈ ਸੀ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਦਾ ਰਾਜ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਦਾ ਵਕਤ ਲੰਘ ਕੇ ਹਟਿਆ ਸੀ। ਸਾਡਾ ਘਰ 'ਪੜਾਅ' ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉੱਤੇ ਸੀ। ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਦਿਆਂ ਇੱਕ ਪਗਡੰਡੀ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ। ਅਸੀਂ ਕੁੜੀਆਂ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਤੇ 'ਮਾਈ ਜੀ' ਸਭ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਸਾਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਚੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਉਕਸਾਉਂਦੇ। ਅਸੀਂ ਕੁੜੀਆਂ ਹੱਸਦੀਆਂ ਟੱਪਦੀਆਂ, ਛਲਾਂਗਾਂ ਮਾਰਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਸਕੂਲ ਵੱਲ ਨੂੰ ਦੌੜਦੀਆਂ। ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਆਂਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਬਾਹਰੋਂ ਈ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੀਆਂ ਅਤੇ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਕੂਲ ਵੱਲ ਨੂੰ। ਮੰਦਿਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਪਗਡੰਡੀ ਚੌੜੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਸੜਕ ਜਿਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਜਿਸ ਦੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਮੰਦਿਰ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਲਵਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿੱਕਸ਼ੁੱਕ ਦੀਆਂ ਦਰਜਨਾਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਸਨ। ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਭਗਤ ਲੋਕ, ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਨ ਭੇਟਾਂ ਗਾਉਂਦੇ ਆਂਦੇ। ਬਹੁਤ ਰਸ ਭਰਿਆ ਵਾਤਾਵਰਨ ਹੁੰਦਾ। ਅਸੀਂ ਕੁੜੀਆਂ ਇਸ ਸਭ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਕੂਲ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਰੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਆਖਿਰ, ਸਾਡਾ ਸਕੂਲ ਆ ਜਾਂਦਾ।

ਉਦੋਂ ਅਸਮਾਨ ਕਿੱਡਾ ਨੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਬੱਦਲ ਕਿੱਡੇ ਚਿੱਟੇ, ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੱਕ ਬਰਫ਼ ਨਾਲ ਲਿਪਟੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਹਵਾ ਕਿੰਨੀ ਨਿਰਮਲ ਸੀ ਉਦੋਂ, ਪਾਣੀ ਕਿੱਡਾ ਸਿੱਠਾ।

ਮੇਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ 'ਨਜ਼ਾਰੇ' ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਨਾ ਉਦੋਂ ਸਿੱਖਿਆ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਜੱਜ ਸਨ, ਅਕਸਰ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ, ਪਾਲਮਪੁਰ, ਜੁਗਿੰਦਰ ਨਗਰ ਦੌਰਾ ਲੱਗਦਾ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਭੈਣ ਭਰਾ ਵੀ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ, ਡਾਕ ਬੰਗਲੇ ਵਿੱਚ ਰੁਕਦੇ। ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਿਮਲੇ ਆ ਅਪੜੇ। ਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਟੱਪਦੇ, ਦੌੜਦੇ ਤੇ ਦਾੜ੍ਹ, ਰਸੋਂਤ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਮੇਵੇ ਖਾਂਦੇ ਅਸੀਂ ਬੱਚੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦੇ। ਘਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ, ਰਿਹਾਇਸ਼ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਿਆਂ ਵਰਗੀ ਸੀ।

ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਘਰ ਬਣਾਇਆ ਤੇ ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆ ਗਏ। ਨਵਾਂ, ਖੂਬਸੂਰਤ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ, ਪੰਡਿਤ ਨਹਿਰੂ ਦਾ ਸੁਪਨਾ। ਬੀ.ਏ. ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਸੁਰਾਲ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਮੇਰੀ ਨਨਾਣ ਬਣ ਗਈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਜੇਠਾਣੀ। ਪਤੀ ਅਪਣੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਟਰੀ ਦੀਆਂ ਛਾਉਣੀਆਂ ਉਸਾਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਬਚਪਨ, ਜਵਾਨੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੀਤ ਅਤੇ ਨਿੱਘ ਮਾਣਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਰ ਗਈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦੇ ਬੇਟੇ ਤੇ ਇੱਕ ਬੇਟੀ ਹੋ ਗਈ।

ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਵਾਸਤੇ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਇੱਕ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਮੋੜ ਮੁੜਦੇ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੀ ਕੀ ਰੰਗ ਦਿਖਾਂਦੀ ਐ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਐ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਪਤੀ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਤੁਲੀ ਦਾ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਚੰਗਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੀ। ਸਾਂਝਾ ਕੰਮ ਸੀ, ਸਾਂਝੀ ਕਬੀਲਦਾਰੀ ਸੀ। ਮਿਲਟਰੀ ਦੇ ਠੇਕੇ ਨਾਹਨ, ਕਸੌਲੀ ਯਾ ਪਿਥੋਰਾਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ

ਰਮਣੀਕ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਧਾਉਣ ਖ਼ਾਤਿਰ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ, ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਇਰਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਝੰਡੇ ਗੱਡ ਦੇਈਏ। ਇਰਾਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਉਸਾਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਇਰਾਨ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਦੇਸ਼ ਸੀ। ਉੱਨੀ ਸੌ ਪੰਝੱਤਰ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਤਹਿਰਾਨ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ। ਬੜੇ ਨਿੱਘੇ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹਨ ਇਰਾਨ ਦੇ ਅਤੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਰਾਨ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸਿੱਖੀ ਜੋ ਕਿ ਅੱਖੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਰਾਨ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਲੋਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਫ਼ਰੈਂਚ ਜਾਣਦੇ ਹਨ- ਰੋਜ਼ਮੱਰਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਸਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਆਉਣੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਇਰਾਨ ਦਾ ਤਖ਼ਤਾ ਪਲਟਿਆ ਤੇ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਛੱਡਣਾ ਪਿਆ। ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੇ ਭਾਂਬੜਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਆ ਗਏ ਜਿੱਥੇ ਮੇਰੇ ਵੱਡੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕੈਂਬਰਿਜ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਨ। ਮੇਰੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਐਕਸਫੋਰਡ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਉਸਦਾ ਘਰਵਾਲਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਮਾਨਚੈਸਟਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸੀ। ਉਹ ਸਭ ਬਹੁਤ ਚਾਹਵਾਨ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਓਥੇ ਹੀ ਵੱਸ ਜਾਈਏ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਆਪਣਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਾਲਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦਬਾਅ ਪਾ

ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਖੇਡ

ਪਰਵੀਨ ਕੌਰ, ਕੈਨੇਡਾ

ਯਾਦਾਂ

ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ਵਰਗੇ 7 ਨਵੰਤਰ ਲੱਭੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਨੇੜੇ ਹੀ (ਸਿਰਫ਼ 37 ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰ੍ਹੇ ਦੂਰ) ਇਕ ਹੋਰ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸੂਰਜ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ, ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਲੰਮਾ ਜੀਵੇਗਾ, ਖਰਬਾਂ ਸਾਲ।

ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸੈਰ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਓ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਭਾਲੋ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਸਤੇ ਲਖਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਭਰਾ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪਿੰਡੇ ਦੀ ਫ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਾਪਸ ਦੇਸ਼ ਮੁੜ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇਖਣ ਦਾ ਚਾਅ ਸਾਨੂੰ ਐਲਬਰਟਾ, ਕੈਨੇਡਾ ਲੈ ਆਇਆ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਖੁਸ਼ਕ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਓਥੇ ਦੇ ਗਿੱਲੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਦਮ ਘੁਟਦਾ ਸੀ। ਬੱਦਲ ਆਉਂਦੇ, ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਛਾ ਜਾਂਦਾ। ਲੋਕ ਬਰਸਾਤੀਆਂ, ਛਾਤੇ ਲਏ ਬਗ਼ੈਰ ਬਾਹਰ ਨਾ ਨਿਕਲਦੇ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਬੋੜੀ ਜਿਹੀ ਧੁੱਪ ਨਿਕਲਦੀ, ਲੋਕ 'ਅੱਛਾ ਦਿਨ' 'ਅੱਛਾ ਦਿਨ' (ਫ਼ਾਈਨ ਡੇਅ, ਫ਼ਾਈਨ ਡੇਅ) ਕਹਿੰਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਛੁੱਟੀ ਮਨਾਉਂਦੇ, ਕਪੜੇ ਲਾਹ ਕੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੇਟ ਜਾਂਦੇ।

ਐਲਬਰਟਾ ਕੈਨੇਡਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਖੂਬਸੂਰਤ ਪ੍ਰਾਂਤ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਦੇ ਜੈਸਪਰ ਅਤੇ ਬੈਂਫ਼ ਵਰਗੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇਖਣ ਲੋਕ ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਦੀਆਂ ਬਰਫ਼ ਢਕੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ, ਸਵੱਛ ਝੀਲਾਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਸੇਂਟ ਐਲਬਰਟ ਵਿੱਚ ਘਰ ਖਰੀਦਿਆ ਅਤੇ ਓਥੇ ਹੀ ਵੱਸ ਗਏ। ਸੇਂਟ ਐਲਬਰਟ ਨੂੰ 'ਮਿਡਨਾਈਟ ਟਵਾਇਲਾਈਟ ਜ਼ੋਨ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਦੇ ਹਨੇਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਕਸਬਾ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਅਗਰ ਜਾਗ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਏ, ਤੁਹਾਨੂੰ 'ਨੌਰਦਰਨ ਲਾਈਟਸ' (ਉੱਤਰ ਪੂਰਵੀ ਰੌਸ਼ਨੀਆਂ) ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਮਾਲ ਦੀਆਂ ਚਮਕੀਲੀਆਂ, ਨੱਚਦੀਆਂ ਇਹ ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਸਾਰੇ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਚਕਚੱਧ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮਨ ਹੁਲਾਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਤਾਂ

ਰੌਂਗਟੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਵੱਡੇ ਤਿੰਨੋਂ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਿਲ ਹੋ ਗਏ। ਨਿੱਕੀ ਹਾਲੇ ਕੁੱਛ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ੌਕ ਆਇਆ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ। ਮੈਂ 'ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਔਫ਼ ਐਲਬਰਟਾ' ਵਿੱਚ ਅਕਾਊਂਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲਾ ਲੈ ਲਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਰੋਕ ਟੋਕ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੋਈ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਘਰ ਦੀ ਨੂੰਹ, ਸ਼ਰਮ ਲਾਹ ਕੇ ਉੱਡੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਮ ਦੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਲੈ ਕੇ ਮੈਂ ਅਕਾਊਂਟਿੰਗ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਈ।

ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਨੇ ਸੀ.ਐੱਨ.ਰੇਲ ਦੇ ਪੁਲ ਬਨਾਉਣ ਦੇ ਠੇਕੇ ਲੈਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਉਹਨਾਂ ਸਿਵਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਵਿੱਚ 'ਰੇਡਜ਼ ਐਂਡ ਬਰਿਜਜ਼' ਦੀ ਮਾਸਟਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਦੋਨੋਂ ਭਾਈਵਾਲ ਬਣ ਗਏ। ਮੈਂ ਟਰੱਕ ਚਲਾਉਣਾ ਸਿੱਖ ਲਿਆ। ਪਤੀ ਟੈਰਸ (ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕੋਲੰਬੀਆ) ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਮੈਂ ਤੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਓਥੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਗਿਆਰਾਂ ਸੌ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਸੀ ਟੈਰਸ। ਸੁੰਦਰ, ਮਨੋਰੰਜਕ ਪਹਾੜੀ ਰਸਤਾ ਹੈ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕੋਲੰਬੀਆ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦਾ। ਇਸ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਰਾਤ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਗੁਜ਼ਾਰ ਕੇ ਤੈਅ ਕਰਦੇ। ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੋ ਡਰਾਈਵਰ ਸਾਂ ਅਸੀਂ, ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ। ਮਜ਼ੇ ਮਜ਼ੇ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ, ਕਦੀ ਬਕਾਵਟ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ। ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਕੈਲਾ ਲਿੰਗੀ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਦੀਆਂ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਪਹਾੜ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਦੀਆਂ ਯਾ ਝੀਲਾਂ। ਘਣੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਮਨ ਨੂੰ ਸਵੱਰਗ ਦੇ ਝੁਟੇ ਦੇ ਜਾਂਦਾ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸੀ। ਓਥੇ ਤਾਂ ਗਹਿਣੇ, ਕਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਤੰਗ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਸਾਹ ਘੁੱਟ ਕੇ ਜੀਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ।

ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਹੱਸਣਾ ਤੱਕ ਮਨ੍ਹਾਂ ਸੀ, ਤਿਉੜੀ ਵੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਵੱਡਾ, ਘੋਰ ਪਾਪ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਏ। ਬੀ.ਸੀ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਹਵਾ ਛਾੜੀ ਵਿੱਚ ਭਰ ਕੇ ਕੋਈ ਹੱਸੇ, ਗਾਵੇ, ਨੱਚੇ, ਕੋਈ ਮਿਹਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਕਦੀ ਡਿੱਠੀ ਨਹੀਂ।

ਯੂਕੋਨ ਵਿੱਚ ਪੁਲਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਠੇਕਾ ਲਿਆ ਜਿੱਥੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਨਕਸ਼ੇ, ਸਮਾਨ ਭੇਜਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੁੰਦਾ। ਰੱਬ ਸਬੱਬੀ ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਫ਼ੈਕਸ ਮਸ਼ੀਨ ਨਿਕਲੀ ਜਿਸ ਦੀ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਜਪਾਨ ਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਨਕਸ਼ੇ ਭੇਜਣੇ ਆਸਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਵੱਡੇ ਬੇਟੇ ਨੇ ਫ਼ੈਕਸ ਮਸ਼ੀਨ ਬਾਰੇ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਇਹ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਉੱਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ। ਇਸ ਦਰਮਿਆਨ ਅਸੀਂ ਕਰੋਅ'ਜ਼ ਨੈਸਟ ਪਾਸ (ਬੀ.ਸੀ.) ਅਤੇ ਕੋਲਡ ਲੋਕ (ਐਲਬਰਟਾ), ਆਦਿ, ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੁਲਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਟਿਮਨਜ਼ (ਐਨਟੈਰੀਓ) ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਐਨਟੈਰੀਓ, ਜੀ.ਟੀ.ਏ. ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਵੱਸ ਜਾਣਾ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝਿਆ।

ਐਲਬਰਟਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਤੇ, ਦੋਸਤ ਯਾਰ ਤੇ ਨਿੱਘੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਸੀਂ ਮਿੰਸੀਸਾਗਾ (ਐਨਟੈਰੀਓ) ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ। ਵੱਡੇ ਬੇਟੇ ਨੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਪਾਸ ਕਰ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਛੋਟਾ ਬੇਟਾ ਸਿਵਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਿਲਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਨਿੱਕੀ ਹਾਲੇ ਤੀਜੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇੱਕ, ਦੋ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਐਨਟੈਰੀਓ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਡਾ ਝੁਕਾਅ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਵੱਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਵੱਡੇ ਬੇਟੇ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਫ਼ੈਕਸ ਮਸ਼ੀਨ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਚੌੜੀ ਫ਼ੈਕਸ ਮਸ਼ੀਨ ਬਣਾਅ ਕੇ 'ਗਿੰਨੀਜ਼ ਬੁੱਕ ਔਫ਼

ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਖੇਡ
ਪਰਵੀਨ ਕੌਰ, ਕੈਨੇਡਾ

ਯਾਦਾਂ

“ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੀ ਰਵਿਦਾਸ ਧਰਮਸਾਲਾ ਨੂੰ ਇਜ਼ਤ ਦਿਤੀ।

ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਇਥੇ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਥੇ ਆਇਆ ਕਰੋ। ਫੇਰ ਕਦੋਂ ਆਓਗੇ?” - ਫ਼ਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਚੱਲੀ “ਜਾਗੋ” ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਪੂਰੀ ਮਦਦ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਧਰਮਸਾਲਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵਿਚ, ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਸੰਪਾਦਕਾ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਨੇ।

ਵਰਲਡ ਰਿਕਾਰਡਜ਼ ਵਿੱਚ ਨਾਂ ਕਮਾਇਆ। ਛੋਟਾ ਬੇਟਾ ਵੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਗਿਆ।

ਬੱਚੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਗਏ ਸੀ। ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਈ ਸਾਂ ਪਰ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਕੜੀ ਪਈ ਸਾਂ। ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਝ ਤਿਆਗ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਵੱਲ ਮੁੜਨ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਪਤਾ ਸੀ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ, ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਕਰ ਲਿਆ।

ਚਿਤ੍ਰਕਲਾ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉੱਘੇ ਕਲਾਕਾਰ, ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਮਿਲਿਆ। ਪਰ ਹੁਣ, ਇਸ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਜਨੂੰਨ ਸਿਰ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਵਕਤ ਦੀ ਖ਼ੁਝ੍ਹ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਧੁਨ ਨੂੰ ਪੁਰਾ ਕਰਨਾ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਮੈਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਤੁਸੀਂ ਨੌਕਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ, ਬੇਟੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਮੋਢੇ ਬਣਾਅ ਕੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਕਹਾਣੀ, ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਦਾ, ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਸੀ। ਉਸ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਵਕਤ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਵਾਈਸ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਤਿਆਗਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਵੱਲ ਮੁੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ।” ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਇਸ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ।

ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਅਕਾਊਂਟੈਂਟ ਅਤੇ ਦੋ ਬੁੱਕ ਕੀਪਰ ਰੱਖੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਸਿਖਾਇਆ।

ਫੈਮਿਲੀ ਬਿਜ਼ਨਸ ਤੋਂ ਰਿਹਾਈ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੁਨਰ ਵੱਲ ਕਦਮ ਵਧਾਏ। ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਲਗਨ ਨਾਲ ਤੇਲ-ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ। ਐਂਟੈਰੀਓ ਦੀ ਪੜਝੜ ਦੇ ਰੰਗ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ, ਲੋਕ ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੋਪਲ, ਓਕ, ਸੁਮੈਕ, ਬਰਨਿੰਗ ਬੁਸ਼ ਦੇ ਪੀਲੇ, ਸੰਗਤਰੀ, ਸੁਰਖ ਲਾਲ, ਆਤਿਸ਼ੀ ਗੁਲਾਬੀ ਰੰਗ ਮਨ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਕਰਦੇ ਹਨ- ਇਹਨਾਂ ਰੰਗਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਰੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਰੰਗੀ ਗਈ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਚਿੱਤ੍ਰ ਕਰਦੀ ਮੈਂ ਥੱਕਦੀ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਜਵਾਨ ਕਲਾਕਾਰ ਆਪਣੀ ਮਹਿਬੂਬਾ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਬਣਾਈ ਹੀ ਜਾਵੇ, ਕਦੇ ਰੁਕੇ ਹੀ ਨਾ।

ਐਂਟੈਰੀਓ ਦੀ ਪੜਝੜ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਦਫ਼ਾ ਉੱਨੀ ਸੌ ਸਤਾਸੀ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀ। ਇਹ ਨਜ਼ਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਉੱਨੀ ਸੌ ਇਕਾਹਠ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਦੀ ਪੜਝੜ ਵੱਲ ਲੈ ਗਏ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਨਿਸ਼ਾਤ ਬਾਗ਼

ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾ ਕੇ ਰਹੀ ਸਾਂ ਅਤੇ ਓਥੇ ਅਣਗਿਣਤ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਸਨ।

ਕੱਚੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਅਲਫ਼ ਬੇ ਪੇ ਅਤੇ ਢੋਚੇ, ਪੌਚੇ, ਢਾਢੇ, ਸਵਾਏ ਦੇ ਪਹਾੜੇ ਯਾਦ ਕੀਤੇ। ਪੱਕੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਉਤਦੂ ਦੀ ਥਾਂ ਹਿੰਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਮੈਂ ਬੀ.ਏ. ਤੱਕ ਹਿੰਦੀ ਪੜ੍ਹੀ। ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਉਤਦੂ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ। ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀ।

ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਕਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ। ਸ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਹਨ। ਰੱਬੀ ਇਸ਼ਕ ਅਤੇ ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਹੈ।

ਸ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਯਥਾਰਥ, ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਕੌੜੇ ਘੁੱਟ ਅਤੇ ਔਖੇ ਵੇਲਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਚਪਨ, ਅੱਲੜੂ ਜਵਾਨੀ ਤੋਂ ਤੁਰ ਕੇ ਸਿਆਣਪ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ-ਹੌਸਲੇ ਵੱਲ ਤੁਰਦੀ ਹੈ।

ਆਪਣੀ ਜਾਣੀ ਪਛਾਣੀ ਦੁਨੀਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਕਈ ਜੁਬਾਨਾਂ ਸਿੱਖਦੇ, ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਵਿਛੜਦੇ, ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਆ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਯਾਦ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਕਦੇ ਕੌੜੇ ਹੰਝੂ ਰੁਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਕਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸੁਕਰ ਮਨਾਉਂਦੀ। ਅਗਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕੇ ਸੌਕਾ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਅੰਦਰ ਦਾ ਬਾਹਰ ਦਾ ਕੰਮ ਐਡਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਿ ਮਸਾਂ

ਯਾਦਾਂ

ਕੀ ਨੀਦ ਨਾ ਆ ਰਹੀ ਹੋਣ ਦੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਦਾ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਹਲ ਹੈ? ਇਥੋਂ ਜਾਣੋ:
-http://www.curejoy.com/content/cognitive-behavioral-therapy-for-insomnia/?utm_source=MC&utm_medium=email&utm_content=Daily-Newsletter-Mar-06&utm_campaign=Daily-Newsletter

ਛੇ ਘੰਟੇ ਸੌਣਾ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤੇ ਬੜੀ ਗਨੀਮਤ ਸਮਝਦੀ ਸੀ ਮੈਂ। ਇਸ ਦਰਮਿਆਨ ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣਾ ਤੇ ਕੀ ਪੜ੍ਹਣ ਤੱਕ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਹੈਰਾਨਗੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਭੁੱਲ ਗਈ। ਪੰਜਾਬੀ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਰਹਿ ਗਈ। ਮੇਰਾ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਜਨਮ ਹੈ ਅਤੇ ਪੇਕਾ ਟੱਬਰ ਪਿਛਲੀਆਂ ਬਾਈ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਹੈ।

ਸਾਲ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਬਹੁਤ ਮੁਬਾਰਕ ਹੋ ਕੇ ਆਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਹਿੰਦੀ, ਉੜਦੂ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦਾ ਲਾਵਾ ਪੰਘਰ ਕੇ, ਉੱਲਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਇਆ। ਮੇਰੀ ਲਿਪੀ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ। ਟੋਰੌਂਟੋ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲੋਕ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਘਰ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਲੱਖਣ ਹੈ, ਵੱਖਰੀ ਹੈ, ਹਰ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਬਹੁ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਿਕ (ਰਹਿਣੀਆਂ ਸਹਿਣੀਆਂ ਵਾਲਾ) ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ, ਪੇਸ਼ਾਕ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ।

ਜਦ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਹੁਨਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਰੁਖ਼ ਕੀਤਾ, ਉੱਨੀ ਸੌ ਨੱਬੇ ਦਾ ਸਾਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰੰਗ ਲਿਆਂਦੇ, ਕੈਨਵਸ ਲਿਆਂਦੀ ਅਤੇ ਸਿਰ ਸੁੱਟ ਕੇ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਵੱਲ ਲੱਗ ਗਈ। ਸਵੇਰੇ ਪਤੀ, ਬਾਲ-ਬੱਚੇ ਦਫ਼ਤਰਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਪੇਂਟਿੰਗ ਕਰਨ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ। ਸਵੇਰ ਦੇ ਦੱਸ ਵੱਜੇ ਹੁੰਦੇ, ਘਰ ਵਿੱਚ ਘਸਮਾਨ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ- ਕਿਤੇ ਕਪੜੇ, ਕਿਤੇ ਤੌਲੀਏ, ਬਿਸਤਰੇ, ਰਜਾਈਆਂ ਖਿਲਰੇ ਹੁੰਦੇ ਯਾ ਫਿਰ ਸਿੱਕ ਵਿੱਚ ਜੂਠੇ ਬਰਤਨ... ਸਭ ਵੱਲੋਂ ਧਿਆਨ ਹਟਾਅ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵੱਲ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪੰਜ ਵਜੇ ਤੱਕ ਪੇਂਟਿੰਗ ਕਰਦੀ। ਟੱਬਰ ਦੇ ਘਰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਦੋ ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ

ਬੁਰਜ਼, ਰੰਗ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਕੇ ਰਸੋਈ ਠੀਕ ਕਰਦੀ, ਰੋਟੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਘਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੀ। ਸੁਨਿਚਰ, ਐਤਵਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਵਕਤ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ, ਸਫ਼ਾਈ ਲਈ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਔਰਤ ਤੋਂ ਘਰ ਸਾਫ਼ ਕਰਵਾਉਣਾ, ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਵਾਸਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਸਮਾਨ ਖਰੀਦਣਾ ਵਗੈਰਾ...

ਮੈਂ 'ਮਿੰਸੀਸਾਗਾ ਆਰਟਸ ਕਾਊਂਸਿਲ' ਦੀ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਗਈ। ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਦੀ (ਮੁਕਾਬਲੇ) ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਲੋਕ ਜਾਣਨ ਲੱਗ ਗਏ। ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਨਾਂ ਬਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੇਂਟਿੰਗਜ਼ ਵਿਕਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੇਚ ਕੇ ਓਹ ਮਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਜਿਨਾ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਰਚਣ ਵਿੱਚ ਆਇਆ। ਟੀ.ਵੀ ਵਾਲਿਆਂ, ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਬੜੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ। ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਬਖ਼ਸ਼ ਕੇ ਕਿਰਤਾਰਥ ਕੀਤਾ।

ਮੇਰੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕੁਦਰਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵੰਨ ਸੁਵੰਨੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੜਕਦੇ ਬੱਦਲ, ਉੱਛਲਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ, ਉੱਡਦੇ, ਖਿਲਰਦੇ ਰੰਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਲਿਪਟਦੀ, ਰੀਝਦੀ ਫਿਰਦੀ ਆਂ।

ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਟੋਰੌਂਟੋ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਉੱਘੇ, ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਕਲਾਕਾਰ ਆਏ ਹੋਏ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਲਸਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਤਾਰੀਫ਼ਾਂ ਦੇ ਪੁਲ ਬੰਨ੍ਹ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਕਿੱਥੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਸਾਂ, ਬੰਦਾ ਹਿੰਮਤ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਮਤੀ ਜੀ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਮਤੀ ਜੀ ਹੱਸੇ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ

ਕੀ ਨਾਂ ਹਨ, ਕਿਹੜੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਯਾਂ ਤੀਵੀਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਮਹੀਨਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬੇਖ਼ਬਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਐਡੇ ਮਗਨ ਹਨ ਕਿ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦੇ...।"

ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸੋਚੀ ਪੈ ਗਈ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਹ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਮੇਰੀ ਪੂਜਾ ਕਰੇ, ਨਾ ਹੀ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾ। ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਆਸ਼ਰਮ ਪੂਰੀ ਸ਼ਿਦਤ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਆਣ ਦਿੱਤੀ, ਨਾ ਹੀ ਪਤੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ।

ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਤੇ, ਨਵੇਂ ਨਿਵੇਕਲੇ ਲੋਕ, ਓਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਕਸਕ ਤੋਂ ਵੀ ਬੇਖ਼ਬਰ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੀ। ਉਹ ਸੇਕ ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਹਿ ਤੁਰਿਆ।

(ਹੁਣ ਇਕ ਨਵੀਂ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਹੈ) ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਇਹ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਮ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ।

ਜਦ ਮੈਂ ਸੋਚ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੁਖਬੰਦ ਕੌਣ ਲਿਖੇਗਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹਰੀਸ਼ ਜੈਨ ਹੁਰਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਖਿਆ, "ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਆਪ ਲਿਖੋ"। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਵਡਿਆਈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੌਣ ਜਾਣਦਾ ਹੈ!"

..ਮੈਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ 'ਕਹਾਣੀ ਵਿਚਾਰ ਮੰਚ' ਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬੜੇ ਸਬਰ ਨਾਲ ਸੁਣੀਆਂ। ਮੈਂ ਸੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ ਬ੍ਰਜਿੰਦਰ ਗੁਲਾਟੀ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਦੀ ਸ਼ੌਰਟਹੈਂਡ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਟਾਈਪ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖਵਾਈਆਂ।

ਕਾਮਰੇਡ ਕੁੜੀ ਰਾਹ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਲੋਕ

ਅਨਿਲ ਆਦਮ

ਕਵਿਤਾ

ਉਸਦੀ ਅੱਖ ਝੀਲ ਨਹੀਂ ਸੀ
ਟਿਕਾਅ ਤਾਂ
ਇੱਕ ਪਲ ਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ
ਉੱਥੇ ਕਿਸੇ ਕੰਵਲ ਨੇ ਕੀ ਉੱਗਣਾ ਸੀ
ਇੱਕ ਸਾਗਰ ਸੀ ਦੂਰ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ
ਜੋ ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਦੇ
ਡੁੱਬ ਜਾਣ ਦੇ ਫਿਕਰ 'ਚ ਡੁੱਬ ਕੇ ਰੋਜ਼ ਮਰਦਾ ਸੀ
ਕਾਮਰੇਡ ਕੁੜੀ ਦੀ ਅੱਖ ਉਦਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ
ਫਿਕਰਮੰਦ ਸੀ
ਉਹ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ
ਪਰ ਏਨਾ ਕੁ! -ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਕੁ ਨਹੀਂ!!
ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ
ਚੁਟਕੀ ਭਰ ਸੰਪੂਰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ ...
ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਸਾਂ ਵਾਲਾ ਦਾ ਇੱਕ ਚੀਰ ਭਰੀਦਾ ਹੈ
ਉਸਨੇ ਤਾਂ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵੀ ਜਦੋਂ ਚਾਹਿਆ
ਤਾਂ ਇਹੋ ਚਾਹਿਆ
ਕਿ ਧਰਤੀ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੁਰੰਗਲੀ ਹੋਵੇ
ਘਰ ਬਾਰ ਨਿੱਕ ਸੁੱਕ; ਖੇਸ ਦਰੀਆਂ
ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਾਂਗ ਦੋ ਤਿੰਨ ਹੋਰ
ਲੋੜਾਂ ਉਸਦੀਆਂ ਵੀ ਸਨ
ਪਰ ਉਸਦਾ ਇਸ ਪਾਸੇ ਪਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਕਦੀ
ਕਾਮਰੇਡ ਕੁੜੀ
ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਹਿਬੂਬਾ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ
ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲਿੱਬੜੇ-ਲਤਾੜਿਆਂ ਦੀ ਮਾਂ
ਬਣ ਗਈ ਸੀ
ਇੱਕ ਕਾਮਰੇਡ ਕੁੜੀ ਨੂੰ
ਕਈ ਸਾਲ ਚੁਪ-ਚਾਪ ਪਿਆਰ ਕਰਦਿਆਂ
ਅਖੀਰ ਮੈਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹਾਂ
ਕਿ ਕਾਮਰੇਡ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ
ਧਰਤੀ ਜਿੱਡਾ ਦਿਲ
ਤੇ ਅਸਮਾਨ ਜਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਜਿਗਰਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ...

ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਖੇੜਾ ਸਮਰਾ

ਕਵਿਤਾ

ਕੁਝ ਲੋਕ ਨੇ ਫੁਲਾਂ ਵਰਗੇ,
ਖਿੜੀ ਕਪਾਹ ਦੇ ਗੁੱਲਾਂ ਵਰਗੇ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਨੇ ਸੋਚੀਂ ਉਚੇ,
ਲਿਸ਼ਕਣ ਵਾਂਗੂੰ ਮੋਤੀ ਸੁੱਚੇ
ਕੁਝ ਲੋਕੀਂ ਨੇ ਮਹਾਂ ਗਿਆਨੀ,
ਗੁਣ ਧਰ ਜਾਂਦੇ ਲਿਖ ਬਿਆਨੀ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਨੇ ਰੰਗ ਰੰਗੀਲੇ,
ਸਦਾ ਹੀ ਦਿਸਦੇ ਫੈਲ ਫੁਬੀਲੇ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਨੇ ਮੋਤੀ ਸੁੱਚੇ,
ਜਿਓਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਪਰੁੱਚੇ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਨੇ ਰਹਿੰਦੇ ਅਰਸ਼ੀਂ,
ਝਾਤ ਨਾ ਪਾਵਣ ਆਪਣੇ ਫਰਸ਼ੀਂ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਨੇ ਲਹਿਰਾਂ ਵਰਗੇ,
ਕੁਝ ਨੇ ਉਜੜੇ ਸਹਿਰਾਂ ਵਰਗੇ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਹਉਮੈਂ ਵਿਚ ਸੜਦੇ,
ਡੁੱਬੇ ਰਹਿੰਦੇ ਕਦੇ ਨਾਂ ਤਰਦੇ
ਕੁਝ ਆਏ ਵੀ ਨਾਂ ਆਏ ਇਥੇ,
ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪਰਾਏ ਇਥੇ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਨੇ ਚੱਕਵੇਂ ਚੁਲੇ,
ਉੱਡ ਪੁੱਡ ਜਾਂਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬੁੱਲੇ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਫਿਰਨ ਹੰਕਾਰੇ,
ਮਾਰਨ ਹਰ ਥਾਂ ਫੋਕੇ ਫੁੱਕਾਰੇ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਨੇ ਜੁੜੀਆਂ ਜੋਕਾਂ,
ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਮਾਰਨ ਮੋਕਾਂ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਨੇ ਨਮਕ ਹਰਾਮੀ,
ਕੁਝ ਨੇ ਇਥੇ ਨਿਰੀ ਬਦਨਾਮੀ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਨੇ ਨੌਕਾਂ ਝੋਕਾਂ,
ਕੁਝ ਲੋਕ ਨੇ ਨਿਰੀਆਂ ਟੋਕਾਂ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਹਰੇ ਭਰੇ ਨੇ
ਕੁਝ ਜੀਦਿਆਂ ਵੀ ਮੋਏ ਮਰੇ ਨੇ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਅਨਪੜ੍ਹ, ਪੜ੍ਹੇ ਨੇ,
ਕੁਝ ਬਿਨ ਬਾਲਣ ਰਹਿਣ ਸੜੇ ਨੇ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਨੇ ਕੋਰੀ ਸਲੇਟ,

ਕੁਝ ਨਾ ਰਖਦੇ ਆਪਣੇ ਪੇਟ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਨੇ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਪੂਛ,
ਜਿਹੜੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਵੰਝਲੀ ਸੂਝ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਨੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਰਗੇ,
ਕੋਈ ਨਾਂ ਬੁੱਝੇ ਜੰਤਰੀਆਂ ਵਰਗੇ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਬੋਲਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ,
ਸੂਰਮੇਂ ,ਜੋਧੇ ਬਹਾਦਰ ਸੂਰੇ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਨੇ ਫੁੱਲ ਗੁਲਾਬੀ,
ਕੁਝ ਲੋਕ ਨੇ ਨਿਰੇ ਸ਼ਤਾਬੀ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਨੇ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ,
ਉਹ ਨਾ ਸਮਝਣ ਘਾਲੇ ਮਾਲੇ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਨਿਓਂ ਕੇ ਚਲਦੇ,
ਵਾਂਗੂੰ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ ਢਲਦੇ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਨੇ ਲੁੱਚੇ ਲੰਡੇ,
ਵਿਆਹੇ ਵਰੇ ਵੀ ਫਿਰਦੇ ਰੰਡੇ ;ਕੁਝ ਲੋਕ ਨੇ ਬੜੇ
ਸ਼ੈਤਾਨ, ਕੁਝ ਫਿਰਦੇ ਬਣ ਹੈਵਾਨ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਸਿਖਾਵਣ ਵਾਲੇ,
ਸਿੰਧੇ ਰਾਹੇ ਪਾਵਣ ਵਾਲੇ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਰੱਬ ਵਰਗੇ ਨੇ,
ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸੱਚ ਵਰਗੇ ਨੇ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਪੂਰੇ ਪਤਵੰਤੇ,
ਕੁਝ ਲੋਕ ਸੱਜਣ ਸੜਵੰਤੇ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਰੱਬ ਬਣ ਜਾਂਦੇ,
ਚੰਗਾ ਕਰ ਜੱਸ ਖੱਟ ਜਾਂਦੇ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਨੇ ਠੰਡੀਆਂ ਛਾਵਾਂ,
ਕੁਝ ਅੰਗਸਿੰਗ ਰਹਿੰਦੇ ਵਾਂਗ ਭਰਾਵਾਂ
ਕੁਝ ਲੋਕ ਮਾਂ ਵਰਗੇ ਨੇ, ਜੱਗ 'ਤੇ ਉਚੀ ਥਾਂ ਵਰਗੇ
ਨੇ; ਬੋਹੜ ਦੀ ਠੰਡੀ ਛਾਂ ਵਰਗੇ ਨੇ, ਧਰਤ ਤੇ
ਸੋਹਣੀ ਥਾਂ ਵਰਗੇ ਨੇ
ਸਾਰੇ ਲੋਕੀਂ ਰੰਗ ਬਿਰੰਗੇ,
ਸਭ ਦੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਮੜੰਗੇ।
ਇਹਨਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਾ ਪਾਇਆ
ਭਾਵੇਂ ਰੱਬ ਵੀ ਸਮਝਣ ਆਇਆ।

ਬਲਬੀਰ ਮਾਧੋਪੁਰੀ (ਸਵੈਜੀਵਨੀ “ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ” ਬਾਰੇ)

ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ

(ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਉੱਘੇ ਲੇਖਕ)

ਮੁਲਾਕਾਤ

?: ਬਲਬੀਰ ਮਾਧੋਪੁਰੀ ਜੀ, ਤੁਹਾਡੀ ਸਵੈਜੀਵਨੀ ਦਾ ਨਾਂ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਤੀਕ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਹੋ?

- ਹਾਂ, ਸਤਨਾਮ ਜੀ, ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਡੂੰਘਾ ਲਗਾਅ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਮਾਧੋਪੁਰ (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ) ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਅਲਗ-ਅਲਗ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮਿੱਟੀ-ਰੇਤਾ, ਇਸ ਵਿਚ ਲਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹਰੇ-ਭਰੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਝਿੜੀਆਂ, ਫੁੱਲ-ਪੌਦੇ, ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਨਦੀਆਂ-ਨਾਲੇ, ਵਗਦੇ ਪਾਣੀ ਤੇ ਬਰਸਾਤਾਂ ਨੂੰ ਫੁੱਟਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕ ਸੀਰਾਂ ਜਦੋਂ ਕੂਲ੍ਹਾਂ ਬਣ ਵਗਦੀਆਂ ਤਾਂ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਲੱਫਾਂ ਮਾਰਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉੱਠਦੀਆਂ। ਮਨ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਕਲਾਵੇ ‘ਚ ਗਹਿਰੀਆਂ ਚੁੱਭੀਆਂ ਮਾਰਦਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਰੁੱਖਾਂ-ਪੌਦਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀ ਲਗਾਅ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਨਾ ਭਰੂਣ ਦਿੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਕਿਸੇ ਕਿਰਤੀ ਵਾਂਗ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ। ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਮਿੱਧੀਆਂ ਗਈਆਂ ਘਾਹ ਦੀਆਂ ਤਿੜ੍ਹਾਂ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਫਿਰ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਸਿਰ ਚੁਕਦੀਆਂ ਦਿਸਦੀਆਂ। ਤੇ ਜਦੋਂ ਰੁੱਖਾਂ ਦਾ ਵੱਢ-ਵਢਾਗਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਟੱਕ ਮੇਰੇ ਸੀਨੇ ‘ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਜਾਪਦਾ-ਕਿ ਇਹ ਰੁੱਖ ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਮੌਸਮ ਯਾਨਿ ਸਰਦੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਗਰਮੀ, ਵੱਡਾ ਆਸਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੁਫਾਨਾਂ-ਮੋਹਲੇਧਾਰ ਬਾਰਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਓਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੇ ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੂੰ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰੁੱਖ ਸਾਨੂੰ ਆਕਸੀਜਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ, ਚੁਗਿਰਦੇ ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਕਰਕੇ ਖੜ੍ਹਨਾ-ਵਧਣਾ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨਵੀਂ ਉੱਰਜਾ ਭਰਦਾ। ਹਨ੍ਹੇਰੀਆਂ-ਝੱਖੜਾਂ ਵਿਚ ਲਿਫਦੇ-ਡੋਲਦੇ ਰੁੱਖ ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੀਆਂ ਵਰਗੇ ਲਗਦੇ ਜੋ ਅਕਹਿ ਤੇ ਅਸਹਿ ਕਹਿਰ ਨੂੰ ਪਿੰਡੇ ‘ਤੇ ਝੱਲ ਕੇ ਮੁੜ ਅਡੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਰੁੱਖਾਂ

ਨੂੰ ਗਹੁ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਸਦਕਾ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਵਗਦੇ ਲਹੂ ਵਾਂਗ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਦੌੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ।

ਜਦੋਂ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਰੁੱਖ ਕੱਟ-ਵੱਢ ਮਗਰੋਂ ਜਾਂ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਖੁਣੋਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਬੀਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਸੁੱਕ ਕੇ ਲੱਕੜ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੁੰਦੇ ਦੇਖੇ। ਤੇ ਆਖਿਰ ਇਹ ਘਰਾਂ ਤੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣੇ ਰਹਿ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹਰ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਵਾਲੇ ਤਣੇ ਵਾਂਗ ਤਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਦਿਸਦੇ। ਆਪ

ਮਰ ਕੇ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦਿੰਦੇ ਲਗਦੇ। ਇਉਂ ਮੇਰੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਖਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਦਬੇ-ਕੁਚਲੇ, ਲਤਾੜੇ-ਪਛਾੜੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਰਗਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ‘ਰੁੱਖਾਂ ਜੇਹੀ ਜੀਰਾਂਦ’ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਉਸ ਛਾਂਗੇ ਹੋਏ ਰੁੱਖ ਵਰਗੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਮੁੱਖਧਾਰਾ ਨਾਲੋਂ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਿੰਡ ਦੀ ਮੁੱਖ ਵਸੋਂ ਤੋਂ ਹਟਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹਦੀ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਹੈ। ਜੱਟ-ਜ਼ਿੰਮੀਂਦਾਰ, ਕਿਸਾਨ, ਕਾਰਖਾਨੇਦਾਰ ਤੇ ਮਕਾਨ ਉਸਾਰਨ ਵਾਲੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਉਹਦੀ ਸ਼ਰਨ ਭਾਲਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਜ਼ਿੰਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਬੇਗਾਰ (ਬਿਨਾਂ ਇਵਜ਼ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਮਿਹਨਤ), ਖੇਤਾਂ ‘ਚ ਕੀਤੀ ਬਾਲ-ਮਜ਼ਦੂਰੀ, ਸਕੂਲ-ਕਾਲਜ ਵੇਲੇ ਖੇਤਾਂ ‘ਚ ਤੇ ਮਕਾਨ-ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਦਿਹਾੜੀਦਾਰ ਵਜੋਂ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਤੱਥ ਵੇਰਵੇ ਭਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ ਛਾਉਣੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ... ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਿਆਲਾਂ ਤੇ ਸੋਚਾਂ ਸਦਕਾ ਹੀ ਮੇਰੀ

ਸਵੈਜੀਵਨੀ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਦਾ ਨਾਂ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਅ ਮੈਨੂੰ ਸੁੱਝ ਗਿਆ। ਇਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦਲਿਤ ਸਮਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ।

?: ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਸਵੈਜੀਵਨੀ ਵਿਚ ਜੋ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਪੁੱਠ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਠ ਹਿੰਦੀ ਦਲਿਤ ਸਵੈਜੀਵਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ ਗਈ। ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਵਕਤ ਲੱਗਾ?

- ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਵਿਚਲੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪੁੱਠ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ, ਆਲੋਚਕ ਤੇ ਖੋਜਾਰਥੀ ਹੀ ਤੱਤਾਂ-ਤੱਥਾਂ ਸਹਿਤ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪੁੱਠ ਤੇ ਯਥਾਰਥਕ ਸ਼ੈਲੀ ਲਈ ਮੈਂ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਚੇਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਤਲਖ-ਹਕੀਕਤਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨਦਿਆਂ ਸੱਚ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿਤੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹੈ।

‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਵਿਚਲੀ ਸਾਹਿਤਕਤਾ ਬਾਰੇ ਐਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਸੰਪਾਦਕ ਅਨੁਵਾਦ ਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਡਾ. ਮਿੰਨੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ, ਈ-ਮੇਲ ਤੇ ਫੋਨ ‘ਤੇ ਬਹੁਤ

Alzheimer's disease could begin before birth: Study

<https://goo.gl/ycXDoj> -via inshorts

ਵਾਰ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ-ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਸਵੈਜੀਵਨੀ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਉਪਲਬਧ ਸਵੈਜੀਵਨੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕਤਾ ਦੇ ਨਿੱਖਰੇ ਤੇ ਵੱਖਰੇ ਮੁਹਾਂਦਰੇ ਕਰ ਕੇ ਅਲਗ ਪਛਾਣ ਰਖਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਜੈਨ ਨੇ ਭਰਵੀਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ।

ਇਉਂ ਹੀ 'ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ' ਦੇ ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦਕ ਤੇ ਉੱਘੇ ਲੇਖਕ ਸੁਭਾਸ਼ ਨੀਰਵ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ 'ਚ ਇਸ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਨਾਮੀ ਲੇਖਕ ਸਾਕਿਬ ਮਕਸੂਦ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਮੁੱਲਾਂ, ਮੇਰੇ ਬਾਲ-ਮਨ ਦੇ ਮਨੋਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ, ਪਾਤਰ-ਚਿੱਤਰਣ, ਗੂੜ੍ਹੇ ਪੇਂਡੂ ਮੁਹਾਵਰੇ ਤੇ ਠੁੱਕਦਾਰ ਬੋਲੀ ਰਾਹੀਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਸਮੁੱਚੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸਾਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਦਿਸਣ ਬਾਰੇ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਮਾਣ ਤੇ ਦਲਿਤ ਵਰਗ ਦੀ ਗਲਪੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੇ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਚਾਰ ਚਿੱਠੀਆਂ ਨਵੰਬਰ 2002, ਅਗਸਤ 2003, ਮਾਰਚ 2006, ਜੁਲਾਈ 2007 ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ, ਕੁਝ ਕੁ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਉਂ ਹਨ; 'ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਵਨਾ, ਵਿਚਾਰ, ਖਿਆਲ ਕਹਿਣ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਵੀ ਵਾਰਤਕ ਪੱਖੋਂ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਤੇਰੀ ਸਵੈਜੀਵਨੀ (ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ) ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਬਹੁਤ ਸੰਵੇਦਸ਼ੀਲ, ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਗਾਥਾ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ਤੋਵਸਕੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, 'ਦ ਇੰਪਰੈਸ਼ਨ ਮੇਡ ਬਾਈ ਰੀਐਲਿਟੀ ਇਜ਼ ਆਲੇਵਜ਼ ਮਚ ਸਟਰੋਂਗਰ ਦੇਨ ਦੈਟ ਗੇਂਡ ਫਰੋਮ ਹੀਰਿੰਗ ਅਬਾਉਟ ਇਟ।' ਮੇਰਾ ਵੀ ਇਹੋ ਹਾਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ-ਸੁਣਿਆ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੈ ...।

ਕਮਲੇਸ਼ਵਰ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, 'ਆਤਮਕਥਾ

“.. ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਸਨਮਾਨ ਤੇ ਸਵਾਗਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬੀ ਜਾਂ ਹਿੰਦੀ ਤਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ।”

- ਕਮਲੇਸ਼ਵਰ

(ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ) ਦਾ ਪੂਰਾ ਕਲੇਵਰ (ਭਾਸ਼ਾ, ਸ਼ਿਲਪ, ਰਚਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇ ਕਾਲ) ਆਪਣੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਚੁਨੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦਾ ਹੈ। ... ਏਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਲੇਖਕ ਨੇ 'ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ' ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸ਼ੋਸ਼ਿਤ ਤੇ ਪੀੜਤ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਸਾਹਿਤਕ ਮਾਨਦੰਡਾਂ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਗਟਾ ਕੇ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਧਰਾਤਲ ਉਤੇ ਉਸ ਭਾਵ-ਬੋਧ ਦਾ ਵੀ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਬੀਰ ਤੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਤੇ ਪਦਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਸਭ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਸਨ। 'ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ' ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਸਨਮਾਨ ਤੇ ਸਵਾਗਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬੀ ਜਾਂ ਹਿੰਦੀ ਤਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ।”

ਡਾ. ਸੀ. ਡੀ. ਸਿੰਧੂ ਨੇ 'ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ' ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਦਭੁਤਤਾ ਬਾਰੇ ਉਸ (ਬਲਬੀਰ ਮਾਧੋਪੁਰੀ) ਦੀ ਡਿਕਨਜ਼ ਵਰਗੀ ਸੂਝ

ਤੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੀ ਪਕੜ ਲਈ ਤਿੱਖੀ ਅੱਖ ਉਸ ਜਿਹੇ ਹੀ ਅਭੁੱਲ ਸ਼ਬਦ-ਚਿੱਤਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਡਾ. ਸੁਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ' ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ, '... ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ ਸਾਡੀ ਆਲੋਚਨਾ ਸਾਹਮਣੇ ਵੰਗਾਰ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਇਹ ਸਵੈਜੀਵਨੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।’

ਸਤਨਾਮ ਜੀ, ਹੁਣ ਤਕ ਕੀਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਵੈ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਵਾਲੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਤੋਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਡਰਦਾ ਤੇ ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਾਂ ਏਥੇ ਹੀ ਵਿਸਰਾਮ ਦਈਏ। ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਠਕਾਂ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮਾਫੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ...।

...ਤੇ 'ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ' ਨੂੰ ਲਿਖਣ 'ਚ ਕਿੰਨਾ ਵਕਤ ਲੱਗਾ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਣਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਦਸੰਬਰ 1996 ਵਿਚ ਮੈਂ 'ਆਰਸੀ' ਮਾਸਿਕ ਰਸਾਲੇ ਵਿਚ ਸਵੈਜੀਵਨੀ ਦਾ ਇਕ ਕਾਂਡ 'ਮੇਰੀ ਦਾਦੀ-ਇਕ ਇਤਿਹਾਸ' ਛਪਵਾਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਵਜਹ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਸਵੈਜੀਵਨੀ ਲਿਖਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ! ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਪਹੁੰਚਾ ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ, ਆਲੋਚਕ ਤੇ ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਠਕ ਮੈਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਤੇ ਸਾਰਕ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੀ ਬਾਨੀ ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਭਰੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਮਹਿਫਲਾਂ ਤੇ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ 'ਚ ਆਖਿਆ, 'ਲੋਕ ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਲੱਭਦੇ ਨੇ- ਮੈਂ ਬਲਬੀਰ ਮਾਧੋਪੁਰੀ ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ ਏ! ... 'ਆਰਸੀ' 'ਚ ਛਪੇ ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਮੇਰੇ ਲੂੰ-ਕੰਡੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ...

ਬਲਬੀਰ ਮਾਧੋਪੁਰੀ

ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ

ਮੁਲਾਕਾਤ

“Reading it that evening was like having someone whisper to me, in elongated...sentences, all the youthful affirmations I had been yearning to hear: Loneliness is just space expanding around you. Trust uncertainty. Sadness is life holding you in its hands and changing you. Make solitude your home.” -Rachel Corbett on Rainer Maria Rilke’s book “Letters to a Young Poet”

ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਆਪਣੇ ਸੱਚ ਕਰ ਕੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਹਿਲਾਅ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਰਚਨਾ ਏ। ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਗੱਚ ਭਰ ਆਉਂਦਾ ਏ। ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਕਿ ਸਦੀਆਂ ਦਾ ਅਨਿਆਂ ਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇਸ ਸਵੈਜੀਵਨੀ ਰਾਹੀਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਜੁਗਤ ਨਾਲ ਬੇਨਕਾਬ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਏ।

ਸਾਲ-ਸਾਲ ਦੇ ਵਕਫੇ ਮਗਰੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਵੈਜੀਵਨੀ ਦੇ ਦੋ ਹੋਰ ਅਧਿਆਇ ‘ਆਰਸੀ’ ਵਿਚ ਛਪਵਾਏ। ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ! ਫੋਨਾਂ, ਚਿੱਠੀਆਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ।

ਨਵਯੁਗ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼ ਦੇ ਮਾਲਕ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਸਮਝ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਭਾਪਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿਤੀ ਕਿ ਸਵੈਜੀਵਨੀ ਛੇਤੀ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲੈ, ਮੈਂ ਛਾਪਾਂਗਾ। ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਰੁਝੇਵੇਂ ਕਾਰਨ ਵਕਤ ਨਾ ਮਿਲਦਾ। ਭਾਪਾ ਜੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਹਿੰਦੇ-ਜਦ ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗਾ ਤੇ ਤੂੰ ਫਿਰ ਲਿਖੇਗਾ। ਉਹ ਬੀਮਾਰ ਵੀ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ... ਤੇ ਦੱਸਦਿਆਂ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਕੀ ਸਵੈਜੀਵਨੀ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਮੈਂ ਵੀਹ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ‘ਚ ਲਿਖ ਲਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੇਰੀ 45 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵੇਰਵਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਉਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਾਲ ਭਾਵੇਂ 2002 ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ 2003 ਵਿਚ ਆਈ ਸੀ।

?: ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਨਾਮਵਰ ਆਲੋਚਕ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਵਰਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ੋਧ-ਪੱਤਰ ‘ਸ਼ੀਰਸ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਬਲਬੀਰ ਮਾਧੋਪੁਰੀ ਦੀ ਆਤਮ-ਕਥਾ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਦਾ ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰੀਯ ਆਂਕਲਨ’ ਵਿਚ ‘ਜੁਠ’, ‘ਮੁਰਦੀਯਾ’, ‘ਮਾਣਿਕਰਣਿਕਾ’ ਆਦਿ ਹਿੰਦੀ ਦੀਆਂ ਆਤਮਕ ਕਥਾਵਾਂ ਉਤੇ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਭਾਰੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੋਗੇ?

- ਸਤਨਾਮ ਜੀ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਮੇਰੇ ਲਈ ਬੜਾ ਕਠਿਨ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਆਲੋਚਕ, ਵਿਦਵਾਨ ਟਿੱਪਣੀਕਾਰ, ਸਾਹਿਤਕਾਰ, ਖੋਜਾਰਥੀ ਤੇ ਪਾਠਕ ਦਾ ਕਿਸੇ ਸਾਹਿਤਕ ਕ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਯਾਨਿ ਨਜ਼ਰੀਆ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਵਰਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ (ਫੋਨ ‘ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਮੁਤਾਬਕ ਛੇ ਵਾਰ) ਪੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਵੈਜੀਵਨੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਵਾਲ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਤ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਲੰਮੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ, ‘ਮਾਧੋਪੁਰੀ ਦੀ ਇਹ ਆਤਮਕਥਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਮਾਧੋਪੁਰੀ ਵਲੋਂ ਭੋਗਿਆ ਯਥਾਰਥ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹਦੀ ਅਨੋਖੀ ਸ਼ੈਲੀ, ਕੱਥ ਤੇ ਉਹਦੀ ਤਰਸ ਭਰੀ ਸਥਿਤੀ (ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ) ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਜ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਮੀਕੀ ਦੀ ‘ਜੁਠਨ’ ਤੇ ਤੁਲਸੀ ਰਾਮ ਦੀ ‘ਮੁਰਦੀਯਾ’ ਤੇ ‘ਮਾਣਿਕਰਣਿਕਾ’ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ... ਮੈਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਸਮਾਲੋਚਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਦਾ ਗੁਣਗਾਨ ਤੇ ਮਾਧੋਪੁਰੀ ਦੀ ਸਰਬੰਗੀ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਇਕ ਬੜੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਦੋਗਲਾਪਨ ਲੱਗਾ। ਮੈਂ ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਤੇ ਮਾਧੋਪੁਰੀ ਦੀਆਂ ਆਤਮਕਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਨਹੀਂ, ਕਈ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਿੰਦਤ ਨਾਲ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਧੋਪੁਰੀ ਨਾਲ ਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਮਾਧੋਪੁਰੀ ਦੀ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਨਾਲ ਹੋਏ ਇਸ ਭੇਦਭਾਵ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਾਸਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਤੇ ਸਮਾਜ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਦੋਹਰਾ ਆਂਕਲਨ ਲਿਖਣ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਲਿਆ। ... ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸਾਰੀਆਂ ਦਲਿਤ ਆਤਮ-ਕਥਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਲਬੀਰ ਮਾਧੋਪੁਰੀ ਦੀ ਆਤਮ-ਕਥਾ ਸਰਵ-ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ...।’ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਮੈਂਪ੍ਰਸੰਸਾ ਦਾ ਹੋਰ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਕਿਣਕੇ ਮਾਤਰ ਸਮਰੱਥਾ

ਤੇ ਸੂਝ ਨਾਲ ਲਿਖਦੇ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ- ਹੋਰ ਦੱਸਾਂ? ਕਿਸੇ ਜੱਟ ਪੰਜਾਬੀ ਆਲੋਚਕ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਵੀ ਟਿੱਪਣੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ- ਉਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਿਉਂ ਕਰਨ। ਤੇ ਦਲਿਤ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਵੀ ਕੁਝ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਹਾਂ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸਵਾਗਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਸਦਕਾ।

?: ਜਦੋਂ ਮਰਾਠੀ ਦੀਆਂ ਸਵੈਜੀਵਨੀਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ‘ਤੇ ਛਪਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕੀ?

- ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਮਰਾਠੀ ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਆਪਣਾ ਮੁਕਾਮ ਹੈ- ਜਿਸ ਸ਼ਿੰਦਤ ਨਾਲ ਮਰਾਠੀ ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ, ਸਵੈਜੀਵਨੀ ਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਪੁਣਛਾਣ ਕੀਤੀ ਹੈ-। ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ। ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਸਮੇਤ ਭਾਰਤ ਭਰ ਦੀਆਂ ਸਵੈਜੀਵਨੀਆਂ ਸਵੈ ਨਾਲੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਅਬਰਾਬਰੀਆਂ, ਵਿਤਕਰੇਬਾਜ਼ੀ, ਛੂਤਛਾਤ, ਜਾਤਪਾਤ ਤੇ ਦਲਿਤ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਧੱਕੇਸ਼ਾਰੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਕਰੂਪ ਚਿਹਰਾ ਦਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦਲਿਤ ਸਵੈਜੀਵਨੀਆਂ ਵਿਚ ਲਿਪੀਆਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੈ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਨਹੀਂ।

ਸਤਨਾਮ ਜੀ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਬਾਰੇ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਚਰਚਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਬਾਰੇ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ ਨੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਰੂਪ ਲਿਆ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰ

“The will to create drives young artists to overcome even the most heart-hollowing of childhoods and make their work at any cost.”

- Rachel Corbett

ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪਸਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਬਹੁਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਨਿੱਜ-ਮੁਖੀ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੋਟ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜੁਟੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕੁੱਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵੈਜੀਵਨੀਆਂ ਹਾਸ਼ੀਏ ਉੱਤੇ ਚਲੇ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਤਕ ਦਮ-ਖਮ ਕਾਰਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਹਲਕਿਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਬੀ. ਏ., ਐੱਮ. ਏ. ਦੇ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਆਗਰਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ (ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਤੇ ਰਾਂਚੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ (ਝਾਰਖੰਡ) ਦੇ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਉਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਵੀਹ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀਜ਼ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ ਰਾਜਸਥਾਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਹੋਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਹ ਔਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ ਤੋਂ ਅਜੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਛਪੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦਸੰਬਰ 2016 ਵਿਚ ਪੌਡੀਚੇਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਯਸ਼ਪਾਲ ਨਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਐਵਾਰਡ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਵੀ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਹੀ ਕਰਵਾਈ ਹੈ। ਹੋਰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤਹਿਤ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੋ, ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਕਿ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਚਰਚਾ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਛੜ ਕੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਮੁੱਖਧਾਰਾ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਜ਼ਹ ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਕਿਸੇ ਦਲਿਤ ਮਾਅਰਕਾ ਖੇਮੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਤ ਰਾਹੀਂ ਦਲਿਤ ਚਿੰਤਨ ਤੇ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨਾ ਮੇਰਾ ਨੈਤਿਕ ਫਰਜ਼ ਹੈ- ਮੇਰੇ

ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਦੇਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਹੋਣ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਮਲਾਲ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ‘ਚ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਵਧੇਰੇ ਗੰਭੀਰਤਾਨਾਲ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ- ਸੁਚੇਤ ਕਰਦੇ ਵਿਚਾਰ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ।

?: ਬਲਬੀਰ ਜੀ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ ਕਿ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਤੇ ਕਰਾਸਵਰਡ ਅਵਾਰਡ ਵਾਸਤੇ ਨਾਮਜ਼ਦ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- ਤੁਸੀਂ ਸਹੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਸਤਨਾਮ ਜੀ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਉਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਵੀਹ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀਜ਼ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ।

ਸਮਾਜਿਕ ਯਥਾਰਥ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਤੌਰ ਤੇ ਮੁੱਲਵਾਨ ਕਿਤਾਬਾਂ ਇਨਾਮਾਂ-ਸਨਮਾਨਾਂ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਹਰੇਕ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਾਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਵਾਰਡ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦ ਹੋਣਾ ਵੀ ਅਹਿਮ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਾਂ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਲਈ ਮੇਰੀ ਸਵੈਜੀਵਨੀ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਇਨਾਮਾਂ ਵਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ ਤੇ ਸਾਲ 2011 ਵਿਚ ਇਹ ਕਰੌਸਵਰਡ ਅਵਾਰਡ ਵਾਸਤੇ ਨੌਮੀਨੇਟ

ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਗੂਗਲ ਸਰਚ ‘ਤੇ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਹੋਰ ਦੱਸਦਿਆਂ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤਕ ‘ਹੰਡਰਡ ਕਲਾਸਿਕ ਬੁਕਸ ਆਫ ਦਿ ਵਰਲਡ’ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 13 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਦੇ 11 ਸੰਸਕਰਣ ਛਪੇ ਹਨ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਂਜ ਖੋਜਾਰਥੀਆਂ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਆਨਲਾਈਨ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ, ਦਿ ਹਿੰਦੂ, ਇੰਡੀਆਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ, ਦਿ ਵੀਕ, ਦਿ ਡਾਨ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤਮਿਲ ਲੇਖਕਾਂ ਤੇ ਉੱਘੀ ਟੀ. ਵੀ. ਐਂਕਰ ਸਿਵਾਸੰਕਰੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਘਰ ਲੰਮੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਕੀਤੀ ਜੋ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ, ਅਜੀਤ ਕੌਰ, ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੁੱਗਲ ਤੇ ਡਾ. ਸੁਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਰਜ ਹੈ। ਕੁਝ ਹਿੰਦੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਭਰਵਾਂ ਥਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਉਤੇ ਛਪੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਲੇਖਾਂ ਤੇ ਰੀਵੀਊਜ਼ ਨੂੰ ਡਾ. ਸੁਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂਰ ਨੇ 2007 ਵਿਚ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਹ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਿਤਾਬ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰਫ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਉਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ ਤੇ ਇਹ 208 ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਦੇ 200 ਪੰਨੇ ਹਨ। ... ਤੇ ਹੁਣ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਕ੍ਰਿਆ। ਪਰੰਪਰਕ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਾਲੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਸਾਥੀ ਮੈਨੂੰ ਅਕਸਰ ਦਲਿਤ ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦੀ ਲੇਖਕ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਲਤੀਫੇਬਾਜ਼ੀ

ਬਲਬੀਰ ਮਾਧੋਪੁਰੀ

ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ

ਮੁਲਾਕਾਤ

If faced with a rock, for instance, one should stare deep into the place where its rockness begins to form. Then the observer should keep looking until his own center starts to sink with the stony weight of the rock forming inside him, too. It is a kind of perception that takes place within the body, and it requires the observer to be both the seer and the seen. To observe with empathy, one sees not only with the eyes but with the skin. - Rachel Corbett {ਇਕ ਹੋਣਾ ਸਿੱਖਣਾ- ਸੰ।}

ਕੀਤੀ

ਜੋ ਕੁਝ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਡਾ. ਨੂਰ ਵਲੋਂ ਸੰਪਾਦਿਤ ਪੁਸਤਕ, 'ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ' ਦਾ ਸਾਹਿਤਕ-ਸਮਾਜਿਕ ਮੁਲਕਣ', ਪੰਨਾ 48 ਉੱਤੇ ਇਉਂ ਹੈ;

ਇਕ ਦਿਨ ਦੇ ਲੇਖਕ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ:-

“ਮਾਧੋਪੁਰੀ ਦਲਿਤ ਹੋ ਗਿਆ।”

“ਉਹ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਲਿਤ ਸੀ।”

“ਨਹੀਂ- ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਸੀ।”

“ਇਕ ਡਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਆ।”

“ਕਿਹੜੀ?”

“ਜਿੱਦਾਂ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਸਾਹਿਤ ਗੋਹਲੇ ਬਨਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਇਆ ਸੀ- ਉਦਾਂ ਹੀ ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਹਸਰ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।”

“ਯਾਰ ਇਕ ਗੱਲ ਆ- ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਗੋਹਲੇ

ਬਨਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਬਲਬੀਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਾਹਿਤ ਹੀ ਦਲਿਤਵਾਦੀ ਹੈ।”

ਇਉਂ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦੀ ਦੋਸਤਾਂ ਤੇ ਪਰੰਪਰਕ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਆਲੋਚਕਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ ਉੱਤੇ ਤਾਹਨੇ-ਮਿਹਣੇ ਮਾਰਦਿਆਂ ਫਿਕਰੇ ਕੱਸੇ ਸਨ।

‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਦੀ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤਿਕਿਰਿਆ ਦੀ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਗੱਲ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ, ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ, ਯੋਰਪੀਅਨ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ’ਚ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਬਣੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਫ਼ੋਨ ਕਰ-ਕਰ ਰਾਤ-ਦਿਨ ਪਰੋਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ, ਆਖਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਵੈੱਬਸਾਈਟਾਂ ’ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਤੀਵਾਰ ਛਾਪਿਆ। ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਫ਼ੋਨ ’ਤੇ ਦੋਸਤੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪੱਕਾ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪੁਲ ਹੈ-‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’।

... ਤੇ ਹੁਣ ਸੁਣੋ ਮੇਰੇ ਘਰ-ਪਰਿਵਾਰ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਕਿਰਿਆ। ਮੇਰਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਸਾਲ ਤਕ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਾ ਘਟ ਗਿਆ ਜਾਂ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਬਰਾਏ-ਨਾਮ ਹੀ। ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਉਹਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ

ਕੀਤੇ ਪੈਣ ਦਾ ਕਿਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਹੁਰੇ ਟਿੱਚਰਾਂ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ ਬੱਠਦੇ। ਆਪਣੇ ਮਾਮਿਆਂ ਨਾਲ ਬੋਲਚਾਲ ਉੱਕੀ ਬੰਦ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵੱਡੇ ਅਫ਼ਸਰ ਹਨ ਤੇ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਡੀ ‘ਐਂਟਰੀ ਬੈਨ’ ਹੈ। ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਤੇ ਗੂਹੜਾ ਦੋਸਤ ਆਪਣੀ ਸਵੈਜੀਵਨੀ ਕਾਰਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਦੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਵਕੀਲ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਕੇਸ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਵਿਚਲੀ ਇਕ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ‘ਚੋਰ ਦੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਤਿਨਕਾ’ ਵਾਂਗ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਖ਼ੈਰ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਤਸੱਲੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਮਨਾਅ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਸਭ ਠੀਕ-ਠਾਕ ਹੈ।

?: ਤੁਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਮੁਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕ ਕਵੀ ਵਜੋਂ ਚਰਚਿਤ ਹੋਏ ਸੀ ਪਰ ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਹਾਡੀ ਸਵੈਜੀਵਨੀ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵਧੇਰੇ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਈ!

- ਤੁਹਾਡਾ ਬੜਾ ਵਾਜਬ ਤੇ ਸਹੀ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਸਚਮੁਚ ਕਵਿਤਾ ਮੇਰੀ ਵਾਰਤਕ ਤੋਂ ਪਿਛਾਂਹ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ- ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਕਰ ਕੇ। ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੇ ਤਿੰਨ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਛਪੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਸ਼ੁਰੂ-ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਭਰਵੀਂ ਚਰਚਾ ਵੀ ਹੋਈ ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਜਿਵੇਂ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਅ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਆਲੋਚਕਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਵਾਰਤਕ ਵੀ ਕਾਵਿਕ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਾਲੇ ਮਾਨਦੰਡਾਂ ਵਰਗੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ, ਨਾਵਲਕਾਰ, ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ, ‘ਤੇਰੀ ਵਾਰਤਕ ਮੈਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਵਾਰਤਕ ਵਲ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਦੇਵੋ ਤਾਂ ਚੰਗਾ

ਹੋਵੇਗਾ।’ ਉੱਜ, ਮੇਰੇ ਕਈ ਸਮਕਾਲੀਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਛਾਂਗਿਆ ਰੁੱਖ’ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਕਾਵਿਮਈ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਸਿਨਫਾਂ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ ਪਰ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ, ਦਰਦ, ਬੇਇਨਸਾਫੀਆਂ, ਗੁਲਾਮਗਿਰੀ, ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ, ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਲਈ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਲਿਖਣਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਲੇਖਨ-ਕਾਰਜ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਚੇਤਨਾ ਵਾਲਾ ਗਥਿਆਰ ਹੈ। ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਇਸ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ ਹੈ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਆਡੰਬਰ, ਕਰਮ-ਕਾਂਡ, ਵਹਿਮ-ਭਰਮ, ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸੀਨੇ ਉੱਤੇ ਆਰੇ ਵਾਂਗ ਫਿਰਦੀ-ਚੀਰਦੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਝਾਕਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਲੋਚਦੀ ਹੈ।

?: ਬਲਬੀਰ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਖੇਮਾ ਛੱਡ ਕੇ ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ ਵਲ ਚਲੇ ਗਏ ਸੀ। ਕੀ ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮਤਭੇਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ? ਕੀ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲੋਂ ਮੋਹਭੰਗ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ?

- ਸਤਨਾਮ, ਮੌਲਿਕ ਲੇਖਨ ਨਾਲੋਂ ਅਨੁਵਾਦ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਵਜੋਂ ਕਈ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਸੀ। ਹਿਰਦੇ-ਵਲੰਧਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦਲਿਤਾਂ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਅਤਿਆਚਾਰ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ, ਕਤਲੋਗਾਰਤ, ਬਲਾਤਕਾਰ, ਜਿਊਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਏ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੌਣ ਨਾ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਆਖਿਰ ਰੋਟੀ-ਰੋਜ਼ੀ ਦੇ ਮੁਥਾਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਚਿਤ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੀ ਵਿਗਾੜਿਆ ਹੈ? ਉਪਰਲੇ ਵਰਗਾਂ ਵਰਣਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਅਜੇ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਘਰ

Mark Rothko : "The people who weep before my pictures are having the same religious experience I had when I painted them." He was articulating the model of creative contagion — or what Leo Tolstoy called the "emotional infectiousness" of art

ਚਾਹੀਦਾ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਚ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਖੇਤੀ ਲਈ ਖੇਤ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਇੰਜ਼ਤ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਘੋਰ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਮਾਜਿਕ ਇਨਸਾਫ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗਰੀਬ-ਮਜ਼ਦੂਰ ਪੱਖੀ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਵਾਦ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦਾ ਬਲੈਕ ਲਿਟਰੇਚਰ ਮੈਂ ਏਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਪ ਮਹਾਂਦੀਪਾਂ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਹੈ ਪਰ ਰੰਗ, ਨਸਲੀ ਭੇਤਭਾਵ, ਸ਼ੋਸ਼ਣ, ਅਤਿਆਚਾਰ ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਭਾਰਤੀ ਦਲਿਤਾਂ ਵਰਗੇ ਹੀ ਹਨ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਲੁਕੋਅ ਲੈਣ ਦੇ ਅਸਮਰਥ ਹਨ ਪਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਨੂੰ ਛੁਪਾਅ ਕੇ ਹੁੱਬ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਤੇ ਆਰੀਆ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਵਿਚ ਆਪਸੀ ਮਿਲਾਵਟ ਵੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਸਿਰਫ਼ ਡੀ. ਐਨ. ਏ. ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਹੀ ਵਖਰੇਵਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਦਲਿਤਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਇਕਜੁਟਤਾ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਉਂ ਅਨੁਵਾਦ ਦੁਆਰਾ ਮੈਨੂੰ ਮੂਲ ਸਿਰਜਣਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਵੀ। 'ਮਿਟੀ ਬੋਲਦੀ ਹੈ' ਸਿਲੇਬਸਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਦਲਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਉੱਭਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬੇਜੁਬਾਨੀਆਂ ਦੀ ਜੁਬਾਨ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਤਾਜ਼ਾ ਅਨੁਵਾਦਤ ਪੁਸਤਕ 'ਲੂ ਸੂਨ ਦੀਆਂ ਚੋਣਵੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ' ਭਾਰਤ ਦੇ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲਦੇ ਦਲਿਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ-ਜੁਲਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਨੁਵਾਦ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਝੱਸ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਮਨੋਰੰਜਨ ਲਈ

ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਲੇਖਕ ਵਜੋਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਮੈਨੂੰ 'ਦਲਿਤ ਭਾਈ ਬਲਬੀਰ ਮਾਧੋਪੁਰੀ' ਦੇ ਸੰਬੋਧਨ ਨਾਲ ਫ਼ੋਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਮਿਲ ਕੇ ਗੱਲ ਤੋਰਦੇ ਹਨ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਅੰਗ ਕੱਸਦੇ ਹਨ, 'ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਸਿਰਤੀ ਤੇ ਸਮਰਪਿਤ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।' ਖੈਰ, ਮੈਂ ਰਾਹਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਵਾਂਗ ਤੁਰਦੇ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਚਾਹੇ ਮੌਲਿਕ ਲਿਖਾਂ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਾਂ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਛੁਪਾਅ ਕੇ ਹੁੱਬ ਲੈਂਦੇ ਹਨ - ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਤੇ ਆਰੀਆ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਵਿਚ ਆਪਸੀ ਮਿਲਾਵਟ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਸਿਰਫ਼ ਡੀ. ਐਨ. ਏ. ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਹੀ ਵਖਰੇਵਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ

?: ਤੁਸੀਂ ਆਦਿ ਧਰਮ ਅੰਦੋਲਨ ਉੱਤੇ ਸੋਧ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸੋਗੇ? - ਆਦਿ ਧਰਮ ਮੰਡਲ, ਪੰਜਾਬ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅਫ਼ੂਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸਰਗਰਮ ਲਹਿਰ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਗਦਰੀ ਬਾਬਾ ਮੰਗੂ ਰਾਮ, ਮੁੱਗੋਵਾਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ 1926 ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ 36 ਅਫ਼ੂਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ। ਆਦਿ ਧਰਮ ਮੰਡਲ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਮਨ ਆਖੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਕਿ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼

ਆਰੀਆ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਚੁੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਆਪਣਾ ਪੁਰਾਤਨ ਮਨੁੱਖਵਾਦੀ ਧਰਮ-ਆਦਿ ਧਰਮ ਅਪਣਾਉਣਾ। ਅਸੀਂ ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੇ ਈਸਾਈ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਤੱਤ ਹਾਂ। ਇਹਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਲੱਭਿਆ, ਪੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਸਮਝਿਆ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਮੈਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਫਰੋਲਦਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਲਤ ਟਿਕਵੀਂ ਨਾ ਰਹੀ। ਵੇਰਵੇ ਲੂੰ-ਕੰਡੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਦੇ ਤੇ ਰੁਆਉਂਦੇ। ਜਿਵੇਂ ਬੋਗਾਰ, ਦਲਿਤਾਂ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਬਲਾਤਕਾਰ, ਧੌਲ-ਧੱਫਾ, ਗਾਲੀ-ਗਲੋਚ, ਠਾਣੇਦਾਰ ਦੀ ਘੋੜੀ ਲਈ ਘਾਹ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ, ਪਟਵਾਰੀ ਦਾ ਬਸਤਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਿਜਾਣਾ, ਲੰਬਤਦਾਰ, ਸਫੈਦਪੋਸ਼, ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਦੀ ਬੁੱਤੀ- ਬੋਗਾਰ ਕਰਨਾ ਤੇ ਹੁੱਕਾ ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਘੋੜੀ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਲਈ ਦੌੜਨਾ, ਜ਼ਮੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਆਪੇ ਵਿਚ ਲੜਨ ਮਗਰੋਂ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੈਡਕੁਆਰਟਰ ਤਕ ਲਿਜਾਣਾ ਤੇ ਜੇ ਇਸ ਡਿਊਟੀ ਦੀ ਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣ ਸਮੇਂ ਆਦਮੀ ਬੀਮਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਔਰਤ ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੁੰਦੀ, ਕਹਿਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਅਫ਼ੂਤ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਉੱਤੇ ਸੌਂ ਨਾ ਸਕਦੇ, ਵਿਆਹਾਂ 'ਚ ਬਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਰੋਟੀ (ਮਠਿਆਈ) ਪਾਉਣ ਦੀ ਸਖਤ ਮਨਾਹੀ, ਢੋਲ ਨਗਾਰਾ ਨਾ ਵਜਾ ਸਕਣਾ ਸਗੋਂ ਉੱਚ ਜਾਤ ਦੀ ਬਰਾਤ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਅਫ਼ੂਤ ਦੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਢੋਲ ਬੰਨ੍ਹਣ, ਖੂਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਨਾ ਭਰਨ ਦੇਣ ਆਦਿ ਦੇ ਅਨਿਆਂ ਭਰੇ ਦਰਦਨਾਕ ਵਿਸਤਾਰਾਂ ਕਾਰਨ ਮੈਂ 12-13 ਰਾਤਾਂ ਇਕੱਲਾ ਸੁੱਤਾ, ਰੌਦਾ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ। ਹੁੰਗਾਰਾ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਨਾ ਮਿਲਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਟਰਾਲੀਆਂ-

ਬਲਬੀਰ ਮਾਧੋਪੁਰੀ
ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ

ਮੁਲਾਕਾਤ

8 ਫ਼ਾਇਦੇ ਬਾਕਾਇਦਗੀ ਨਾਲ ਹਥਰਸੀ ਦੇ: http://www.curejoy.com/content/reasons-to-masturbate-regularly/?utm_source=MC&utm_medium=email&utm_content=Daily-ewsletter-Feb-23&utm_campaign=Daily-Newsletter

ਟਰੱਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਲਿਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੁੱਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ; ਜਿਣਸਾਂ ਦੇ ਭਾਅ ਵਧਾਉਣੇ, ਖਾਦਾਂ 'ਤੇ ਸਬਸਿਡੀ ਵਧਾਉਣੀ, ਡੀਜ਼ਲ ਸਸਤਾ ਕਰਾਉਣਾ, ਬਿਜਲੀ ਚੌਢੀ ਘੱਟੇ ਕਰਾਉਣੀ ਤੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣੀ ਆਦਿ। ਕਿਸਾਨ-ਮਜ਼ਦੂਰ ਏਕਤਾ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲਗਦੇ। ਇਨਕਲਾਬ ਸਾਡੀਆਂ ਬਹੁਰਾਂ 'ਤੇ, ਦੀਆਂ ਉਤਸਾਹ ਭਰੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਕਾਮਰੇਡ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਕਾਇਲ ਕਰਦੇ, ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਨੌਲਦੇ, ਸੰਸਾਰ ਅਮਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਚੁੱਕਦੇ। ਪਰ ਉਹ ਖੇਤ-ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਨਾਕਾਬੰਦੀ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਜੱਟਾਂ-ਜ਼ਮੀਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜਾ ਖੜੁਦੇ। ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਦੋਹਰੇ ਮਾਨਦੰਡ ਲਗਦੇ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਾਥੀ ਪਰੰਪਰਕ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਜਾਪਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੱਛੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਜ਼ਮੀਦਾਰਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਾਲੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ। ... ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗ਼ਦਰ ਪਾਰਟੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਮੰਗੂ ਰਾਮ ਦੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਿਆ ... ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਧਰਮ ਮੰਡਲ ਬਨਾਉਣ ਦੇ ਤਰਕ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਸਮਝੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤਕ ਛੂਤਛਾਤ, ਜਾਤਪਾਤ, ਵਰਣ-ਧਰਮ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਓਨਾ ਚਿਰ ਤਕ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। .. ਇਉਂ ਮੈਂ ਠਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਬਾਬੂ ਮੰਗੂ ਰਾਮ ਦੇ ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਧਰਮ ਯਾਨਿ ਆਦਿ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖਾਂ। ਬਾਬੂ ਮੰਗੂ ਰਾਮ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਪੁਸਤਿਕਾ ਲੱਭੀ ਜੋ ਆਦਿ ਧਰਮ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕਾਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਧੰਨਪੁਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਉਨਾ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਹਾਸਿਲ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਦਿ ਧਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਹੋਣ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਹੋਣ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਾਨਵੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹਿਤ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ

ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਵਿ-ਪੁਸਤਿਕਾ ਦਾ ਨਾਂ 'ਆਦੀ ਦੁੱਖੜੇ' ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਾਲ 1929-30 ਹੈ। ਛਪਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਕਿਸ਼ਨ ਸਟੀਮ ਪ੍ਰੈੱਸ, ਜਲੰਧਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਦਿ ਧਰਮ ਦਾ ਵੱਡ-ਆਕਾਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਛਪਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਮੂਹ ਆਦਿ ਧਰਮੀਆਂ (ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ) ਯਾਨਿ ਬਹੁਜਨਾਂ (ਬੋਲਸ਼ਵਿਕਾਂ, ਰੂਸੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਚ) ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉੱਨਤੀ ਲਈ ਇਕਮੁੱਠ ਤੇ ਇਕਜੁਟ ਹੋ ਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਸੌ, ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਵਜੋਂ ਉਸ ਆਦਿ ਧਰਮੀ ਜੋਧੇ ਜਿਸ ਨੇ ਅਛੂਤਾਂ ਤੇ ਨਿਮਨ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਵਰਗ ਬਣਾਇਆ, ਬਾਰੇ 'ਆਦਿ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਨੀ: ਗ਼ਦਰੀ ਬਾਬਾ ਮੰਗੂ ਰਾਮ' ਨਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ 2010 ਵਿਚ ਛਪਾਈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ 'ਚ ਲੰਮੀ ਗੱਲ ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ਕਰਾਂਗੇ।

?: ਅਜ ਕਲ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ? ਤੇ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਲੇਖਨ ਕਾਰਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ? - ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਮੰਤਰਾਲਾ ਵਿਚੋਂ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤੀ ਪਿਛੋਂ ਮੈਂ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਤੇ ਸਿੱਦਤ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਅਧੂਰੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜੁਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਕੀ ਸਾਹਿਤਕ ਗੱਲਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਦੁਬਾਰਾ ਕਰਾਂਗੇ। ਹੁਣ ਤੁਹਾਡਾ ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ।

ਆਈ ਏ ਬਹਾਰ!

ਸ਼ਸੀ ਸਮੁੰਦਰਾ

ਕਵਿਤਾ

ਪੌਣ ਢੋਲਕੀ ਵਜਾਵੇ,
ਤੇ ਪੱਤੇ ਦਿੰਦੇ ਤਾਲ
ਚਿੜੀ ਟਾਹਣੀ ਬਹਿ ਗਾਵੇ, ਆਖੇ,
ਆਈ ਏ ਬਹਾਰ,
ਲਓ ਆਈ ਏ ਬਹਾਰ .

ਫੁੱਲ ਮੰਦ-ਮੰਦ ਹੱਸੇ,
ਹਾਲੇ ਭੇਤ ਨਾ ਓਹ ਦੱਸੇ
ਕਿ ਡੌਂਡੀਆਂ 'ਚ ਬੰਦ ਕਿਹੜੇ
ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ?
ਆਈ ਏ ਬਹਾਰ,
ਲਓ ਆਈ ਏ ਬਹਾਰ .

ਕੁਝ ਡੱਕਿਆਂ ਦੀ ਓਟ,
ਘੁੱਗੀ ਕੱਚ ਲਏ ਬੋਟ
ਅੱਗੇ ਕਰ ਲਈ ਏ ਓਹਨੇ
ਆਪਣੀ ਨਸਲ ਤਿਆਰ
ਆਈ ਏ ਬਹਾਰ,
ਲਓ ਆਈ ਏ ਬਹਾਰ .

ਧਰਤੀ ਦੀ ਛਾਤੀ,
ਵੇਲ-ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਮੇਲਾ
ਕਿਤੇ ਜਾਂਦਾ ਏ ਨਿਓਲਾ,
ਕਿਤੇ ਸੱਪ ਅਲਬੇਲਾ
ਖੌਰੇ ਕਦ ਹੋ ਜਾਏ
ਆਪਸੀ ਤਕਰਾਰ
ਆਈ ਏ ਬਹਾਰ,
ਲਓ ਆਈ ਏ ਬਹਾਰ !

ਕਨਿਸ਼ਕ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ

ਪੁਨਮ ਸਿੰਘ

ਖਾਸ

ਕਦੇ ਕਦੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਖਬਰ:

ਆਜ਼ਾਦ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਕਨਿਸ਼ਕਾ ਜਹਾਜ਼ ਬੰਬ ਨਾਲ ਉਡਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਿਆਤ ਹੁਣ ਕਨੈਡਾ ਨੇ, ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਹਿਦਾਇਤ ਦੇ ਕੇ ਕਿ ਉਹ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਦੇਖਰੇਖ ਵਿਚ ਰਹੇਗਾ- ਆਪਣੇ ਹਿੰਸਕ ਸੁਭਾਅ ਕਰਕੇ, ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੁੱਖ ਨਾ ਜਾਪਣ ਵਾਲੀ ਘਾਟ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਵਧਾਅ ਚੜ੍ਹਾਅ ਕੇ ਮੰਨੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਉਹ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਰਗਰਮੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕੀਤੀ ਦੀ ਪੀੜ ਹੰਢਾਅ ਰਹੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਜਿਹੇ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਰਾਬਤਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖੇਗਾ। ਦੋ ਹੋਰ ਜਣੇ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਰਿਆਤ ਵੱਲੋਂ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਵੀ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਕਰਕੇ ਹੀ (ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਮੁਤਾਬਕ)।

ਹੁਣ ਰਿਆਤ ਚੰਗਾ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜਣਿਆਂ ਵਿਚ ਰਹੇਗਾ, ਇਕ ਨਿਜੀ ਘਰ ਵਿਚ। ਦੋ ਦਹਾਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਕੱਟ ਕੇ ਇਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਹਾਅ ਹੋਣ ਬਾਅਦ ਉਹ ਤਕਰੀਬਨ ਆਜ਼ਾਦ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ। ਰਿਆਤ ਨੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਉਡਾਰੀ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਦੋ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਵਿਚ ਬੰਬ ਰੱਖੇ ਸਨ। ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਕਨਿਸ਼ਕਾ ਦੇ ਸਾਰੇ 329 ਸਵਾਰ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਪੂਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਸਨ। ਦੂਜਾ ਬੰਬ ਜਪਾਨ ਦੇ ਹਵਾਈ

ਦੋ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਵਿਚ ਬੰਬ ਰੱਖੇ ਸਨ। ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਕਨਿਸ਼ਕਾ ਦੇ ਸਾਰੇ 329 ਸਵਾਰ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਪੂਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਸਨ। ਦੂਜਾ ਬੰਬ ਜਪਾਨ ਦੇ ਹਵਾਈ

ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਸਾਮਾਨ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਕਰਦੇ ਦੋ ਜਪਾਨੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈ ਗਿਆ। ਏਐਫ਼ਪੀ ਦੀ ਖਬਰ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ: “ਜਦੋਂ ਸਖਤੀ ਵਰਤਾਈ ਗਈ ਸੀ ਸਿੱਖ ਖਾਤਕੂਆਂ ਉੱਤੇ, ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੰਬਾਂ ਨੂੰ ਬਨਾਉਣ ਤੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਸਵਰਨ ਮੰਦਿਰ ਵਾਲੇ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈ ਰਹੇ ਸਨ। ਰਿਆਤ ਇਕ ਮਕੈਨਿਕ ਸੀ ਕਨੈਡਾ ਦੇ ਧੁਰ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਤੇ ਉਸਨੇ ਹੀ ਬੰਬ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਬਾਰੂਦ, ਬੈਟਰੀਆਂ ਤੇ ਬੰਬ ਉਡਾਉ ਜੰਤਰ ਖਰੀਦੇ ਸਨ।”

ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਵੱਲੋਂ: ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਟਿਆਰ ਦੀਪਿਕਾ ਮਲਹੋਤਰਾ ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ ਆ ਕੇ ਰਹੀ, ਕੁਝ ਸਾਲ ਹੋਏ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਪੱਕੀ ਸਹੇਲੀ ਤੇ ਉਸਦਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਕਨਿਸ਼ਕਾ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਉਸ ਬਾਰੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਨਾਵਲ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਉਸਨੇ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ ਰਹਿ ਕੇ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਪਿਆਰਾ ਨਾਵਲ ਔਨਲਾਈਨ ਹਾਸਿਲ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਦਮ ਉੱਤੇ ਇਕ ਜਗਤ-ਘੁਮੰਤੂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀ ਰਹੀ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਇੱਕੋ ਹੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬਣ ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੂਠੇਪਣ ਦੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਵੀ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਪਾਏ, ਦੀਪਿਕਾ ਕੋਹਲੀ ਤੇ ਉਸਦੇ ਕਾਬਿਲ ਜਪਾਨੀ ਘਰਵਾਲੇ ਅਕੀਰਾ ਮੋਰੀਤੋ ਨੂੰ ਮਾਇਕ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਵੀ ਹੋਵੇਗੀ ਇਸ ਨਾਵਲ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਨਾਲ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਅਦਾਰੇ ਵੀ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਜੀ। -ਸੰ.

ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ ਕਲੰਦਰ ਦੀ ਇਹ ਬੇਅਦਬੀ

ਕਵਚ ਕੈਤਾ ਪਹਿਨ ਲੋ ਅਬ / ਬੇਮੁਰੱਵਤ ਸੇ ਬਚੋ / ਘੋਰ ਕਲਯੁਗ ਕਾ ਜਮਾਨਾ / ਇਸ ਮੇ ਡਰਨਾ ਔਰ ਡਰਾਨਾ / ਵਹਿਸ਼ਤੋਂ ਮੇ ਦਹਿਸ਼ਤੋਂ ਹੈਂ / ਉਲਫ਼ਤੋਂ ਮੇ ਉਲਝਨੋਂ / ਕੁਚਲ ਦੇਂ ਬਾਰੀਕੀਓਂ ਸੇ / ਖੂਬਸੂਰਤ ਸਿਲਸਿਲੇ / ਤਾਲ ਕੇ ਔਰ ਜਾਪ ਕੇ / ਸਾਜ਼ ਕੇ ਔਰ ਨਾਚ ਕੇ / ਧਿਆਨ ਦੇ

ਤੁਮ ਅਪਨੀ ਲੈਅ ਪੇ / ਖਵਾਬ ਅਪਨੇ ਸਾਧ ਲੋ / ਰੂਬਰੂ ਦਰਿੰਦਗੀ ਕੇ/ ਘੁੰਘਰੂ ਅਪਨੇ ਬਾਂਧ ਲੋ / ਰੰਗ ਬਰਸੋਗੇ ਫ਼ਜ਼ਾ ਮੇ / ਮੌਸਮ ਏ ਗੁਲ ਲਾਲ ਹੋਗਾ / ਜਬ ਭੀ ਤੁਮ ਨਿਕਲਾ ਕਰੋਗੇ / ਛਨਛਨਾਤੇ ਸੇ ਸੁਰੋਂ ਮੇ / ਧਮਧਮਾਤੇ ਸੇ ਜੁਟੋਂ ਮੇ / ਰਕਤ ਬਰਸਾਤੀ ਰੁਤੋਂ ਮੇ / ਮੁਅਜਜ਼ੇ ਕਲੰਦਰੀ ਸੇ / ਪਾਓਗੇ ਫਿਰ ਸੇ ਦਿਲੋਂ ਮੇ / ਪਾਓਗੇ ਫਿਰ ਸੇ ਦਿਲੋਂ ਮੇ

-ਸੁਮਿਤਾ ਮਦਨਲਾਲ ਦੀਦੀ

ਚਿੱਤ ਚੇਤਾ

ਕਾਨਾ ਸਿੰਘ

ਲੜੀਵਾਰ ਕਿਤਾਬ

ਪਾਠਕ ਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਪਿਓ

ਲੇਖਕ, ਕਲਾਕਾਰ ਤੇ ਚਿੱਤਕ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਹੀ ਸੁਣਦੀ ਆਈ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲੀ। ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ? ਇਹ ਸੁਆਲ ਵੀ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਤੁਕਾਂ ਜੋੜ-ਜੋੜ ਕੇ ਹਰ ਗੱਲ ਛੰਦ ਵਿਚ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਸੀ ਮੇਰੀ। ਅਸੀਂ ਭੈਣਾਂ-ਭਰਾ ਛੇਤ-ਛਾਤ, ਤਾਹਨੇ-ਮਿਹਣੇ ਤੇ ਝਈਆਂ ਵੀ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦੇਂਦੇ-ਲੈਂਦੇ ਸਾਂ। ਜੇ ਮਾਨਾ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ: 'ਰਵੇਲ ਨੀ ਹੱਟੀ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਰੱਸਾਂ, ਗੁੱਡੀ ਤੇਰੀ ਮਰ ਗਈ, ਤੂੰ ਰੋਵੇਂ ਤੇ ਮੈਂ ਹੱਸਾਂ' ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਜੁਆਬ ਹੁੰਦਾ: 'ਆਰ ਟੋਆ ਪਾਰ ਟੋਆ, ਵਿਚ ਟੋਏ ਨੇ ਡੱਡੂ, ਗੁੱਡਾ ਤੇਰਾ ਮਰ ਗਿਆ, ਤੇ ਮੈਂ ਵੱਡੇ ਲੱਡੂ'। ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਕੋਈ ਕਲਾ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦੇਵੇ।

ਭਗਤ ਵੀਰਾ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਬੜਾ ਤੇਜ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਓਨਾ ਹੀ ਤੇਜ਼ ਸੀ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਕਥਿਤਾਂ ਵਿਚ ਛੇਤਨ ਅਤੇ ਪਟਾਣ ਵਿਚ ਵੀ ਲੇਕਿਨ ਮੇਰੇ ਭਾਪਾ ਜੀ ਲਈ ਮੇਰੇ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਿਫ਼ਰੋ-ਸਿਫ਼ਰ ਹੋਣਾ।

ਗੁੱਜਰਖਾਨ ਦੇ ਇਕੋ ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਨਿਆ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੀ। ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਿਕਾ ਚੰਨਣ ਦਈ ਭੈਣਜੀ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਂਗ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੂਹਿਕ ਪਾਠ ਮਗਰੋਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਕੂਲ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸੀ ਪਰ ਸਿਰਫ਼ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥਣਾਂ ਦੀ ਹੀ ਵੱਖਰੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਫ਼ਰਕ ਬਸ ਏਨਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ ਕੁੜੀਆਂ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਸਾਂ: 'ਬਣਕੇ ਸੇਵਕ ਨਨਕਾਣੇ ਨੂੰ ਜਾਵਾਂਗੀ ਮੈਂ, ਜੋ ਜੋ ਬੀਤੀ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ

ਸੁਣਾਵਾਂਗੀ ਮੈਂ' ਤਾਂ ਉਹ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ 'ਬਣ ਕੇ ਸੇਵਕ ਮਦੀਨੇ ਨੂੰ ਜਾਵਾਂਗੀ ਮੈਂ, ਜੋ ਜੋ ਬੀਤੀ ਮੌਲਾ ਨੂੰ ਸੁਣਾਵਾਂਗੀ ਮੈਂ'। ਖ਼ੈਰ, ਅੱਠਵੀਂ, ਸੱਤਵੀਂ ਜਾਂ ਛੇਵੀਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕੁੜੀ ਅੱਗੇ ਨਾ ਵਧੀ।

-ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੈ, ਨਿੱਕੀਆਂ ਜਨਾਤਾਂ ਵਿਚੋਂ? ਵੱਡੇ ਭੈਣ ਜੀ ਨੇ ਲਲਕਾਰਿਆ। ਇਕ, ਦੋ, ਤਿੰਨ ਵਾਰ। ਚੌਥੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਸਾਂ ਮੈਂ। ਮੈਂ ਹੱਥ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬੁਲਾਅ ਲਈ ਗਈ। ਹੋ ਗਈ ਸੁਰੂ ਮੈਂ: 'ਪ੍ਰਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰ ਕੇ'... ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸੰਨਾਟਾ। ਭੈਣ ਜੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ੀ। ਘਰ ਤੱਕ ਖਬਰ ਪਹੁੰਚਣੀ ਓਦੋਂ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ। ਰਾਤੀਂ ਭਾਪਾ ਜੀ ਆਏ ਮੰਦੂਰੇ ਤੋਂ। ਰੋਟੀ ਪਰੋਸਦਿਆਂ ਮਾਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਮਾਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਹੋਣਹਾਰੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਅੱਜ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ, ਮਾਂ ਕਿੰਨੀ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਸੀ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਚੰਗੀ ਖਬਰ ਹੀ ਪਰੋਸਦੀ ਸੀ, ਭੋਜਨ ਦੇ ਨਾਲ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ ਭੁੱਖ-ਭੜਕਾਉ ਸਾਧਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਲਾ?

-ਅੱਜ ਕਾਨਾ ਕੀ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ੀ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ। ਮਾਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਾਇਆ।

-ਪਰ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਬੜੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਭਾਪਾ ਜੀ ਦਾ ਜੁਆਬ ਸੀ। ਮੈਂ ਵੜ ਗਈ ਅੰਦਰਲੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ, ਫੁੱਟ ਫੁੱਟ ਰੋਣਾ।

ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਵਜ਼ੀਫ਼ੇ ਦੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚੋਂ ਅੱਵਲ ਆਈ ਜਾਂ ਕਵਿਤਾ ਪਾਠ ਦਾ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤਿਆ, ਗੁਰਪੁਰਬ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕਰ ਕੇ ਵਾਹ ਵਾਹ ਖੱਟੀ ਜਾਂ ਦੌੜ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਜਿੱਤਿਆ, ਭਾਪਾ ਜੀ ਤਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ

ਦਿਹਾੜੀ ਘਰ ਹੁੰਦੇ, ਉਹ ਸਰਘੀ ਵੇਲੇ ਹੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਰੇਲ ਗੱਡੀ 'ਤੇ ਅਤੇ ਰਾਤੀਂ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਪਰ ਮੇਰੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਖਬਰ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਫ਼ਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਸਨ: 'ਪਰ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਬੜੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ'।

ਦਰਅਸਲ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਘੱਟ ਤੇ ਲਾਪਰਵਾਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਾਂ। ਸੁਆਲ ਸੂਦ ਦਰ ਸੂਦ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਤਿਜਾਰਤ ਦਾ, ਤਰੀਕਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪੌੜੀਓ ਪੌੜੀ। ਬਸ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬੇਧਿਆਨੇ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸਾਝੇ ਨੂੰ ਨੌਂ ਸਮਝ ਲੈਂਦੀ ਜਾਂ ਛੇ ਨੂੰ ਜ਼ੀਰੇ ਜਾਣ ਕੇ ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦੀ। ਕਦੇ ਵੱਡੇ ਸਾਰੇ ਸਹੀ-ਬੱਟੇ ਵਿਚ ਆਏ ਠੀਕ ਹੀ ਜੁਆਬ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਮਝ ਕੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕੱਢਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਕਰ ਬੈਠਦੀ।

ਭਾਪਾ ਜੀ ਰਾਤੀਂ ਭੋਜਨ ਕਰਦਿਆਂ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਸੁਆਲਾਂ ਸਾਹਵੇਂ ਲਿਖੇ ਮੇਰੇ ਜੁਆਬਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੂਹ-ਜੁਬਾਨੀ ਕੱਢੇ ਉੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲਦੇ। ਪੂਰਾ ਤਰੀਕਾ ਸੁਣਦੇ ਜੋ ਠੀਕ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਮੇਰੇ ਦੋ ਤੋਂ ਦੋ ਕਦੇ ਪੰਜ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਕਦੇ ਤਿੰਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੁਮਲਾ ਹੁੰਦਾ: 'ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਬੜੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ'। ਹਿਸਾਬ ਮੇਰੇ ਲਈ ਹਉਆ ਹੀ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ।

ਮਾਂ ਮੇਰੀ ਹਰ ਸਫ਼ਲਤਾ ਦਾ ਜਜ਼ਨ ਮਨਾਉਂਦੀ। ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ। ਮੈਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਬਾਲਕ ਸਾਂ ਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਧੀ। ਸਭ ਦੀ ਲਾਡਲੀ ਤੇ ਖਾਸ ਖਾਸ। ਨਾਨਕਿਓ-ਦਾਦਕਿਓ ਵੀ ਸਿਫ਼ਤਾਂ ਦੇ ਗੱਢੇ-ਗੱਢੇ। ਜਿਸਦਾ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਛੋਟੇ ਵੱਡੀ ਮਾਨਾ ਦੀ ਘਟ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਤੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ

ਆਮ ਪਰਜੀਵੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਇੰਟਰਨੈੱਟ 'ਤੇ ਇਥੇ ਵੇਖੋ: http://clearstateofmind.org/3.php?id=1024a349bca031c823b40a0a78b97b&a=1004_vyKo:
<http://click.messages.webmd.com/?qs=271ce3c1556b103fa3351e58-a0530ed53209e062e7be3bbe45bcc5eeff7ca7f7029084c572aeaa30f15b99feb0b2981cfbfef8cad0b44b5ee245b56948e75dec4>

ਦਾ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਜਿਗਰ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦਾ ਰੋਗੀ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਮੇਰੀ ਤ੍ਰਿਖੀ ਸ਼ੋਖ ਤਬੀਅਤ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ, ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਸੋਚ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਤਿਕਾਰ ਵੀ ਜੱਗ-ਜ਼ਾਹਿਰ ਸੀ। ਤੀਜੇ, ਦਾਦੀ ਨੇ ਆਪ ਕੋਈ ਧੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੰਮੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੁੜੀ ਦੀ ਇਤਨੀ ਸਿੱਕ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦੀ ਪਲੇਠੀ ਧੀ, ਮਹਿੰਦਰ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਤਾਂ ਮਾਂ ਦੱਸਦੀ ਸੀ ਕਿ ਦਾਦੀ ਓਸੇ ਦਿਨ ਦੌੜੀ ਗਈ ਸੁਨਿਆਰੇ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਬਾਲੜੀ ਲਈ ਕੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁੰਦਰਾਂ ਬਣਵਾਉਣ। ਦਾਦੀ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਪੋਤਰੀਆਂ ਪਿਆਰੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਿਸ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਨੈਣ-ਨਕਸ਼, ਡੀਲ-ਡੌਲ ਪੱਖੋਂ ਸਗਵੀਂ ਦਾਦੀ ਸਾਂ, ਛੋਹਲੀ ਤੇ ਤਿਖੀ ਵੀ ਉਸੇ ਵਾਂਗ।

- 'ਇਹ ਤੈ ਨਿਰੀ ਦਾਦੀ ਐ', ਸਦਾ ਇਹੀ ਜੁਮਲਾ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ ਮੈਨੂੰ।

ਪੋਠੋਹਾਰ ਦੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਵਿਚ ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਬਾਹਲਾ ਵਿਤਕਰਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਓਥੋਂ ਦੀ ਆਰਥਕਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੋਵੇ। ਬਾਹਲੇ ਵਪਾਰੀ ਜਾਂ ਨੌਕਰੀ ਪੇਸ਼ਾ ਹੀ ਤਾਂ ਸਨ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ। ਆਪਣੇ ਕਦਰ ਮੁਤਾਬਕ ਹਰ ਕੋਈ ਵਿਆਹ ਦਿੰਦਾ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਦਾ ਪੁੱਜਦਾ ਦਾਜ ਦੇ ਕੇ। ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਵਿਦਿਅਕ ਸੋਝੀ ਵੀ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਬਾਹਲੇ ਕਲਾਕਾਰ, ਸਾਹਿਤਕਾਰ, ਫਿਲਮ ਅਦਾਕਾਰ ਕੀ ਓਧਰਲੇ ਨਹੀਂ? ਜੇ ਕਦੇ ਮਾਂ ਬਿਮਾਰ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪੁੱਤਰ-ਪੋਤਰਾ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਪੈਰ ਦੱਬਦਾ-ਘੁੱਟਦਾ, ਧੀ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਹੀ ਧੀ ਤੋਂ ਭਾਂਡੇ ਮੰਜਵਾਏ ਜਾਂਦੇ। ਧੀ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਵੀ ਪੀਣਾ ਪਾਪ ਸੀ।

ਨਾਨਾ ਜੀ ਜੇ ਪਿੰਡੀਓ ਗੁਜਰਖਾਨ ਆਉਂਦੇ ਕਿਸੇ ਦਿਨ-ਦਿਹਾੜੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਪਾਣੀ ਵੀ ਨਾਲ ਲਿਆਉਂਦੇ। ਉਹ ਧੀ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਵੀ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪੀਂਦੇ। ਹਾਂ ਤਾਂ ਗੱਲ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ ਮਾਂ ਦੇ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਦੀ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਦਸਵੀਂ ਦੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਤੋਂ ਫਾਰਿਗ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਮਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਆਪਣੀ ਗਲੀ ਦੇ ਹੀ ਪਿਛਵਾੜੇ ਸਥਿਤ ਭਾਈ ਬਾਗ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਲੈ ਗਈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਵਿਚ ਬਿਠਾਣ ਦੀ ਰਸਮ ਲਈ। ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਅਰਦਾਸੇ ਮਗਰੋਂ ਮੈਂ ਗੁਰਵਾਕ ਲਿਆ ਤੇ ਫੇਰ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਨਾਲ ਖੱਲਾ

ਭਾਪਾ ਜੀ ਰਾਤੀਂ ਭੋਜਨ ਕਰਦਿਆਂ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਸੁਆਲਾਂ ਸਾਹਵੇਂ ਲਿਖੇ ਮੇਰੇ ਜੁਆਬਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੂਹ-ਜੁਬਾਨੀ ਕੱਢੇ ਉੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲਦੇ। ਪੂਰਾ ਤਰੀਕਾ ਸੁਣਦੇ ਜੋ ਠੀਕ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਮੇਰੇ ਦੋ ਤੇ ਦੋ ਕਦੇ ਪੰਜ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਕਦੇ ਤਿੰਨ

ਪਾਠ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। ਸੰਗਤ ਵਜੋਂ ਨਾਲ ਆਈਆਂ ਗੁਆਂਢ ਦੀਆਂ ਮਾਸੀਆਂ, ਚਾਚੀਆਂ ਤੇ ਭੂਆ ਜੀਆਂ ਤੋਂ 'ਮੁਆਰਖ' ਕਬੂਲ ਕਰਦਿਆਂ ਮਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਇੱਕ ਲੱਡੂ ਵੀ ਵਰਤਾਂਦੀ ਗਈ। ਘਰ ਆ ਕੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਮੇਰੇ 'ਗੁਰ ਸਰਣੀ' ਲੱਗਣ ਦੇ ਸਮਾਚਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਸਣੇ ਬੂੰਦੀ ਦੇ ਭੋਜਿਆ। ਹੋ ਸਕਦੈ

ਮੇਰੀ ਸ਼ੋਖ ਤਬੀਅਤ ਨੂੰ ਲਗਾਮ ਦੇਣ ਲਈ ਮਾਂ ਨੇ ਇਹ ਤਰਕੀਬ ਸੋਚੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਸੁਣਦੀ ਸਾਂ ਕਿ ਹੋਰ ਭੈਣਾਂ-ਭਰਾ ਵੀ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਬੈਠੇ ਸਨ।

ਹਾਂ, ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨੇਮ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰੇ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰੇ ਮਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਦੇ ਆਖਿਆ, ਟੋਕਿਆ। ਬਸ ਇਕ ਵਾਰ ਰਾਹੇ ਪਾ ਕੇ ਉਹ ਅਟੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਮਾਂ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝੀ ਹੋਈ ਮੂਲ-ਮੰਤਰ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਦਿਸਦੀ ਪਰ ਮੈਂ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਟਕਾ ਫੜ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਦਿਆਂ ਜਾਂ ਨੇਮ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ।

-ਮੇਰਾ ਘਰ ਹੀ ਮੇਰੀ ਧਰਮਸਾਲ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਮੇਰਾ ਰੱਬ', ਮਾਂ ਅਕਸਰ ਕਹਿੰਦੀ।

ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ, ਕਵੀ ਦਰਬਾਰਾਂ ਜਾਂ ਜਲੂਸਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅਸੀਂ ਬੱਚੇ ਹੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੇ। ਚਾਈ ਚਾਈ, ਨਵੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਵਿਚ। ਸ਼ੋਖ ਫੁਦਕਦੇ, ਸ਼ਾਇਦ ਹਮਉਮਰ ਨੌਵੇ-ਨੌਵੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ-ਝਾਕਣ ਵਜੋਂ ਵੱਧ ਤੇ ਧਰਮ ਜਾਂ ਭਗਤੀ-ਭਾਵਨਾ ਵੱਲੋਂ ਘੱਟ। ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਜਦੋਂ ਦਾਦੀ ਪਿੱਛੇ ਵਤਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਵਸਤਾਂ, ਫੁਲਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਛੇਤ ਬਹਿੰਦੀ ਤਾਂ ਮਾਂ ਆਖਦੀ:

-ਮੈਂ ਤੈ ਕੁਝ ਨਾ ਯਾਦ ਕਰਨੀ। ਮੇਰੇ ਟੱਬਰ ਨੇ ਜੀ ਸਾਰੇ ਆ ਗਏ ਸਾਲਮ-ਸਬੂਤ। ਰੱਬੇ ਨਾ ਲੱਖ-ਲੱਕ ਸੂਕਰ।"

.....

ਦਸਵੀਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਿਆ। '-ਪਹਿਲੇ ਦਰਜੇ' ਤੇ ਆਈ ਕੁੜੀ ਨੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਸੱਤ ਨੰਬਰ ਹੀ ਤੈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਨ, ਜੇ ਤੂੰ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਪਰਚਾ ਠੀਕ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਤਾਂ...' ਭਾਪਾ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਸੀ। ਹਿਸਾਬ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਮੁਹਿੰਮ

ਚਿੱਤ ਚੇਤਾ

ਕਾਨਾ ਸਿੰਘ

ਲੜੀਵਾਰ ਕਿਤਾਬ

file://www./harki.virkvideos/1498614736837828/

ਵੇਖੋ ਦਿਲਚੀਰਵੀਂ ਵੀਡੀਓ, ਕੁਝ ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਬਣਾਈ, ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਚਾਅ ਵਿਚ ਬਿਨਾ ਸਹੀ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਤੱਕ ਰੁਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਇਕ ਅੱਧਾ ਹੀ 'ਮੰਜ਼ਿਲ' 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ।

ਲੱਗੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਮੈਂ ਫ਼ਤਹਿ ਕਰਨੋਂ ਨਾਕਾਬਿਲ ਸਾਂ। ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਹਿਸਾਬ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦੇਣੀ ਪਈ? ਦਰਅਸਲ ਨੌਵੀਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਡਾਢਾ ਤਕੜਾ ਇਸ਼ਕ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਚਰਚਾਵਾਨ। ਕੱਚੀ ਉਮਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਿਆਰ। ਬੇਹਿਸਾਬ! ਅੱਠਵੀਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਿਮਾਰ ਸਾਂ ਮਰਨ-ਕੱਢੇ। ਮਰੀ ਮਰੀ, ਤੇ ਨੌਵੀਂ ਵਿਚ ਨੌ-ਬਰ-ਨੌ, ਨਵੀਂ ਨਕੋਰ, ਖਿੜੀ ਖਿੜੀ। ਮਾਂ ਤੇ ਦਾਦੀ ਵੱਲੋਂ ਕਾਲਜ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਮੁੜ ਗੱਡੀਆਂ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਕਰ ਕੇ ਰੋਜ਼ ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾ ਮਿਲੀ। ਦਸਵੀਂ ਲਈ ਸਾਲ ਭਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਆਪ ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਪਾਲ ਵੀਰ ਜੀ ਲੈਣ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਸਾਰੇ ਕੁਨਬੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕੁੜੀ ਸਾਂ ਮੈਂ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਤੇ ਜ਼ਫ਼ਰ-ਜਾਲ ਕਰਕੇ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਮੇਰੀਆਂ ਕਈ ਜਮਾਤਣਾਂ ਕਾਲਜ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਕਈ ਮੰਗਣੀਆਂ-ਕੁੜਮਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਘਰ ਦੀ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਵਿਚ ਬਹਿਣਾ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਇਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਨਿਰੀ ਮੌਤ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਸਿਲਾਈ ਸਕੂਲ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਮੈਥੋਂ ਦੇ ਸਾਲ ਵੱਡੀ, ਮਿਡਲ ਪਾਸ ਮਾਨਾ ਨੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਥੋਂ ਹੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਲਈ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਸਕੀਮ ਦੇ ਕਢਾਈ ਦੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਵੇਖ ਮੇਰਾ ਵੀ ਜੀ ਕਰੇ ਕਢਾਈ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ। ਦਿੱਲੀ, ਲਾਜਪਤ ਰਾਇ ਮਾਰਕੀਟ ਸਾਡੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਾਰੇ ਮਰਦਾਵਾਂ ਕੱਪੜੇ ਸੀਤੇ ਸਿਲਾਏ ਹੀ ਉਪਲਭਦ ਸਨ ਪਿਓ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ। ਤੇ ਮੇਰੇ ਸੂਟ ਮਾਨਾ ਸੀ ਦੇਂਦੀ। ਮੈਂ ਕਢਾਈ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈਣ ਲੱਗੀ। ਇਹ ਸ਼ੌਕ ਮੇਰਾ ਜਨੂੰਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਨਿੱਕੀ ਬਰੀਕ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕੁੰਡੇ ਵਾਲੀ ਸੂਈ ਅਤੇ ਸੀਬਾ ਅਰ ਸਿਫ਼ੋਨ ਦੀਆਂ ਬਰੀਕ ਰੋਸ਼ਮੀ ਤੰਦਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ

ਸ਼ੋਡ, ਪਟੜੀ, ਬੈਕ-ਸਟਿੱਚ ਤੇ ਕੱਟ ਵਰਕ ਆਦਿ ਦੇ ਸਾਰੇ ਟਾਂਕੇ ਕੱਢਣ ਲੱਗੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚਹੇਤਾ ਸੀ ਮੇਰਾ ਪਟੜੀ ਟਾਂਕਾ ਸਣੇ ਸ਼ੋਡ ਸਟਿੱਚ ਨਾਲ ਕੱਢੀਆਂ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਟਾਂਕੇ ਵਾਲੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਨਾਲ। ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਵਿਚ ਮਸਾਂ ਫੁੱਲ ਦੀ ਇਕ ਪੱਤੀ ਮੁਕੱਲ ਹੁੰਦੀ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੂਟੇ ਦਾ ਕੋਈ ਹਰਾ ਪੱਤਾ ਤੋੜ ਲੈਂਦੀ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਪੱਤੇ ਵਿਚ ਸਾਵੇ-ਕਚੂਚ, ਪੀਲੇ ਤੇ ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਫਿੱਕੇ ਜਾਂ ਭੂਰੇ ਪੈ ਗਏ ਰੰਗ ਉਜ ਦੇ ਉਜ ਕੱਢਦੀ, ਭਰਦੀ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਮੈਂ ਏਨੀ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਕਈ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਆਪਣੀ ਸਕੀਮ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਰੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਦੀ ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਸ਼ੋਡ ਦੀ ਕਢਾਈ ਮੈਥੋਂ ਕਰਵਾਉਂਦੀਆਂ। ਦਿਲਜੀਤ ਦੀ ਮੰਗਣੀ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਸਦੇ ਜੰਮਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਦਿਲਜੀਤ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਅੱਡਾ (ਕਢਾਈ ਦਾ ਫ਼੍ਰੇਮ) ਲਗਵਾਅ ਕੇ ਅਸਾਂ ਉਸਦੇ ਦਾਜ ਲਈ ਸੁਨੀਲ ਦੇ ਸੂਟ ਉਪਰ ਸਿਲਮੇ ਦੀ ਕਢਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਓਦੋਂ ਦਾਜ ਵਿਚ ਸੁਨੀਲ ਦਾ ਸੂਟ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਦਿਲਜੀਤ ਦਾ ਤੁਕਾਅ ਸਿਲਾਈ ਵੱਲ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਕਢਾਈ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਾਫ਼ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਡੰਡੀਆਂ ਹੀ ਬਣਾਈਆਂ। ਸਿਲਮੇ-ਸਿਤਾਰੇ, ਦੱਬਕੇ-ਨਕਾਸ਼ੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਮੈਂ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੀ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚੋਂ ਸੁੱਚਾ ਤਿੱਲਾ ਤੇ ਸਿਲਮੇ ਦੀਆਂ ਵੰਨਗੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਪੌਟਰੀ-ਪੌਟਿੰਗ ਦਾ ਵੀ ਖਬਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਘੜੇ, ਝੱਜਰਾਂ, ਫੁੱਲਦਾਨਾਂ ਉਪਰ ਖੁਣੇ ਨਮੂਨਿਆਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸ਼ੋਡ ਵਾਲੇ ਰੰਗ ਭਰਦੀ। ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਵੱਡੀਆਂ ਭੈਣਾਂ, ਮਾਸੀਆਂ, ਮਾਮੀਆਂ, ਚਾਚੀਆਂ ਨੂੰ ਤੋਹਫ਼ੇ ਵਜੋਂ ਦੇਂਦੀ। ਇਸ ਵਾਹ ਵਾਹ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੁੜ ਜੀਣ ਜੋਗਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਦੇ ਫ਼ਰਸ਼ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਚਤੁਰਵੇਦੀ ਕੋਲੋਂ ਮੇਰੀਆਂ ਬਹਾਵਲਪੁਰੀ ਗੁਆਂਢਣਾਂ, ਚਾਰੇ ਭੈਣਾਂ ਸੰਗੀਤ ਸਿੱਖਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮਿਲ ਗਈ। ਉਹ ਤਾਂ ਸਿਤਾਰ ਤੇ ਨ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਦੀਆਂ ਸਨ, ਮੈਂ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਤਬਲੇ ਵੱਲ ਰੁਚਿਤ ਹੋਈ। ਅਲਾਹਾਬਾਦ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ ਪ੍ਰੀਖਿਅਕ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲੈਣ ਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਵੀ ਦੂਜੇ ਸਾਲ ਦੀ ਸਨਦ ਲੈ ਲਈ। ਬਸ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਲਾਵਾਂ ਵਿਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰਾਂਗੀ- ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਸਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਭਾਧਾ ਜੀ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਕੂ ਕਾਨਾ ਦਾ ਇਹ ਸਮਝੌਤਾ ਮਾਫ਼ਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਪਾਸ ਕੀਤੀਆਂ ਹਾਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੋਣਾ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਸਾਂ ਕਿ ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਲਈ ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਕਾਲਜ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਭਾਧਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ ਦੀ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਸੋਚ ਰਾਸ ਆਈ। ਘਰ ਬੈਠੀ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣਹਾਰ) ਧੀ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਰਾਹ, ਗਿਆਨੀ ਰਾਹੀਂ ਐਫ਼.ਏ. ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੇ ਫੇਰ ਭਾਗੋ ਭਾਗ ਬੀ.ਏ. ਕਰਾਅ ਕੇ ਕਾਨੂੰ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਸੇਧ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦਾਖਲ ਕਰਾਅ ਦਿੱਤਾ। ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ ਨੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਲੀ ਸਾਹਿਤਕ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ਭਾਂਪਦਿਆਂ ਮੇਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਅਤੇ ਵੱਧ ਹੋਮਵਰਕ ਮਿਲਦਾ। ਯਾਦ ਹੈ ਪਤੰਗਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਲੇਖ ਮੈਂ ਬੜੀ ਸਫ਼ਿਆਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਆਜ਼ਾਦ ਜੀ ਨੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲਈ ਦਾਖਲਾ ਭਰਵਾਅ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਮੇਰਾ ਅਗੇਤੋਂ ਮਤਲਬ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਵੱਟ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੁਆਬ

I love 'Preetlari' from my childhood n always thought of 'Preetnagar'. But never had a chance to visit there. Hopefully this time my dream will come true. And this magazine is also important for me now as it is the first world renowned Punjabi literary magazine that liked my worked very much and has started publishing it since Feb-March 2016. Although now my writing and poetry is also being published in other very good journals but I will remember Preetlari ' as a lover who loved me unconditionally.
Harki Virk, Australia

ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਮਕਸਦ ਤਾਂ ਗਿਆਨੀ ਪਾਸ ਕਰ ਕੇ ਕੇਵਲ ਐਫ.ਏ., ਬੀ.ਏ. ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਮੈਂ ਲੇਖਕ ਬਣਨਾ ਹੈ, ਸਿਰਜਣਹਾਰ। ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਦਕ ਚੜ੍ਹੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਭਾਪਾ ਜੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਮੁਤਾਬਕ ਅੱਗੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨੀ ਸੀ। ‘- ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਜਿਰਹ ਦਾ ਬੜਾ ਮਾਦਾ ਹੈ ਤੂੰ ਵਕਾਲਤ ਕਰੀਂ,’ ਭਾਪਾ ਜੀ ਅਕਸਰ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਵਿਚ ਪਬਲਿਕ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕਰਦਿਆਂ ਡਾ ਅੰਮ.ਐਸ. ਰੰਧਾਵਾ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਇੱਕ ਤੋਂ ਚਾਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਕੇਵਲ ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ ਨੀਯਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨ ਵੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲੀਡਰਾਂ ਸਰਲਾ ਗੁਪਤਾ, ਵਿਮਲਾ ਫਾਰੂਕੀ ਅਤੇ ਅਰੁਣਾ ਅਸਫ਼ ਅਲੀ ਨੂੰ ਮਿਲਦਿਆਂ-ਸੁਣਦਿਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਮੈਂ ਡਿਬੇਟਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲੱਗੀ। ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਅਮਨ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਲਈ ਮੈਂ ਇਕ ਲੱਖ ਦਸਤਖਤ ਕਰਾਏ। ਕਿਸੇਰ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਜੋਸ਼। ਕੁਝ ਵੀ ਅਸੰਭਵ ਨਾ ਲੱਗਦਾ। ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ‘ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ’ ਲਿਖੀ, ਜੋ ‘ਅਮਰ ਕਹਾਣੀਆਂ’ (1954) ਵਿਚ ਛਪੀ। ਮਗਰਲੀਆਂ ‘ਤਾਂਡਵ ਨਾਚ’, ‘ਫੁੱਲ ਵਾਹ ਵਾਹ ਤਰੇ ਨੇ’, ‘ਮੌਲੀ ਕੰਥ ਰਹੀ ਸੀ’ ਤੇ ਹੋਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸਣੇ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਆਉਂਦੇ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ‘ਕਵਿਤਾ’, ‘ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ’, ‘ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ’, ‘ਅਮਰ ਕਹਾਣੀਆਂ’, ‘ਪਰਿਵਰਤਨ’ ਅਤੇ ‘ਜੀਵਨ ਪ੍ਰੀਤੀ’, ਆਦਿ, ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਛਪਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ।

‘ਜੀਵਨਪ੍ਰੀਤੀ’ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹਵਾਂਗੀ ਜਿਸ ਦਾ ਡਾਕ-ਪਤਾ ‘ਮੋਤ ਤੋਪ ਖਾਨਾ, ਪਟਿਆਲਾ, ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ ਯਾਦ ਹੈ; ਜਿਸਦੇ ਸੰਪਾਦਕ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਚਾਹਿਲ, ਮੈਨੂੰ ਰਚਨਾ ਦਾ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਵੀ ਭੇਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਯਾਦ ਹੈ, ਸੰਨ 1957-58 ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਅਧਿਆਪਨ ਦੌਰਾਨ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਲਾਨਾ ਮਨੀ ਆਰਡਰ ਆਇਆ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਚਾਰ ਰੁਪਏ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸੱਤ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਦੋ ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਤਿੰਨ। ਕੁਲ ਰਕਮ

ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਵਿਚ ਪਬਲਿਕ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕਰਦਿਆਂ ਡਾ ਅੰਮ.ਐਸ. ਰੰਧਾਵਾ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਇੱਕ ਤੋਂ ਚਾਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਕੇਵਲ ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ ਨੀਯਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨ ਵੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸੀ ਚਾਲ੍ਹੀ ਰੁਪਏ। ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਸਟਾਫ਼ ਨੂੰ ਬਰਫੀ ਸਮੇਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਚਾਹ ਪਾਰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਫੇਰ ਵੀ ਚਾਰ ਰੁਪਏ ਬਚ ਗਏ ਸਨ।

ਮੁੜ ਪਿੱਛੇ ਪਰਤਦੀ ਹਾਂ। ਸਾਲ ਭਰ ਦੀ ਚੰਗੀ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਅਗਵਾਈ ਸਦਕਾ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਚੰਗਾ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵੇਂ ਤੀਜੇ ਪਰਚੇ ਲਈ ਮੈਂ ਹਾਲ ਵਿਚ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਲੇਟ ਪਹੁੰਚੀ ਸਾਂ ਅਤੇ ਇਕ ਸੁਆਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜੁਆਬ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਦੇ ਸਕੀ। ਦਰਅਸਲ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਮੇਰੇ ਵੱਡੇ ਜੀਜਾ ਜੀ ਕੈਂਸਰ ਦੀ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ

ਲੜ ਰਹੇ ਸਨ। ਭੈਣ ਜੀ ਮਾਂ ਦੀ ਪਲੇਠੀ ਧੀ ਸੀ ਜਿਸਦੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਈ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਿਤਾ ਸਮਾਨ ਭਾਈਆ ਜੀ (ਜੀਜਾ) ਦੀ ਮੈਂ ਲਾਡਲੀ ਸਾਂ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਦੂਜੀ-ਤੀਜੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੰਮੇ ਲੰਮੇ ਖਤ ਲਿਖਦੀ। ਨਿਰੀ ਸ਼ਰਾਰਤ ਵਿਚ ਛੇਦਬੰਦੀ ਤੇ ਝਈਆਂ-ਲੜਾਈਆਂ। ਮੇਰੇ ਖਤ ਕਲਕੱਤੇ ਵਸਦੀ ਮਾਸੀ ਤੇ ਚਾਚੇ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ-ਸੁਣਾਏ ਅਤੇ ਸਲਾਹੇ ਜਾਂਦੇ। ਸੱਚ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਾਲ ਵਰੇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਪਾਠਕਾਂ-ਸਰੋਤਿਆਂ ਦਾ ਰੱਜਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਸੀ ਭਾਈਆ ਜੀ ਅਤੇ ਵੀਰ ਜੀ ਦਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ। ਭਾਈਆ ਜੀ ਨੂੰ ਕੈਂਸਰ ਸੀ ਪਰ ਹਾਲੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਅਸਹਿ ਪੇਟ

ਦਰਦ ਕਾਰਨ ਦਿੱਲੀ ਪਾਣੀ ਬਦਲਾਣ ਆਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਭਾਈਆ ਜੀ ਨੂੰ ਦਰਦ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈਂਦਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ‘ਹਾਇ ਹਾਇ’ ਦੀ ਦਿਲਚੀਰਵੀਂ ਕੁਰਲਾਹਟ ਕਾਰਨ ਛੱਤਾਂ ‘ਤੇ ਪਏ ਹੋਏ ਮੁਹੱਲੇ ਦੇ ਲੋਕੀ ਵੀ ਸੌਂ ਨਾ ਸਕਦੇ। ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਉਲਟੀਆਂ ਦੇ ਛੱਪੜ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਪਰ ਦੌਰਾ ਖਤਮ ਹੋਣ ‘ਤੇ ਉਹ ਫੇਰ ਸਹਿਜ ਹੋ ਕੇ ਹੱਸਣ ਖੇਡਣ ਲੱਗਦੇ। ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਮੇਰੇ ਤੀਜੇ ਪਰਚੇ ਦੇ ਸੂਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈਆ ਜੀ ਨੂੰ ਦੌਰਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਖੂਨੀ ਉਲਟੀਆਂ ਦਾ ਛੱਪੜ ਤੇ ਬੋਹੜੀ ਦੇ ਦੌਰੇ। ਮੈਂ ਭਾਈਆ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਮਲਦੀ ਜਾਵਾਂ। ਵਕਤ ਲੰਘਦਾ ਜਾਵੇ। ਪਰਚਾ ਦੇਣ ਨਾ ਜਾ ਸਕੀ। ਕੁਝ ਠਹਿਰਾਅ ਮਗਰੋਂ ਭਾਈਆ ਜੀ ਨੇ ਅੱਖ ਖੋਲ੍ਹੀ। ‘-ਤੂੰ ਗਈ ਨਹੀਂ? ਜਲਦੀ ਜਾਹ’ ਉਹਨਾਂ ਆਖਿਆ। ਮੈਂ ਰੁਕੀ ਰਹੀ। ‘-ਤੂੰ ਜਾਹ, ਮੈਂ ਠੀਕ ਹਾਂ’, ਭਾਈਆ ਜੀ ਨੇ ਭਬਕ ਮਾਰੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹੁਕਮ ਅਦਲੀ ਕਰਨਾ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਸੀ। ਭਗਤ ਵੀਰ ਸਾਇਕਲ ‘ਤੇ ਬਿਠਾਅ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਹਾਲ ਪਹੁੰਚਾਅ ਆਇਆ। ਪਰਚਾ ਸੂਰੂ ਹੋਇਆਂ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਲੰਘ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਹੋ ਗਈ ਸੂਰੂ ਪਰਚਾ ਦੇਣ।

ਚਿੱਤ ਚੇਤਾ

ਕਾਨਾ ਸਿੰਘ

ਲੜੀਵਾਰ ਕਿਤਾਬ

“ਬਾਪ ਸੁਰਾਬੀ ਹੈ, ਇਹ ਉਸਦੀ ਵੱਡੀ ਧੀ ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਕਿ- ਲੋਕ ਹੱਸਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਈ ਸੀ, ਬਗਾਵਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਹੋਰ ਰੋਈ ਸੀ, ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ....ਪਰ ਹੁਣ ਉਸ ਨੇ ਦਿਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ”- ਕੁੜੀ ਦੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਦਲਿਤ ਸਮਾਜ ਵਿਚ “ਜਾਗੋ” ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਕੈਨੇਡਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਕਰਾਅ ਰਹੀ ਐਂਮਬੀਸੀਟੀ ਟ੍ਰੱਸਟ ਦੀ ਟੀਮ ਨੂੰ।

ਪੰਜ ਸੁਆਲਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਦੇਣ ਹੋਏ, ਛੇਵਾਂ ਅੱਧਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਏਧਰ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਪਰਚੇ ਖਤਮ ਹੋਏ ਓਧਰ ਭਾਈਆ ਜੀ ਨੂੰ ਮੁੰਬਈ ਲੈ ਗਏ। ਜਿੱਥੇ ਚੰਦ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੈਂਸਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।

ਘਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਅੱਤ ਦਾ ਸੋਗੀ ਸੀ। ਬੱਤੀ-ਪੈਂਤੀ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਭੈਣ ਤੇ ਪੰਜ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਾਂ। ਉਪਰੋਂ ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ ਕੱਲ-ਮੁਕੱਲੀ। ਕਲਕੱਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ ਭਾਈਆ ਜੀ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ। ਮਾਂ ਨੂੰ ਗੜ੍ਹਾਂ ਪੈਣ ਤੇ ਦਾਦੀ ਵੈਣੋ-ਵੈਣਾ। ਰਸੋਈ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਮੇਰੀ ਮਲਕ ਜਿੰਦ ‘ਤੇ ਪੈ ਗਈ ਜਿਹੜੀ ਨਾ ਕਦੇ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਵੱਤੀ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਿਸ ਕਦੇ ਅੰਗੀਠੀ ਬਾਲੀ ਸੀ। ਜੂਨ ਦੀ ਅੱਤ ਦੀ ਗਰਮੀ ਤੇ ਅੰਗੀਠੀ ਦਾ ਸੇਕ। ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਨਕਸੀਰ ਛੁੱਟਦੀ ਕਿ ਮੁੱਕਦੀ ਹੀ ਨਾਂਹ। ਦੇਹ ਬਾਲਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਲਟੀਆਂ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਪਲਟਦੇ। ਵੈਦ ਆਉਂਦਾ। ਦਵਾਈ ਦੀਆਂ ਪੁੜੀਆਂ ਦੇਂਦਾ ਤੇ ਸਿਆਪਾ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਦੇਂਦਾ। ਲੰਘ ਗਏ ਦੋ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਗਮਗੀਨ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ।

ਵਕਤ ਨਾਲ ਥੋੜਾ ਟਿਕਾਅ ਆਉਣਾ ਵੀ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਹੈ। ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੇ ਤੀਜੇ ਪਰਚੇ ਦੇ ਫਿਕਰ ਕਾਰਨ ਨਤੀਜੇ ਦਾ ਤੌਖਲਾ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਬਿਪਤਾ ਕਾਰਨ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਂਦੀ ਵੀ ਰਹਿੰਦੀ।

ਬੁਖਾਰ ਨਾਲ ਪਈ ਹੋਈ ਸਾਂ ਅੱਧ-ਸੁੱਤੀ ਜਾਂ ਘੂਕ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ। ਦੌੜ ਰਹੀ ਸਾਂ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈਆ ਜੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਤੁਰਦੇ, ਪੀਲੇ ਭੂਕ ਤੇ ਬਾਹਾਂ ਫੈਲਾਅ ਕੇ ਆਖ ਰਹੇ- ‘ਰੁਕ ਕਾਨਾ ਰੁਕ ਕੰਨ ਨੇੜੇ ਕਰ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਹਿਕ ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਸੁਣਾਵਾਂ...’ ਤੇ ਮੈਂ ਅੱਗੋਂ ਡਰੀ ਡਰੀ ਜੁਆਬ ਦੇ ਰਹੀ... ‘-ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਆਨੀ..ਜਾਓ ਤੁਸ ਤੈ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਹੋ... ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਆਵੋ’..ਚੀਕ ਮਾਰਦੀ ਦੀ ਮੇਰੀ ਜਾਗ ਖੁੱਲ ਗਈ। ਨਿਰਾ ਖੋਫ਼ ਤੇ ਤ੍ਰੇਲੀਆਂ!

‘-ਕੇ ਹੋਇਆ ਈ? ਸਬਰ ਕਰ ਮੇਰੀ ਬੱਚੀ, ਮਾਂ ਸਦਕੇ’- ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮਾਂ ਦੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਸਾਂ। ਡੁਸਕਦਿਆਂ ਡੁਸਕਦਿਆਂ ਸੁਫਨਾ ਸੁਣਾਅ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮਾਂ ਮੇਰੇ ਸੁਫਨਿਆਂ ਤੋਂ ਅਕਸਰ ਚੇਤੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਸਰਘੀ ਦੇ ਆਏ ਤੇ ਅੱਭੜਵਾਹ ਸੁਣਾਏ ਸੁਫਨੇ ਦਾ ਅਕਸਰ ਹੀ ਕੁਝ ਭਵਿੱਖਾਰਥ ਨਿਕਲਦਾ। ਕੋਈ ਹੋਣੀ ਜੋ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿੰਦੀ। ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਮੈਂ ਮਨ ਨਾਲ ਪੱਕਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਕਿ ਇਹ ਸੁਫਨਾ ਮੈਂ ਮਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਣਾਵਾਂਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਸੁਣਾਅ ਦੇਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਫਨਾ ਸੱਚ ਹੋ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ। ‘ਨਹੀਂ ਦੱਸਣਾ, ਨਹੀਂ ਦੱਸਣਾ, ਮੈਂ ਮਾਂ ਕੀ ਉੱਕਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸਣਾ...ਤੇ ਫੇਰ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਆਪਮੁਹਾਰੀ ਉਗਲ ਦੇਂਦੀ। ‘ਵਾਹਗੁਰੂ ਵਾਹਗੁਰੂ’ ਕਰਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਧੁੜਕੂ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ। ਉਹਦੇ ਹੋਠ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਮੂਲਮੰਤਰ ਦੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਫਰਕਣ ਲੱਗਦੇ।

‘-ਕੇ ਹੋਇਆ ਈ?...ਸਬਰ ਕਰ ਮੇਰੀ ਬੱਚੀ’... ਰੋਂਦੀ ਕੰਬਦੀ ਮੈਂ ਮਾਂ ਦੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਸਾਂ। ਸੁਫਨਾ ਆਪੇ ਹੀ ਸੁਣਾਅ ਹੋ ਗਿਆ। -ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ..ਰੱਬਾ ਮਿਹਰ ਕਰੀਂ। ਤੱਤੀ ਵਾਅ ਨਾ ਲੱਗੇ ਮੇਰੀ ਬਚੜੀ ਕੀ..ਤਾਤੀ ਵਾਓ ਨਾ ਲਾਗਈ’.... ਮਾਂ ਉੱਚਾ ਉੱਚਾ ਸਿਮਰਨ ਲੱਗੀ। ਨਾਲੇ ਮੇਰਾ ਮੂੰਹ ਚੁੰਮੀ ਜਾਵੇ ਨਾਲੇ ਦਲਾਸੇ ਦਈ ਜਾਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਮੰਜੇ ‘ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਲਮਿਆਰਕੇ ਮਾਂ ਅੰਗੀਠੀ ‘ਤੇ ਦੁੱਧ ਗਰਮ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਗਰਮ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਬਦਾਮਾਂ ਦੀਆਂ ਗਿਰੀਆਂ। ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਲੱਗ ਗਈ।

ਕਦੋਂ? ਕਿੰਨੇ ਵਜੇ? ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ? ‘-ਮੁਆਰਖਾਂ ਮੁਆਰਖਾਂ, ਮਾਸੀ ਜੀ ਮੁਆਰਖਾਂ!’ ‘-ਖੈਰ ਮੁਆਰਖਾਂ, ਤੁਸਾਂ ਕੀ ਮੁਆਰਖਾਂ’...ਅੱਖ ਖੋਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਮਾਂ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਪਲੋਸ ਰਹੀ ਸੀ। ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਤੇ ਬਾਹਰ ਮੁਨਾਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਢੋਲ ਨਾਲ: ‘-ਸੁਣੋ ਸੁਣੋ ਸੁਣੋ! ਕਲਿਆਣ ਭਸੀਨ (ਮੈਂ), ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਕਾਲਜ ਦੀ ਗਿਆਨੀ ਦੀ

ਵਿਦਿਆਰਥਣ, ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ‘ਤੇ ਆਈ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਰਜੇ ‘ਤੇ’... ਇਹ ਮੁਨਾਦੀ ਪੂਰਬੀ ਕਾਲਜ ਵੱਲੋਂ ਕਰਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਾਹਿਰ ਹੈ, ਇਹ ਆਜ਼ਾਦ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲੋਵ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਕਾਲਜ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਲਈ। ਪੂਰੇ ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਦੇ ਫਰਸ਼ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਤੇਲੀਵਾੜੇ ਮੁਹੱਲੇ ਦੀ ਸਾਡੀ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਬੰਦ ਗਲੀ ਦੇ ਬੂਹੇ ਦੇ ਐਨ ਬਾਹਰ ਭੀੜ ਇਕੱਠੀ ਸੀ ਤੇ ਮਾਂ ਵਧਾਈਆਂ ਝੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਆਜ਼ਾਦ ਜੀ ਤੋਂ, ਮੇਰੇ ਸਹਿਪਾਠੀਆਂ ਤੋਂ, ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਤੋਂ, ਜਾਣੂਆਂ-ਪਛਾਣੂਆਂ ਤੋਂ..ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਘਰ ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਸੋਗ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਬੁਹਾ ਖੜਕਣ ਆਈ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰੇ ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਾਨਣੀ ਦਾ ਛੱਟਾ।

ਉਸੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਗਿਆਨੀ ਦਾ ਸੱਤਵਾਂ ਪਰਚਾ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਵੀ, ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਖ਼ਤਿਆਰੀ। ਅੱਵਲ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਸੱਤਵਾਂ ਪਰਚਾ ਵੀ ਹਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਅੰਕ ਹੀ ਵੱਧ ਸਨ। ਆਜ਼ਾਦ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀ ਦਾ ਅਫ਼ਸੋਸ ਸੀ। ਜੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਵਾਅ ਕੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੁਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇ ਕੇਵਲ ਮੈਂ ਹੀ ਅੱਵਲ ਹੋਣਾ ਸੀ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ।

ਮਾਂ ਨੇ ਭਗਤ ਵੀਰ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਲੱਡੂ ਤੇ ਮੱਠੀਆਂ ਮੰਗਵਾਅ ਲਈਆਂ। ਉਹ ਚਾਰ ਚਾਰ ਲੱਡੂ ਤੇ ਦੋ ਦੋ ਮੱਠੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਭੇਜਣ ਲੱਗੀ, ਘਰੇ ਘਰ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਣ ਦਾ ਮਾਂ ਦਾ ਏਹੀ ਢੰਗ ਸੀ।

ਸ਼ਾਮ ਪੈਣ ਲੱਗੀ ਤੇ ਫਿਰ ਰਾਤ ਵੀ। ਭਾਪਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਆਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦੁਕਦਾ ਗਿਆ। ਨੇੜੇ ਹੋਰ ਨੇੜੇ। ਬੇਸ਼ਕ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਪਈ ਵਾਹ ਵਾਹ ਕਰੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਪਾ

“ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦੁਆਵਾਂ ਕਿ ਇਕ ਉਹ ਦਿਨ ਆਏਗਾ ਫੇਰ, ਕਿ ਧਰਤੀ ਸਭ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਵਾ ਵਾਂਗ, ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ। ਹੌਂਸਲੇ ਨਾਲ ਵਧੀ ਜਾਓ-”, ‘ਜਾਗੋ’ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਦੌਰਾਨ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਰਹੇ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਦਲਿਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਕੁਝ ਫਿਸ ਕੇ, ਸੰਪਾਦਕਾ “ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ” ਨੇ, ਉਸ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਮਸੌਦਾ ਦੇਣ ਦਾ ਜ਼ਿਮਾ ਨਿਭਾਇਆ।

ਜੀ ਦੀ ਹੀ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ੀ ਦੀ ਸਿੱਕ ਸੀ। ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਵੀ ਉਹ ਏਹੋ ਆਖਣਗੇ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ‘ਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਭਾਈਆ ਜੀ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਤੀਜੇ ਪਰਚੇ ਦੇ ਅਧੂਰੇ ਰਹਿ ਜਾਣ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਣਨਾ-ਮੰਨਣਾ, ਮੈਨੂੰ ਤੌਖਲਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਘਰ ਤੱਕ ਫਰਸ਼ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਮਿੱਤਰ, ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਿਲਣਾ, ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਭਰ ਦੀ ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਦੀ ਖਬਰ ਲੈਣੀ ਤੇ ਫਿਰ ਘਰ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਖਬਰ ਨੂੰ ਮਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਿਆਂ ਕਰਨਾ ਭਾਪਾ ਜੀ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਨੇਮ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਮੁਨਾਦੀ ਦੀ ਖਬਰ ਵੀ ਭਾਪਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਭ ਕੋਲੋਂ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਬੇਕਰੀ ਵਾਲੇ ਚਾਚਾ ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ ਕੋਲੋਂ, ਕਰਿਆਨੇ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਹਰਦਿੰਤ ਕੋਲੋਂ ਅਤੇ ਅਮਰ ਹਲਵਾਈ ਜਾਂ ਹਕੀਮ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦਰਾ ਕੋਲੋਂ ਨਾ ਮਿਲੀ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਅੱਡੇ ਸਨ ਭਾਪਾ ਜੀ ਦੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਠਹਿਰ ਕੇ ਘਰ ਪੁੱਜਣ ਦੇ।

ਭਾਪਾ ਜੀ ਆਏ। ਇਕਦਮ ਖਾਮੋਸ਼ ਤੇ ਸਹਿਜ ਜਿਵੇਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਵਾਪਰਿਆ ਹੋਵੇ। ਰੁਕੇ ਸਾਹ ਤੇ ਧੜਕਦੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਮੈਂ ਵੇਖੀ ਗਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ। ਮਾਂ ਦੀ ਉੱਤੇਜਨਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ ਉਸਦੇ ਫੁਲਕਿਆਂ ਦੇ ਵੇਲਣ ਵਿਚ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਂਗ ਮੈਂ ਭਾਪਾ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਧੁਆਏ। ਉਹ ਮੰਜੀ ‘ਤੇ ਬਹਿ ਗਏ। ਅੱਗੇ ਮੇਜ਼ ‘ਤੇ ਥਾਲੀ ਪਰੋਸ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਗਰਾਰੀ ਭੰਨ ਉਹ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਚੁਪਚਾਪ। ਇਕ, ਦੋ, ਤਿੰਨ - ਮੈਂ ਰੋਟੀਆਂ ਪਰੋਸਦੀ ਗਈ। ‘-ਕੁੜੀ ਨਾ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ‘ਤੇ ਆਈ ਐ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ’, ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਭਾਪਾ ਜੀ ਚੁੱਪ। ‘- ਮੈਂ ਪਈ ਆਖਨੀ ਆਂ। ਸੁਣਨੇ ਕਿਉਂ ਨਾ। ਕਾਨਾ ਕੀ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ੀ ਤੈ ਦੇਵੇ। ਹੈਡਾ ਸੁਹਣਾ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਿਆ ਸੂ,’ ਮਾਂ ਮੁੜ ਬੋਲੀ। ਖੋੜਾ ਹੋਰ ਉੱਚੀ। ਭਾਪਾ ਜੀ ਫਿਰ ਵੀ ਚੁੱਪ। ‘-ਕੇ ਹੋਇਐ ਤੁਸਾਂ ਕੀ? ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ‘ਚ ਮਨਾਦੀ

ਹੋਨੀ ਰਹੀ ਹੈ ਸਾਰਾ ਦਿਨ। ਮੁਆਰਖਾਂ ਹੀ ਮੁਆਰਖਾਂ ਝਲਨੀ ਰਹੀ ਹਾਂ ਤੈ ਤੁਸ ਹੋ ਕਿ ਗੋਲਨੇ ਹੀ ਨ ਪਏ’...
‘-ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਦਸਤਖਤ ਸਿਆਣਿਆਂ ਜਾਨੈ। ਐਵੇਂ ਲਿਹਾਜ਼ੀ ਨੰਬਰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਸਣ ਨੇ,’ ਆਖਦਿਆਂ ਪੱਕੇ ਪੀਡੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਭਾਪਾ ਜੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਰਾਰੀਆਂ ਭੰਨਦੇ ਗਏ ਮੈਂ ਢਾਂਹ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸੁੱਢੇ ਵੱਲ ਦੌੜ ਗਈ। ਬਲਿੰਦਣ ਲੱਗੀ ਪਲੰਘ ਅੱਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਲੇਜਾ ਫਟ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਲਹੂ ਫੁੱਟ ਪਿਆ ਹੋਵੇ, ਦਰਿਆ ਬਣ ਕੇ। ਭਾਪਾ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਦਾ ਏਦਾਂ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸੀ।

ਮੈਂ ਪਈ ਆਖਨੀ ਆਂ। ਸੁਣਨੇ ਕਿਉਂ ਨਾ। ਕਾਨਾ ਕੀ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ੀ ਤੈ ਦੇਵੇ। ਹੈਡਾ ਸੁਹਣਾ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਿਆ ਸੂ,’

ਵਕਤ ਤੇ ਤਜਰਬੇ ਨੇ ਬੜਾ ਕੁਝ ਸਿਖਾਅ ਤੇ ਸਮਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
ਹਰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇ ਹਰ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਫਤਿਹ ਕਰਦਿਆਂ ਮਾਂ ਆਣ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਸੰਸਕਾਂ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ‘ਤੇ ਮੁਸ ਮੁਸ ਕਰਦੀ, ਥਾਪੜੀ ਦੇਂਦੀ, ਸ਼ਾਬਾਸ਼ੀ-ਸ਼ਾਬਾਸ਼ੀ, ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਂਦੀ ਤੇ ਹਰ ਇਕ ਆਲੋਚਕ ਦਿਆਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਭਾਪਾ ਜੀ ਦੇ ਬੋਲ ਆ ਰਲਦੇ ਹਨ, ‘ਐਵੇਂ ਹੀ ਵਾਧੂ ਨੰਬਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ’ ਪ੍ਰਸੰਸਕਾਂ ਤੋਂ ਖਬਰਦਾਰ ਕਰਦੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਚੰਗਾ-ਚੰਗੇਰਾ ਲਿਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੇ।

ਪਾਠਕਾਂ ਤੋਂ ਰੱਜ ਕੇ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਹਰ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਣ ‘ਤੇ। ਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਮੇਰਾ ਕਦੇ ਗੋਲਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੀ ‘ਖੁਸ਼ਬੂ’ ਕਹਾਣੀ ‘ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਬਣੀ ਫਿਲਮ ਦਾ ਪ੍ਰੀਮੀਅਰ ਸੀ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਨੂੰ ਉਚੇਚਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਫਿਲਮ ਦੀ ਸੀ.ਡੀ. ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਉਹ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਿਆ, ਉਸ ਦੱਸਿਆ।

ਰੇਡੀਓ, ਟੀ.ਵੀ. ਦੇ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵਾਂ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟ੍ਰੀ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰਾਂ ਵਿਚ, ਸਨੇਹੀਆਂ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਰੱਜ ਕੇ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਚੁੱਪੀ।

ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਪੱਜ ਗਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਹੋਵਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਕੋਈ ਪਾਠਕ, ਲੇਖਕ ਜਾਂ ਜਾਣੂੰ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਮਿੱਤਰ ਮੇਰੀ ਕਿਸੇ ਨਵ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਰਚਨਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਇੰਝ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਸੁਣਿਆ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਫਾਇਲਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਟਕ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਮੇਰੇ ਭਾਪਾ ਜੀ ਉਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਦੇ, ਹੋਰ ਚੰਗਾ ਤੇ ਚੰਗੇਰਾ ਲਿਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੇ, ਉਕਸਾਂਦੇ। ਉੱਝ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੀ ਗੁੱਝੀ ਸਿਫ਼ਤ ਦਾ ਕਿਆਸ ਵੀ ਠੀਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਪਾ ਜੀ ਦੀ ਪੱਕੀ ਪੀਢੀ ਮੁਸਕੜੀ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਾਠਕ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਸਮਾਨ ਹਨ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਜਾਂ ਆਲੋਚਕ ਪਿਓ ਸਮਾਨ। ਮੈਂ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਹੋਂਦ ਤੇ ਪਛਾਣ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਨਾਲੋ-ਨਾਲ ਤੁਰਦੇ-ਤੁਰਾਂਦੇ, ਡੇਗਦੇ-ਉਠਾਂਦੇ, ਹੋੜਦੇ-ਉਤਸਾਹੁੰਦੇ। ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਨਮਸਕਾਰ। (ਸ਼ਿਹਾਲੀ, 91 172-2228275

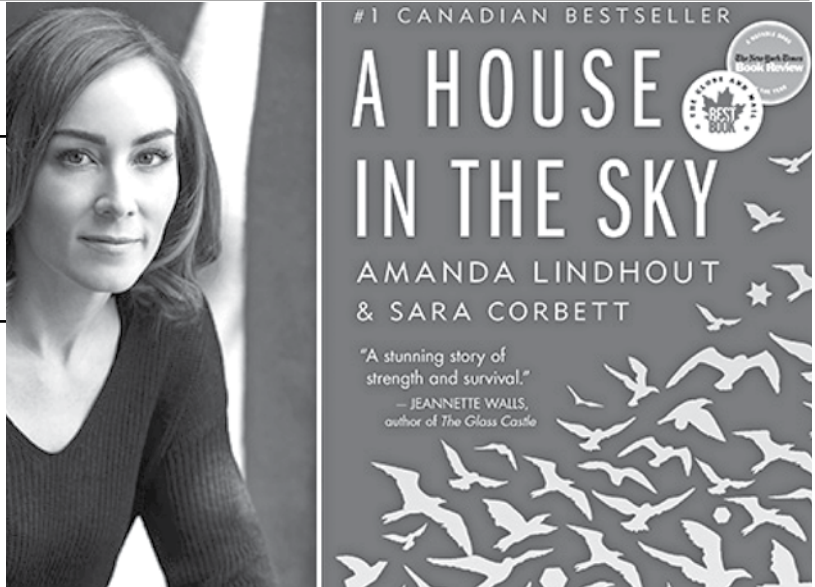
ਗੁਲਸ਼ਨ ਦਿਆਲ ...ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ

ਵਿਚਾਰ...

ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜਦ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਮੈਂ ਰਜਨੀਸ਼ ਓਸੋ ਜੀ ਦੇ ਵਚਨ ਸੁਣਦੀ ਹਾਂ - ਰਸਤਾ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਦਿਲ ਵੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਮਨ ਵਿੱਚ ਗੁੰਨਣ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਅਕਸਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੱਖੇ ਪਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੋਧ ਦੇਣਾ ਅਸਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾਗੀਣ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ।

ਪੈਗ਼ੋਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ: ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਸਵੇਰੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ- ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੁੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦਿਨ ਕੁਦਰਤੀ ਜਾਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਦ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਹ ਵਾਪਿਸ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੌ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੁਹੰਮਦ ਇੱਕ ਦਮ ਰੁਕ ਗਏ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲੱਗੇ, " ਬਹੁਤ ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ ਜੈ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਗਿਆ - ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕੀ ਲੈ ਗਿਆ ਤੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ਿਰ ਆਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਾਜ਼ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਦੁਬਾਰਾ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ"। ਤੇ ਆਖਦੇ ਨੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹੀ ਪੈਰੀਂ ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਛੱਡ ਨਮਾਜ਼ ਅਤਾ ਕਰਨ ਵਾਪਿਸ ਗਏ। ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਓਸੋ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਈ ਹੈ ਤੇ ਅਕਸਰ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀਆਂ, ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਤਾਹੀਆਂ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕੱਟੜ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ- ਸਿਰਫ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਬਾਕੀ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ।

ਛੁੱਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਦ ਵੀ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਹੇਲੀ ਕੋਲ ਕੈਨੇਡਾ ਗਈ ਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ੈਲਫ ਤੋਂ 1-2 ਕਿਤਾਬਾਂ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦੀ ਹਾਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵਾਂਗ ਕਿਤਾਬਾਂ ਖਰੀਦਣ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਕ ਹੈ। ਇਸ ਦਫ਼ਾ ਜੇ ਕਿਤਾਬ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਆਈ ਉਹ ਇੱਕ ਸਵੈ ਜੀਵਨੀ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ ਉਸ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਏਨਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਂ

ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। "A House in the Sky" ਯਾਨੀ ਕਿ 'ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਘਰ'। ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਇੱਕ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਕੁੜੀ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ Amanda Lindhout ਹੈ - ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕਿਤਾਬ Sara Corbett ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਦਾ ਬਚਪਨ ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਨਹੀਂ ਸੀ- ਅਲਬਰਟਾ ਦੀ ਜੰਮ ਪਲ - ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਲੀ ਤੇ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੌਣ ਦਾ ਕਮਰਾ ਆਪਣੇ ਬਾਕੀ ਭੈਣ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਤੇ ਜਦ ਉਹ ਆਪਣੇ ਉਪਰਲੇ ਬੰਕ-ਬਸਤਰ 'ਤੇ ਸੌਂਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਅਕਸਰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੌਏ ਫਰੋਡ ਤੋਂ ਕੱਟ ਖਾਂਦੀ ਸੁਣਦੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਉ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਬੱਚੇ ਮਾਂ ਕੋਲ ਰਹਿ ਗਏ। ਜਦ ਅਮੈਂਡਾ ਚੌਥੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੁੱਝ ਵਿੱਚੋਂ ਟੀਨ ਤੇ ਕੱਚ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਦੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚ ਕੇ ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੈਸਿਆਂ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਮੈਗਜ਼ੀਨ-ਰਸਾਲੇ ਖਰੀਦਦੀ -ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿੰਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਹੀ ਕਿਹੋ ਨਾ ਹੁੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਕੰਬੋਡੀਆ ਤੇ ਥਾਈਲੈਂਡ ਦੇ ਬੌਧ ਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀ, ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀ ਜਿੱਥੇ ਕੁਦਰਤੀ ਕਰੋਧੀ ਸਦਕਾ ਮਨੁੱਖਤਾ ਮੌਤ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਜਾਂ ਅਫਰੀਕਾ ਤੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਰਗੇ ਰੀਫਿਉਜ਼ੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਹੋਝੂਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੀ - ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਇੱਕ ਸੁਹਣਾ ਤਰੀਕਾ ਸੀ ਆਪਣੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾਅ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਗਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਆਪਣੀਆਂ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰ ਜਾਣ ਦਾ।

ਦੁਨੀਆ ਲਈ ਇਹ ਖਿੱਚ ਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਜਿਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਦੁਰਾਡੇ ਦੇ ਖੁਬਸੂਰਤ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਈ ਉੱਥੇ ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਬੇਹੁਦ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਤੇ ਜੰਗ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਲੈ ਗਈ। ਜਦ ਉਹ 19 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਹ ਕੈਲਗਰੀ ਦੇ ਇੱਕ ਸ਼ਰਾਬ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕਾਕਟੇਲ ਵੇਟਰੈਸ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਟਿੱਪ ਤੇ ਪੈਸੇ ਮਿਲਦੇ - ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੈਸਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਲਜ ਜਾਣ ਲਈ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਹ ਸਫ਼ਰ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸੁਫ਼ਨੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਕਦੀ ਉਹ ਇੱਕਲੀ ਜਾਂਦੀ, ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਮਿੱਤਰ ਨਾਲ - ਜਦ ਪੈਸੇ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮੁੜ ਆਉਂਦੀ - ਫਿਰ ਸ਼ਰਾਬ ਘਰ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰ, ਪੈਸੇ ਇੱਕੱਠੇ ਕਰ, ਉਹ ਨਵੀਂ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ। ਹਰ ਸਫ਼ਰ ਦਾ ਤਜੁਰਬਾ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਤੇ ਅੱਖੇ ਸਫ਼ਰ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ। ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸਫ਼ਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਬਾਰੇ ਉਹ ਲਿਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਬੱਚਾਂ ਵਿੱਚ ਸਫ਼ਰ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਅਕਸਰ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਗਲਤ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਛੁਹਦੇ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਤੇ ਉਹ ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਖਿਤਕੀ ਕੋਲ ਬੈਠਦੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਦੁੱਜੇ ਪਾਸੇ ਆਪਣੇ ਬੈਗ ਜਾਂ ਸਮਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਕੰਧ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਉਗਲਾਂ ਉਸ ਵੱਲ ਹੀ ਗਈਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ - ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਪੈਸੇ ਚੋਰੀ ਹੋ ਗਏ - ਇਰਾਕ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਦਫਤਰ ਜਾ ਪੁੱਜੀ ਪਰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਪੁੱਛ ਗਿੱਛ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਇੱਝ ਹੀ ਜਦ ਉਹ ਅਗਸਤ 2008 ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਅਨ ਮਿੱਤਰ ਨਾਲ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਦੇਸ਼

ਸੋਮਾਲੀਆ ਪੁੱਜੀ ਤਾਂ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ

ਆਪਣੇ ਡਰਾਇਵਰ ਤੇ ਤਰਜਮਾਕਾਰ ਸਮੇਤ ਅਗਵਾ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਤੇ ਇਥੋਂ ਉਸ ਦੀ 450 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੰਮੀ ਘਾਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ!

ਅਗਵਾਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਸਲੂਕ ਠੀਕ ਸੀ ਪਰ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮੰਗੇ ਗਏ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਸ ਘਟਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਖਿੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਅਮੈਂਬਾ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਫਿਕਰ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਕੁਰਾਨ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅਗਵਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭਰਾ ਆਖ ਬੁਲਾਉਣ ਲੱਗੀ।

ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਅਗਵਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭਰਾ ਆਖ ਉਹ ਖਤਰੇ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਿਆਸ ਗਲਤ ਨਿਕਲਿਆ - ਕਾਸ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਖੌਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਲੋਕ ਇੰਨੇ ਚੰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੁੰਦੀ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ ਤੇ ਅਗਵਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰੋਤੀ ਧਨ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਸ ਘਟਦੀ ਗਈ - ਉਦੋਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਰਵਈਆ ਬਦਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਲਟੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਪੇਸੇ ਖਰਚ ਕਰਨੇ ਪੈ ਰਹੇ ਸਨ।

ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਪਖੋਂ ਸਫਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਹਨ - ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਹਿਜਾਬ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਮੈਂਬਾ ਦੇ ਅਗਵਾਕਾਰ ਉਸ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਸਫਾਈ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰਕ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦੇ - ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਹਾਨਾ ਲੱਭ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ - ਇੱਕ ਦੁਆ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਅਗਵਾਕਾਰ ਕੋਲ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਗਲਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਰਾਨ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਿਥੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਗੁਲਾਮ ਔਰਤ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ - ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਮੈਂਬਾ ਸਾਹਮਣੇ ਜਿਵੇਂ ਕੁਰਾਨ ਝੁੱਟੀ ਪੈ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਧਰਮ ਹੈ - ਅਮੈਂਬਾ ਦੀ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਮੈਂ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦਾ ਹੀ ਕਿਵੇਂ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮੁਹਮੱਦ ਦੀ ਉਹ ਕਹਾਣੀ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ

ਰੋਕਿਆ ਸੀ - ਇਸ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੰਨੀਆਂ ਵਿਰੋਧਤਾ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਿਉਂ ਹਨ ? ਅੱਜਕਲ ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਅਗਵਾਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕੀਤਾ ਫਿਰ ਹਰ ਕੋਈ ਬਾਰੇ ਬਾਰ ਉਸ ਨਾਲ ਇਝ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਔਰਤ ਨੂੰ ਔਰਤ ਹੋਣ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਵੱਡੀ ਕੀਮਤ ਚੁਕਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਦੀ ਕਦੀ।

ਫਿਰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਸਟਰੇਲੀਅਨ ਸਾਥੀ ਸਮੇਤ ਉਥੋਂ ਭੱਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। - ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਤਾਂ ਉਹ ਜਾ ਨਾ ਸਕੇ ਪਰ ਉਹ ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਇੱਕ ਮਸਜਿਦ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਉਥੋਂ ਦੀ ਭੀੜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਏ ਕੇ ਮਦਦ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਅਮੈਂਬਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਗਵਾਕਾਰ ਉਸ ਨਾਲ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਉਹ ਸੋਚਦੀ ਸੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇੰਨੇ (ਪੱਕੇ) ਕੱਟੜ ਹਨ ਧਰਮ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਮਦਦ ਦੇਣਗੇ - ਅਜੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਏ ਹੀ ਰਹੀ ਸੀ, ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ ਆਸ ਵਿੱਚ, ਕਿ ਮਸਜਿਦ ਵਿੱਚ ਭੀੜ ਇੱਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਉਸ ਭੀੜ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਔਰਤ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਆਈ - ਤਾਂ ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਅਮੈਂਬਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਲੱਗੀ - ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਉਸ ਦੇ ਅਗਵਾਕਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਧੂਹ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਇੱਕੱਲੀ ਔਰਤ ਅਮੈਂਬਾ ਦੇ ਉੱਪਰ ਲੇਟ ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਆਖਿਰ ਇੱਕ ਇੱਕੱਲੀ ਔਰਤ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਭੀੜ ਦਾ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੇ ਕੁ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੀ। ਉਹ ਹਾਰ ਗਈ ਤੇ ਹਜ਼ੂਮ ਜਿੱਤ ਗਿਆ - ਬਦੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਚੰਗਿਆਈ ਹਾਰ ਗਈ - ਕੁਰਾਨ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਤੋਂ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਹਾਰ ਗਈ ਸੀ - ਅਮੈਂਬਾ ਦੇ ਦਿਲ ਜਿਗਰ ਤੱਕ ਉਸ ਔਰਤ ਦੀ ਯਾਦ ਸਮਾਏ ਗਈ। ਉਸ ਔਰਤ ਦੇ ਉਸ ਹੌਸਲੇ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਮੈਂਬਾ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਹਿੰਮਤ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਦਿਲੋਂ ਆਪਣੇ ਅਗਵਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਸਕੇ। ਉਸ ਔਰਤ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦਿਲੋਂ ਕੱਢ ਨਹੀਂ ਸਕੀ। ਬਲਿਕ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਔਰਤ ਬਾਰੇ ਇਹ ਫਿਕਰ ਹੀ ਰਿਹਾ ਕਿ ਕਿਤੇ ਉਥੋਂ ਦੀ ਭੀੜ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਬਦਲਾ ਨਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਹਦਾਸਾ ਅਮੈਂਬਾ ਨੂੰ ਰੂਹ ਤੱਕ ਹਲੂਣ ਗਿਆ। ਤੇ ਜਦ ਆਖਿਰ 450 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਥੋਂ ਛੁੱਟ ਆਪਣੇ ਵਤਨ ਪੁੱਜੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਔਰਤ ਨੂੰ ਹੀ ਚੇਤੇ ਰੱਖਿਆ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਸੋਮਾਲੀਆ ਦੀ ਉਸ ਕਾਲੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਸ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਾਂਗ ਗੱਢ ਲਿਆ।

ਉਸ ਦਾ ਦਰਦ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੀ - ਉਹ ਅਕਸਰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੀ ਕੁਝਿੱਤਣ, ਗੁੱਸੇ ਤੇ ਰੋਸੇ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਸੁਆਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਆਖਿਰ ਉਸ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ?

ਅਮੈਂਬਾ ਇਸ ਗੁੱਸੇ ਤੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਗੁਆਚ ਸਕਦੀ ਸੀ ਪਰ ਜਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਉਸ ਦਾ ਦਰਦ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਉਚਾ ਉੱਚਾ ਫੁੱਲਾ ਹੀ ਵੱਡਾ ਇਲਾਜ ਚੁਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸੁਆਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਲੱਭਦੇ ਚਠੇ।।...ਚੋੜਿਆਂ 'ਚ ਰੱਖ ਉਸ ਨੇ 2010 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗਲੋਬਲ ਇਨਿਚਿਓਟਿਵ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕੀਨੀਆ ਤੋਂ ਸੋਮਾਲੀਆ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਚੰਗੀ ਜਿੰਦਗੀ ਲਈ ਉੱਚੀ ਵਿਦਿਆ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਸਕਣ।

ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 4 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਹਰ ਸਾਲ ਕੋਈ 100 ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਗਸਤ 2011 ਵਿੱਚ ਉਹ ਫਿਰ ਦੱਖਣੀ ਸੋਮਾਲੀਆ ਦੇ ਮੋਢੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ 14000 ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਗਈ - ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਪਲ ਵੀ ਆਪਣੇ ਅਗਵਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਤੇ ਦਿਲ ਦੇ ਚੰਗੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਔਰਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋ ਰਹੀ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਕਦੀ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੋਂ ਤੇ ਬਲਾਤਕਾਰੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੰਢਾਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਵੇਰ ਉੱਠ ਕੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਦਿਨ ਜਿਉਣਾ ਕਿੰਨਾ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - "ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲਈ 'ਨਿਵਾਰਣ' ਦਾ ਰਾਹ ਚੁਣਿਆ ਇੱਕ ਦਾ - ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੋਏ ਬਲਾਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਕੋਈ ਅਸਾਨ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ " ਉਹ ਠੀਕ ਹੀ ਆਖਦੀ ਹੈ - ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਕੁਝ ਵਾਪਰਿਆ - ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲਾਉਣ ਲਈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾਣ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਬਣਾਈ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਲਈ ਪਿਆਰ, ਸਦਭਾਵਨਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤੇ। ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਖਮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡਾ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਡੀ ਉਸ ਨੇ ਦਵਾ ਲੱਭ ਲਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ ਅਕਸਰ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਸੇ ਕੁਰਾਨ, ਬਾਈਬਲ ਜਾਂ ਗੀਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਉਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਿੱਕੀ ਨਿੱਕੀ ਗੱਲ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆ ਬਦਲ ਖੋਰੀ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੇ ਅਮੈਂਬਾ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਨੂੰ ਸੁਲਾਹਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਉਦੋਂ ਲੱਗੀ ਜਦ ਅਲਬਰਟਾ ਦੀ ਇੱਕ ਮਨਮੀਤ ਭੁੱਲਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕੀ ਅਮੈਂਬਾ ਨੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਤੇ ਖ਼ਤਰੇ ਝੱਲ ਆਪਣੇ ਹੀ ਅਗਵਾਕਾਰਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ - ਉਸ ਲਈ ਹਰ ਇਨਾਮ, ਮੈਡਲ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਛੋਟਾ ਹੈ।

{ ਕੈਲਿਫੋਰਨੀਆ

ਸਿਹਤ ਤੇ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਲਈ ਸਲਾਹ

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ

ਦਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ

ਸਿਹਤ ਉਤੇ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸਾਹਿਤ ਛਾਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਲਾਹਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭਿਆ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਆਮ ਤੌਰ ਉਤੇ ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਥਾਈ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਘੱਟ ਸੁਣੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਿਹਤ ਲਈ ਖੇਡ, ਵਰਜਿਸ਼, ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਖੁਰਾਕ, ਮਾਲਸ਼, ਅਸ਼ਨਾਨ, ਖੁੱਲੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਹਵਾਦਾਰ ਮਕਾਨ, ਸਫ਼ਾਈ, ਆਮ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਾਂ ਤੇ ਅਣਹੋਂਦ ਕਰਕੇ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਉਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਜਾਂ ਸਿਹਤ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸ਼ੌਕ ਅਜੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਦੋ ਚਾਰ ਖਾਸ ਗੱਲਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੁਆਣਾ ਚਾਹਾਂਗਾ।

(ੳ) 1. ਜਦ ਤਕ ਲੋਕ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਸੁਫ਼ਨਾ ਸਮਝਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਹਤ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਤੇ ਸਿਹਤ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਿਹਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਹਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਅਤਿ ਵੱਡੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਸੁਫ਼ਨਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਇੱਕ ਅਨੁਪਮ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਅਨੁਪਮਤਾ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਆਤਮਾ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇੱਕ ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਦੀ ਸਿਹਤ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬਿਮਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਪੁੱਜਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੀ ਦਿਨ ਬਿਸਤਰੇ ਉਤੇ ਜਾਇਆ ਕਰਨ ਨੂੰ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਉਡਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਛੋਟੇ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਜਦ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੰਬੰਧੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਸਥਾ ਉਪਰ ਵਰਗੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸਿਹਤ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਿਹਤ ਦਾ

ਨਿਰਭਰ ਮਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਉਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਦਾ ਅਰੋਗ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੁਫ਼ਨੇ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਡਾਢੀ ਸੁਆਦਲੀ ਤੇ ਅਰਥ-ਭਰਪੂਰ ਘਟਨਾ ਖਿਆਲ ਕਰੋ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਹਰੇਕ ਘੜੀ ਨੂੰ ਮਾਨਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਪੈਦਾ ਕਰੋ। ਬਿਮਾਰ ਹੋਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

2. ਦੁਜੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਆਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿਹਤ ਬਾਰੇ ਵਹਿਮੀ ਬਣਨਾ ਬੜੀ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਮੋਟਾ ਮੋਟਾ ਗਿਆਨ ਕਾਫੀ ਹੈ। ਸਾਦੀ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਤੇ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਖਾਧੀ ਖੁਰਾਕ ਸਭ ਹਜਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਸੀਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਖਿਆਲ ਰਹੇ ਤਾਂ ਸਿਹਤ ਖਰਾਬ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਤਜਰਬਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਦਾ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਤੇ ਵੇਲੇ ਸਿਰ -ਜੋ ਜੀਅ ਚਾਹੇ ਖਾਈ ਜਾਓ, ਕੋਈ ਹਰਜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਤੁਹਾਡਾ ਜੀਅ ਆਪੇ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਖਾਣ ਪੀਣ ਸੰਬੰਧੀ ਬਹੁਤੇ ਭਰ ਭੋਅ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ।

3. ਸੰਜਮ ਸਿਹਤ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ। ਨੀਂਦ ਪੂਰੀ ਲਈ ਜਾਏ, ਕੋਈ ਛੇ ਘੰਟੇ ਨੀਂਦ ਨਾਲ ਅਰੋਗ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਸੱਤ ਜਾਂ ਅੱਠ ਨਾਲ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਆਪੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਨੀਂਦ ਬਾਅਦ ਉਠ

ਕੇ ਸਿਰ ਹੌਲਾ ਤੇ ਤਬੀਅਤ ਰਾਜ਼ੀ ਰਹੇ ਉੱਨੀ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੌਣਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਬੇ-ਇਨਸਾਫ਼ੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਸੱਤ ਘੰਟੇ ਨੀਂਦ ਪੂਰੀ ਹੈ।

4. ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਉਹੀ ਕੁੱਝ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਉਤੇ ਮਾਮੂਲੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਗੱਲ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਹੈ। ਪੈਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਲੋਕੀ ਬੇ-ਧਿਆਨੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਗਲਾਂ

ਉਤੇ ਚੰਡੀਆਂ, ਨਹੁੰ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ, ਉਗਲਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਜਖਮ, ਬੇ-ਰਸੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ। ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਸਿਹਤ ਨਾਲ ਬੜਾ ਵਾਸਤਾ ਹੈ। ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨਾਲ ਵੀ ਡੂੰਘਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਦੇਸੀ ਨਮੂਨੇ ਦੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਪੈਰਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀਆਂ ਹਨ। ਬੂਟ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੈਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -ਪਰ ਬੂਟ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਖਰੀਦਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਿਲਕੁਲ ਪੈਰ ਨੂੰ ਫਿੱਟ ਹੋਵੇ।

(ਅ) 1. ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਵਹਿਮ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਮਰ ਲਿਖੀ ਮੁਤਾਬਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਮਰ ਲੰਮੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਲੰਮੀ ਕਰਨ ਦੇ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਔਸਤ ਉਮਰ ਵੱਡੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਦਰਸ਼ਕ ਭਾਈਚਾਰਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਅਰੋਗ ਤੇ ਕਾਮੇ

ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋਣ ਤੇ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਬਾਦੀ ਇੱਕ ਹੱਦ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵਧਣੋਂ ਹਟ ਜਾਏ। ਪੈਦਾਇਸ਼ ਤੇ ਮੌਤ ਦਰ ਦਾ ਲਗਭਗ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਤੇ ਉਮਰਾਂ ਲੰਮੀਆਂ ਹੋਣ ਜਾਣੀਆਂ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਤੇ ਅਮਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਹਨ। ਤੰਦਰੁਸਤ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਅਕਲ ਉਮਰ ਨਾਲ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਉਮਰ ਦੇ ਆਦਮੀ ਘੱਟ ਹੋਣ, ਉਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਠਰੁੰਮਾ, ਸੰਜਮ, ਦਾਨਾਈ ਤੇ ਅਮਨ ਘਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤੀ ਵਿਰਾਸਤ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨਹੀਂ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਵਧੀਆ ਅਕਲ ਹੈ। ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਜਿਹਾ ਸੁਭਾਗਾ ਕੌਣ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਨਸਲਾਂ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਹਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਸਲਾਹ ਤੇ ਦਿਲਬਰੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋਣ। ਸਿਆਣੇ ਤੇ ਪੱਕੀ ਉਮਰ ਦੇ ਅਰੋਗ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੀ

ਸੁਲਤਾਨਾ ਬੇਗਮ ਦਾ ਸਫ਼ਾ

ਬਰਕਤ ਮੈਂ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕਦਾ।

2. ਉਮਰ ਲੰਮੀ ਕਰਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਤੇ ਕਾਰਗਰ ਸਾਧਨ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਰੁਝ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਮੰਗੇ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਆਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਬਿਨਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਛੁਹੇ ਕੰਮ ਤੁਰ ਨਾ ਸਕਦੇ ਹੋਣ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਲੰਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਕਦੇ ਪਿਨਸ਼ਨ ਨਾ ਲਵੋ, ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗੋ ਰਹੋ, ਅੰਤਲੇ ਸੁਆਸਾਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਉਪਜਾਊ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੋ।

3. ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਲਈ ਪਿਆਰ ਵੀ ਇੱਕ ਅਕਸੀਰ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਪਿਆਰ ਸੋਮੇ ਮੁੱਕੇ ਜਾਣ ਉਦੋਂ ਉਹ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਿਆਰ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਰਹੋ। ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਜੀਅ, ਪਤੀ, ਪਤਨੀ, ਗੁਆਂਢੀ, ਕਿਸੇ ਯਤੀਮ, ਗੱਲ ਕੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਉਡੀਕ, ਆਸ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖੋ। ਇਹ ਰਿਸ਼ਤੇ ਮੁੱਕਦਿਆਂ ਹੀ ਉਮਰ ਵੀ ਮੁੱਕਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਬੜੀ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮੈਂ ਵਲਵਲਾ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਵਲਵਲੇ ਬਿਨਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਿਥਲ ਤੇ ਖੜੋਤੀ ਖੜੋਤੀ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

4. ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੁਢਾਪੇ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਤਲਖ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਖੁਦਗਰਜ਼ ਬੁੱਝ ਬੜਾ ਕੋਝਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੈ, ਦੂਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਲੰਮਿਆਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਲੋਕ ਕੰਵਾਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਉਹਨਾਂ ਕੰਵਾਰਿਆਂ ਦੀ ਔਸਤ ਉਮਰ ਛੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

5. ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਲਈ ਮੌਤ ਲਈ ਹਰ ਵੇਲੇ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਬੜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹੇ, ਉਹ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੌਤ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਉਮਰ ਘਟਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮੁਆਮਲੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖੋ ਕਿ ਅਗਲਾ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਜਾਂ ਨਾ ਚੜ੍ਹੇ। ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਜਦੋਂ ਉੱਕਾ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਚਮਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

(ਪੁਸਤਕ 'ਸੁਖਾਵੀਂ ਸੁਧਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ')

(ਸਹਿਯੋਗ : ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ)

ਸੁਲਤਾਨਾ ਬੇਗਮ

ਰੰਗ

ਬਾਬਲ ਨੇ ਵਰ ਟੋਲ ਕੇ ਲੋਕੇ, ਦਿੱਤਾ ਭਾਰ ਮੋਢਿਓਂ ਲਾਹ ਵੇ । ਕਿੰਨਾ ਖਰਾ, ਖੋਟਾ ਇਹ ਸਿੱਕਾ, ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਵੇ । ਬਾਬਲ ਪਾਲ ਕੇ ਲਾਡਾਂ ਮੈਨੂੰ, ਕਿਉਂ ਦਿੱਤਾ ਗ਼ੈਰ ਫਤਾ ਵੇ । ਜਿੰਦ ਬੇਗਾਨਿਆਂ ਹੱਥੀਂ ਪਾਈ, ਦਿੰਦਾ ਆਪ ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹਾ ਵੇ । ਹੰਝੂਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਬਣਾ 'ਤਾ, ਰੋਜ਼ ਵਗਣ ਲਈ ਅੱਖੀਆਂ ਦੇ । ਪੀੜ ਹਿਜਰ ਦੀ ਦੂਣੀ ਕਰਦੇ, ਸਵਾਲ ਅਵਲੇ ਸੱਖੀਆਂ ਦੇ । ਗ਼ਮ ਦੀ ਚਾਦਰ ਤਾਣ ਸੁਲਾਇਆ, ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ, ਦਿਲ ਟੁੱਟੇ ਨੂੰ । ਜਿਸਮ ਝੰਬ ਗਏ ਬਿਰਹੇ ਦੇ ਹੂਰੇ, ਵਲ ਕੱਢ ਗਏ ਮੇਰੀਆਂ ਵੱਖੀਆਂ ਦੇ । ਜੇ ਇੱਕ ਬੁੱਲਾ ਯਾਦਾਂ ਦਾ ਆ ਜੇ, ਹੌਕੇ ਭਰਦੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ, ਆਪੇ ਨੀਂਦ ਪੀੜਾਂ ਨੂੰ ਆ ਜੂ, ਬਿਨਾਂ ਝੱਲਿਆਂ ਹੀ ਪੱਖੀਆਂ ਦੇ । ਸੱਧਰਾਂ ਦੀ ਅੱਜ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ, ਵਿਹੜੇ ਵੜਦੇ ਆਸਾਂ ਦੇ । ਕੁਝ ਸੁਪਨੇ ਪਰ ਸਹਿਕ ਰਹੇ ਨੇ, ਵਿਚ ਸੀਨੇ, ਯਾਦਾਂ ਸੁਨੱਖੀਆਂ ਦੇ ।

ਗੀਤ

ਕਰੋਂ ਆਪ ਚੋਰੀਆਂ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸੋ ਚੋਰ ਵੇ ਲਾਈ ਬੈਠੋਂ ਅੱਖੀਆਂ, ਤੂੰ ਆਪ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਵੇ

ਅੱਤ ਦਿਆ ਝੂਠਿਆ ਤੇ ਦਿਲਾਂ ਦਿਆ ਕਾਲਿਆ ਵਿਚ ਹਿਜਰਾਂ ਦੇ ਆਪਣਾ, ਕਲੇਜਾ ਅਸੀਂ ਖਾ ਲਿਆ

20 ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਮੁਫਤ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹੋ ਔਨਲਾਈਨ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਮੁਫਤ ਡਾਊਨਲੋਡ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ: <http://apnaorg.com/books/latest.shtml>

ਦੰਭੀਆ, ਬੇ ਗ਼ੈਰਤਾ ਤੇ ਹੁਸਨਾਂ ਦੇ ਭੁੱਖਿਆ ਗ਼ਮਾਂ ਵਾਲਾ ਰੋਗ ਅਸੀਂ, ਜਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਲਾ ਲਿਆ ਉਮੀਦਾਂ ਦਿਆਂ ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਤੂੰ, ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਡੋਰ ਵੇ ਲਾਈ ਬੈਠੋਂ ਅੱਖੀਆਂ ਤੂੰ ਆਪ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਵੇ

ਰੱਬ ਕਰੇ ਲੱਗੇ ਤੇਰੇ ਦਿਲ 'ਤੇ ਵੀ ਸੱਟ ਵੇ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਡੂੰਘੇ ਹੋਣ ਹਿਜਰਾਂ ਦੇ ਫੱਟ ਵੇ ਪਲ ਪਲ ਮੰਗੋਂ ਤੂੰ ਵੀ ਮੌਤ ਲਈ ਦੁਆ ਵੇ ਹੋ ਜਾਣ ਬੰਦ ਤੇਰੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰਾਹ ਵੇ ਲੱਖ ਕੁਰਲਾਵੇਂ ਨਾ ਸੁਣੇ ਕੋਈ ਤੇਰਾ ਸ਼ੋਰ ਵੇ ਲਾਈ ਬੈਠੋਂ ਅੱਖੀਆਂ ਤੂੰ ਆਪ.....

ਮੁਹੱਬਤਾਂ 'ਚ ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ ਦਿੰਦੇ ਬਦ-ਦੁਆ ਵੇ ਪਰ ਤੇਰੀ ਬੇ ਵਫ਼ਾਈ ਦਾ ਇਹੀ ਹੈ ਸਿਲਾ ਵੇ ਹੋਈ ਮੈਂ ਬਰਬਾਦ ਜਿਵੇਂ ਹੋਵੇਂ ਤੂੰ ਵੀ ਤਬਾਹ ਵੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣੀਂ ਰੱਬਾ, ਮੇਰੀ ਤੂੰ ਦੁਆ ਵੇ ਕਦੋਂ ਚਲਦਾ ਐ ਸਾਡਾ, ਡਾਢਿਆਂ 'ਤੇ ਜੋਰ ਵੇ

ਆਪ ਕਰੋਂ ਚੋਰੀਆਂ ਤੇ, ਸਾਨੂੰ ਦੱਸੋ ਚੋਰ ਵੇ ਲਾਈ ਬੈਠੋਂ ਅੱਖੀਆਂ ਤੂੰ ਆਪ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਵੇ।

ਇਸ ਵਾਰ ਇਕ ਗੁਮਨਾਮ ਸ਼ਾਇਰਾ

ਮੇਰਾ ਸਫ਼ਾ

ਐੱਸ ਬਲਵੰਤ

ਡਾਲਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਿਵੇਂ ਬਣਿਆ: [https://www.inshorts.com/en/news/how-did-the-dollar-sign-\\$-originate-1484729605114](https://www.inshorts.com/en/news/how-did-the-dollar-sign-$-originate-1484729605114)

ਕਿੱਟੀ ਬੱਲ

50

ਐ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੂੰ
ਕੀ ਕੀ ਰੰਗ ਦਿਖਾਏ
ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਂ ਹੱਸ ਸਾਰੇ
ਮੱਥੇ ਲਾਏ !
ਜੀਮੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਵਿਹੜਾ ਚੁੱਪ
ਦੀਵੇ ਬੱਲੇ ਨੇਰਾ ਘੁੱਪ!
ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਜਦ ਮੈਂ ਕੀਤਾ ਰੁਖ
ਰੁੱਸੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਸਾਹਵੇਂ ਦੁੱਖ
ਮੇਰੇ ਵਰਗੀਆਂ ਕਿੱਨੀਆਂ ਚੁੱਪ
ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ ਅੱਜ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਦੁੱਖ !
ਜੇਰਾ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਮੈਂ ਲੱਗੀ
ਔਰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਮੰਗੀ ਬੁੱਕ
ਵੱਡੀ ਇਕ ਚਪੇਤ ਹੀ ਵੱਜੀ
ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਠੁੱਕ !
ਹੱਸਲਾ ਮੈਂ ਫਿਰ ਵੀ ਨਾ ਢਾਹਿਆ
ਮੰਗ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਕੰਮ ਚਲਾਇਆ
ਐ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਅਖਾਂ ਖੋਲੀਆਂ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਆਈ
“ਦੀਪ” ਵਰਗੀਆਂ ਵਿਦਿਆ ਪਾਈ

ਐ ਜ਼ਿੰਦਗ ਤੂੰ ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋ
ਬਦਲਦੇ ਮੌਸਮ ਤੇ
ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਵੀ ਰੰਗ ਆਉਣਗੇ
ਤੇਰੇ ਵੀ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਹੋਣਗੇ
ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਹਿ
ਬੁਲਾਉਣਗੇ
ਸਦਾ ਰਹਿਣੇ ਨਹੀਂ
ਦਿਨ ਇਕੋ ਜਿਹੇ
ਤੂੰ ਵੀ ਹੱਸੋਗੀ ਹਾਸੇ
ਗਮ ਵਿੰਦਦੇ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ
ਮਾਰੀਆਂ ਚੋਟਾਂ ਤੇ ਰੁਲਾਏ
ਗਮ ਦੇ ਹੰਝੂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ!
ਕਲਯੁਗ ਆ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ
ਕਦੇ ਤਾਂ ਪਛਤਾਉਣਗੇ?
ਐ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰੱਖ ਹੋਸਲਾ
...ਨਾ ਢਾਈਂ ਢੇਰੀ
ਭਰ ਇੱਕ ਸਬਰ ਦਾ ਘੁੱਟ
ਮਨਾਅ ਲੈ ਦਿਲ ਨੂੰ ਤੇ
ਕਹਿਦੇ ਅੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਅੱਜ
ਭੁੱਲ ਜਾਣ ਬੀਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖ
ਦੇਣ ਜੋ ਹਉਕੇ ਤੇ ਰੁਲਾਣ
ਗਮ ਦੇ ਹੰਝੂ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਤੱਜ
ਐ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੂੰ
ਬਸ ਕਰ, ਹੁਣ ਕੁਝ ਫੈਸਲਾ
ਤਾਂ ਕਰ।

ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਜ਼ੋਸ ਸੀ
ਨਾ ਕੰਮ 'ਚ ਕੋਈ ਹੋਸ ਸੀ
ਕੰਮ ਭਾਵੇਂ ਢੇਰ ਸੀ
ਬਸ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਫੇਰ ਸੀ

ਓ ਮੇਰੇ ਸੋਹਣਿਆਂ
ਜਦ ਵੀ ਕਦੀ ਤੂੰ
ਰੋਂਦਾ ਸੀ ਮੈਂ ਝੱਟ
ਤੈਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦੀ
ਕੰਮ ਕਾਜ ਛੱਡ
ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਵਰਾ
ਲੈਂਦੀ

ਸਭ ਕੰਮ ਹੱਸ ਹੱਸ
ਝੱਟ 'ਚ ਮੈਂ ਕਰ ਲੈਂਦੀ
ਦੁੱਖ ਤਕਲੀਫਾਂ ਤੇਰੇ
ਸਾਹਮਣੇ
ਮੈਂ ਜਰ ਲੈਂਦੀ
ਓ ਮੇਰੇ ਸੋਹਣਿਆਂ
ਜਦ ਵੀ ਕਦੀ ਤੂੰ
ਰੋਂਦਾ ਸੀ ਮੈਂ
ਝੱਟ ਤੈਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦੀ
ਕੰਮ ਕਾਜ ਛੱਡ
ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਵਰਾ ਲੈਂਦੀ
ਹੋਵੇਂ ਤਕਲੀਫ ਵਿਚ
ਦਿਲੋਂ ਤੈਨੂੰ ਭਾਅ ਲੈਂਦੀ
ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਵੀ ਮੈਂ
ਆਪਣੇ ਨਿਭਾਅ ਲੈਂਦੀ
ਪਰ ਫੋਕੇ ਲਾਰਿਆਂ ਨੇ
ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਨੇ
ਬਹੁਤ ਖਾਮੋਸ਼ ਕੀਤਾ
ਬਹੁਤੇ ਸਾਰੇ ਖਾਰਿਆਂ ਨੇ

ਲੱਗੇ ਰੋਗ ਡਾਢੇ ਹੁਣ
ਰੋਗੀ ਬਣ ਗਈ ਆਂ
ਹਾਰ ਗਈ ਸਰੀਰੋਂ
ਜਿਵੇਂ ਮੋਈ ਗਈ ਆਂ
ਅੱਖੀਆਂ ਦੀ ਲੋਅ ਬਿਨ
ਬੱਸ ਅੱਧੀ ਰਹਿ ਗਈ
ਮਹੱਲ ਜਿੱਡੇ ਘਰ 'ਚ
ਇਕੱਲੀ ਮਾਂ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ
ਨਿੱਤ ਨਿੱਤ ਚੁੱਭਦੀਆਂ
ਚੀਸਾਂ ਵਾਂਗ ਗੱਲਾਂ ਅੱਜ
ਗੱਲ ਸਮਝਾਵਾਂ ਕਿਵੇਂ
ਰੁੱਸੀ ਤਕਦੀਰ ਅੱਜ
ਸਮਝ ਨਾ ਪਾਇਆਂ ਕਦੇ
ਦੁਖ ਨਾਲੇ ਦਰਦ ਮੇਰੇ
ਝੱਲੇ ਨਾ ਵਿਛੋੜੇ ਜਾਣ
ਪੁੱਤ ਪਰਦੇਸੀ ਹੋਏ
ਕਹਿਣਾ ਉਹਦਾ ਮਾਂ ਤੂੰ
ਰੋਜ਼ ਬਿਨਾਂ ਗੱਲੋਂ ਰੋਏਂ
ਹੰਝੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿੱਤ
ਮੁਖੜਾ ਤੂੰ ਕਾਹਤੋਂ
ਧੋਏਂ
ਸੁਣ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਪੁੱਤ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਏ ਚਾਰ ਦਿਨ
ਦਿਲ 'ਚ ਜੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾ ਹੋਵੇ
ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ
ਲਖਾਂ-ਲਖਾਂ ਪੈਸਾ ਹੋਵੇ
ਪਰਤ ਆ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ
ਲੰਘ ਨਾ ਜੇ ਇਹਵੀ ਰੁੱਤ
ਅਖਾਂ ਮੁਹਰੇ ਤੂੰ ਹੋਵੇਂ
ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਕਾਹਤੋਂ ਰੋਵੇ

ਸੁਭ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਸਹਿਤ

ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਹਿਲ

ਪ੍ਰਧਾਨ

ਆਡ੍ਰੀਟੀਆ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ, ਕਪੂਰਥਲਾ

ਫੋਨ: 98789 05000

Reliable Performance

Consistence Performers, Suited to all market needs with high yield, quality & disease resistant.

ISTA - Accredited Laboratory - INMLOS
Authorised to Issue Orange, Green International Seed Lot Certificates & Blue International Seed Sample Certificates

NAMDHARI SEEDS PVT. LTD.

Bidadi 562 109, Bangalore. Tel. : +91-98454 71271 / 72, 98453 81817 / 98453 10057
Liaison Office : Tel. : 080-28602167/69 Fax : 080-28602168
e-mail : info@namdhariseeds.com URL : www.namdhariseeds.com

Seeds for a better future...